

Program Strategiczny „Włączenie Społeczne” -projekt -

Spis treści

1.	WPROWADZENIE	3
2.	DIAGNOZA	8
3.	ANALIZA STRATEGICZNA	26
4.	CEL GŁÓWNY	29
5.	PRIORYTETY, DZIAŁANIA, PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE.....	29
	Priorytet 1. Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej	29
	Działanie 1.1. Małopolski system wsparcia przedsiębiorczości społecznej.....	30
	<i>Przedsięwzięcia strategiczne .....</i>	<i>32</i>
	Priorytet 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie	37
	Działanie 2.1. Wzmocnienie profilaktyki na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny	38
	<i>Przedsięwzięcia strategiczne .....</i>	<i>39</i>
	Działanie 2.2. Wzmocnienie sieci specjalistycznego wsparcia rodzin	44
	<i>Przedsięwzięcia strategiczne .....</i>	<i>45</i>
	Priorytet 3. Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych	52
	Działanie 3.1. Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zawodowym i publicznym.....	53
	<i>Przedsięwzięcia strategiczne .....</i>	<i>54</i>
	Priorytet 4. Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa .	62
	Działanie 4.1. Dobra Opieka dla Małopolan - podnoszenie jakości i dostępności opieki nad osobami starszymi.....	63
	<i>Przedsięwzięcia strategiczne .....</i>	<i>65</i>
	Działanie 4.2. Wspieranie aktywności osób starszych oraz przeciwdziałanie stereotypom	70
	<i>Przedsięwzięcia strategiczne .....</i>	<i>71</i>
	Priorytet 5. Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu	74
	Działanie 5.1. Aktywizacja społeczno - zawodowa osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.....	75
	<i>Przedsięwzięcia strategiczne .....</i>	<i>77</i>
	Działanie 5.2. Dostarczanie wiedzy i informacji dla efektywnej polityki społecznej regionu	79
	<i>Przedsięwzięcia strategiczne .....</i>	<i>80</i>
	Struktura Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” – schemat	84
6.	PLAN FINANSOWY	85
7.	SYSTEM WDRAŻANIA.....	90
8.	SYSTEM MONITOROWANIA	101
9.	PODSUMOWANIE OCENY EX-ANTE	113
10.	PODSUMOWANIE OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	116
	OPRACOWANIA I DOKUMENTY WYKORZYSTANE W PRACACH NAD PROGRAMEM.....	117

1. WPROWADZENIE

1.1 Podstawy prawne i faktyczne uzasadniające opracowanie dokumentu

Jednym z podstawowych warunków rozwoju Województwa Małopolskiego określonych w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 (SRWM) jest zbudowanie sprawnego systemu strategicznego zarządzania regionem. Jak zapisano w Strategii, skuteczność systemu zarządzania warunkowana jest w szczególności koncentracją środków na precyzyjnie zdefiniowanych priorytetach, operacjonalizacją i parametryzacją działań strategicznych, przejrzystym podziałem zadań i odpowiedzialności za poszczególne obszary polityki rozwoju, prowadzącym jednak do mobilizacji zasobów wielu aktorów społecznych.

W celu realizacji powyższych zapisów strategicznych Zarząd Województwa Małopolskiego przyjął uchwałą nr 1590/11 z dnia 22 grudnia 2011 roku Plan Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011-2010, stanowiący pierwszy element budowy skoordynowanego systemu planowania i wdrażania polityk publicznych w województwie. W oparciu o Plan, w celu wzmocnienia efektywności i racjonalności regionalnych polityk sektorowych, przygotowano katalog programów strategicznych, w tym Program Strategiczny „Włączenie Społeczne”, stanowiących podstawę koordynacji poszczególnych dziedzin polityki rozwoju województwa w perspektywie 2020 roku. Zgodnie z Planem Zarządzania SRWM nowy system opiera się na konsolidacji dotychczasowych programów powiązanych tematycznie, zapewnieniu ich spójności z priorytetami SRWM, dbałości o komplementarność rozwiązań przy jednoczesnym zachowaniu demarkacji pomiędzy prowadzonymi politykami, procedowaniu na zasadach partnerstwa i konsultacjach projektów programów z partnerami zewnętrznymi.

1.2 Zakres w jakim dokument realizuje Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego

Dokument Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne”, zbudowany na podstawie przedstawionego powyżej Planu Zarządzania SRWM, stanowi element realizacji wytycznych zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. Przede wszystkim realizuje on jeden z kierunków rozwoju strategicznego obszaru „Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne” (obszar 6.) którym jest „Poprawa bezpieczeństwa społecznego: integrująca polityka społeczna” (kierunek 6.3). Zgodnie z zapisami Strategii *„W tym obszarze podejmowane działania koncentrować będą się wokół szeroko rozumianej integracji potrzeb oraz instrumentów – głównych odbiorców tej polityki. Działania te przyczyniać się będą do zapobiegania występowania oraz niwelowania przejawów wykluczenia społecznego takich grup jak: dzieci pochodzące ze środowisk zagrożonych, osoby niepełnosprawne, osoby starsze, rodziny wielodzietne”*. Ponadto, zgodnie z Planem Zarządzania SRWM, w zakresie merytorycznym Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” ujęte zostały działania wzmacniające i promujące przedsiębiorczość społeczną (działanie 1.5.3 „Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej”), które w SRWM zaliczone są do strategicznego obszaru „Gospodarka wiedzy i aktywności” (obszar 1., kierunek 1.5 „Wzmacnianie i promocja przedsiębiorczości”). Takie przyporządkowanie przedsiębiorczości społecznej na poziomie operacyjnym wynika z istoty tej sfery działań związanych

z gospodarką – ma ona bowiem poprzez realizację celów gospodarczych osiągać cele społeczne, charakterystyczne dla integrującej polityki społecznej.

Działania SRWM odpowiadające zakresowi Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne”	
1.5.3	Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej
6.3.1	Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie
6.3.2	Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych
6.3.3	Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa
6.3.4	Rozwój systemu kształcenia kadr działających w obszarze integrującej polityki społecznej
6.3.5	Rozwój prorodzinnych form opieki zastępczej

1.3 Uwarunkowania wewnętrzne

Zgodnie z Planem Zarządzania SRWM Program Strategiczny (PS) „Włączenie Społeczne” stanowi konsolidację zapisów dotychczas realizowanych i przygotowywanych programów wojewódzkich w obszarze zdefiniowanej w Planie polityki włączenia społecznego. Priorytetyzuje on prowadzone i planowane działania w ramach tego obszaru. Jednocześnie uspójnia je z kierunkami polityki regionalnej oraz strategicznymi działaniami zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego, uwzględniając ramowe wytyczne płynące z dokumentów strategicznych określających politykę rozwoju na szczeblu krajowym oraz europejskim. Uwzględnia on jednocześnie zadania statutowe „jednostek” samorządu województwa małopolskiego.

Opracowanie Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” stanowi ponadto realizację prawnego wymogu zawartego w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r., poz. 182), w której – zgodnie z art. 21 pkt 1 - „Do zadań samorządu województwa należą: 1) opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa obejmującej w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi – po konsultacji z powiatami”, a także w ustawie o samorządzie województwa (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590, ze zmianami), która to w art. 11 w ramach działań określających politykę rozwoju województwa wymienia m.in. wspieranie i prowadzenie działań na rzecz integracji społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Program Strategiczny „Włączenie Społeczne”, będący jednocześnie strategią wojewódzką w zakresie polityki społecznej, uwzględnia określony zestaw działań przynależny wprost do obszaru integrującej polityki społecznej. Część zagadnień o charakterze interdyscyplinarnym, wymagających interwencji ze strony innych obszarów funkcjonalnych, została wydzielona do pozostałych programów strategicznych województwa małopolskiego (PS „Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy”, PS „Ochrona Zdrowia”). Pomimo wyznaczonych linii demarkacyjnych, wszystkie obszary interwencji wzajemnie się jednak uzupełniają, dzięki czemu stanowią spójny i komplementarny system określający małopolską politykę społeczną władz samorządu województwa.

Wyraźna demarkacja pomiędzy poszczególnymi programami strategicznymi oraz wyraźne przyporządkowanie działań w ramach wyznaczonych obszarów poszczególnym jednostkom województwa są wzmocnieniem tego systemu. W szczególności jest tu mowa o realizacji wymogów prawnych związanych z takimi regulacjami, jak m.in.: ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (obszar ochrony zdrowia SRWM), ustawa o ochronie zdrowia psychicznego (obszar ochrony zdrowia SRWM), ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (obszar włączenie społeczne SRWM), ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (obszar włączenie społeczne SRWM), ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (obszar włączenie społeczne SRWM).

Prace nad Programem przebiegały według określonego uchwałą Zarządu Województwa Małopolskiego schematu. W początkowym etapie prac nad Programem Strategicznym „Włączenie Społeczne” dokonano szczegółowego przeglądu regionalnych polityk w zakresie opisywanym przez powyższe ustawy tj. dotychczas obowiązujących dokumentów i programów o charakterze wojewódzkim i dokonano w ramach PS „Włączenie Społeczne” konsolidacji zapisów odnoszących się do zakresu integracji społecznej, wyznaczonego przez powyższy schemat. Jednocześnie budowa Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” wskazuje konieczność współpracy z innymi obszarami funkcjonalnymi, których interwencja dotyczyć będzie w konsekwencji zagadnień polityki społecznej.

1.4 Uwarunkowania zewnętrzne

W toku prac nad Programem dokonano przeglądu dokumentów strategicznych wyższego rzędu, aby zapewnić w pełni funkcjonalną relację z kierunkami krajowej polityki rozwoju w perspektywie roku 2020, a także z wytycznymi płynącymi z priorytetów strategicznych określanych na szczeblu instytucji Unii Europejskiej. Oba te aspekty mają szczególne znaczenie w kontekście pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania dla przedsięwzięć zaproponowanych do realizacji w Programie Strategicznym „Włączenie Społeczne”.

W celu zogniskowania działań województwa na właściwych obszarach problemowych zdefiniowano najistotniejsze przedsięwzięcia strategiczne, uwzględniając planowane priorytety podziału środków europejskich na lata 2014-2020, zawarte w projektach rozporządzeń: w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Uwzględniono, że jednym z priorytetów inwestycyjnych wspieranych przez EFS będzie „*promowanie włączenia społecznego i zwalczanie ubóstwa*”, poprzez m.in.: „*aktywną integrację; integrację społeczności marginalizowanych takich jak Romowie; zwalczanie dyskryminacji m.in. ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną; ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym oraz wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych*”. Dodatkowo wzięto pod uwagę, że w ramach priorytetów inwestycyjnych EFRR wymienia się m.in. „*inwestycje w infrastrukturę społeczną (...), które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego (...)* oraz „*przejście z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych*”. Tym samym Program Strategiczny „Włączenie Społeczne” daje podstawę do wstępnego typowania działań przeznaczonych do

współfinansowania z funduszy europejskich w ramach programu regionalnego w nowym okresie programowania.

Wpisując się w priorytety projektowanych funduszy europejskich Program Strategiczny „Włączenie Społeczne” odzwierciedla jednocześnie powiązanie ze >Strategią na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „EUROPA 2020”<. Należy podkreślić, że wskaźnikiem realizacji celu stanowiącego podstawę niniejszego dokumentu w związku z kierunkiem rozwoju SRWM „*Poprawa bezpieczeństwa społecznego: integrująca polityka społeczna*”, jest zapisany również w strategii EUROPA 2020 wskaźnik relatywnego zagrożenia ubóstwem. Ponadto priorytety Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” zgodne są z założeniami „Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów z dnia 16 grudnia 2010 r. – Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej”, który promuje działania pozwalające osobom zagrożonym ubóstwem uniknąć ryzyka długotrwałego wykluczenia społecznego poprzez podjęcie zatrudnienia oraz umożliwienie im pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Jednocześnie Program Strategiczny „Włączenie Społeczne” realizuje szereg celów zapisanych w powstających dokumentach strategicznych szczebla krajowego, których perspektywa oddziaływania pokrywa się z planowanym okresem funkcjonowania niniejszego dokumentu. Warto podkreślić, że decyzje strategiczne oraz kluczowe projekty do realizacji wskazane w bloku „Kapitał Ludzki” Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”. Szczególną uwagę zwraca się w nich na: *„wprowadzenie nowych rozwiązań zapewniających powszechność opieki nad osobami niesamodzielnymi oraz poszerzenie oferty opieki instytucjonalnej, tak aby odpowiedzieć na wyzwania związane ze starzeniem się społeczeństwa i zapewnić wsparcie rodzinom, w których znajdują się osoby niesamodzielne; zapewnienie realnego wsparcia dla rodzin wielodzietnych zabezpieczającego je przed ryzykiem wykluczenia społecznego; stworzenie modelu aktywności społecznej i zawodowej osób starszych opartego na wykorzystywaniu ich potencjałów i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu; stworzenie warunków dla wzrostu liczby osób z niepełnosprawnością zatrudnionych na otwartym rynku pracy”* oraz na: *„wprowadzenie modelu integracji cudzoziemców promującego ich samodzielność ekonomiczną i społeczną uzyskiwaną poprzez zatrudnienie lub podjęcie działalności gospodarczej”*.

Wytyczne te zostały ujęte w Programie w całości lub w części adekwatnej do specyfiki regionu, dominujących problemów i potrzeb.

Prace nad przedstawianym dokumentem wpisują się także w ramy aktualizowanego systemu zarządzania rozwojem Polski, poprzez bezpośrednie powiązanie z trzema strategiami rozwoju, realizującymi zapisy średnio i długookresowej strategii rozwoju kraju. Są to: „Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego”, „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego” oraz „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”.

Wśród wyzwań projektu „Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego” odnoszących się do „spójności społecznej”, z którymi powiązany jest Program Strategiczny „Włączenie Społeczne” (większość z nich) wymienić należy: *„wzmocnienie potencjału instytucji publicznych oraz rozwój aktywności i współpracy instytucji publicznych i niepublicznych działających w obszarze pomocy społecznej i integracji społecznej; rozbudowę narzędzi zapewniających osobom wykluczonym dostęp do usług publicznych*

pozwalających na powrót na rynek pracy; ograniczenie ryzyka ubóstwa w szczególności wśród dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych; wzmocnienie działań profilaktycznych skierowanych do dzieci i rodzin zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności; powszechność dostępu do usług publicznych oraz aktywności zawodowej na otwartym rynku pracy dla osób niepełnosprawnych; wsparcie dla osób niepełnosprawnych i ich otoczenia; rozwój aktywnych, w tym innowacyjnych, form pomocy osobom zagrożonym lub wykluczonym społecznie (w tym: innowacji społecznych w sferze integracji oraz ekonomii społecznej). Z kolei w obszarze „demografia” odnajdujemy wyzwanie „rozwój systemu usług adresowanych do niesamodzielnych osób starszych, w tym rozwój opieki długookresowej”.

Z dokumentem „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego” Program Strategiczny „Włączenie Społeczne” wiąże się przede wszystkim poprzez postulaty wzmocnienia integracji i solidarności społecznej, w szczególności zaś poprzez kierunki działań: *„wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym wspieranie różnorodnych form samopomocy (pomoc dla samopomocy) oraz wspieranie poradnictwa prawnego i rodzinnego, psychologicznego, socjalnego i obywatelskiego”.*

„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego” (KSRR) wskazując cele polityki rozwoju w układzie przestrzennym stanowi odniesienie do powyższych strategii. Zgodnie z zapisami dokumentu sugerowany kształt powiązań pomiędzy politykami sektorowymi a polityką regionalną został odzwierciedlony w Programie Strategicznym „Włącznie Społeczne”. Programowana polityka regionalna nie zastępuje interwencji polityk sektorowych, lecz je uzupełnia i koordynuje w wymiarze terytorialnym. Jednocześnie, zgodnie z postulatami KSRR, działania projektowane w ramach Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” postulują tworzenie i utrwalanie szerokich partnerstw między instytucjami publicznymi i społeczeństwa obywatelskiego tak, by zapewnić skuteczny i wielopoziomowy system zarządzania tym obszarem polityki rozwoju.

Opracowany zgodnie z powyższymi zasadami dokument wpisuje się w nowoczesny model zarządzania publicznego. Nowością podejścia jest koncentracja środków na wybranych priorytetach, konsolidacja działań w obszarach szczególnej interwencji oraz spójność zarówno pionowa (z dokumentami określającymi priorytety krajowej polityki społecznej), jak i pozioma (pomiędzy innymi obszarami strategicznymi wymienionymi w SRWM – poszczególnymi programami strategicznymi).

2. DIAGNOZA

Małopolska rodzina

W roku 2011 województwo małopolskie zamieszkiwało 3 337 471 mieszkańców¹. Według prognoz demograficznych struktura wiekowa województwa małopolskiego w perspektywie 2020 roku będzie ulegała przeobrażeniom. Udział dzieci w wieku do 14 roku życia w populacji regionu nie ulegnie istotnym zmianom, natomiast udział mieszkańców w wieku 15-65 lat zmniejszy się z poziomu ok. 70% w roku 2011 do blisko 66% w roku 2020. Jednocześnie zwiększeniu ulegnie udział najstarszych grup wiekowych. Udział mieszkańców Małopolski powyżej 65 roku życia zwiększy się z niecałych 14% w roku 2011 do niemal 17% w roku 2020, a udział tzw. sędziwych starców (tzw. „old-old”) wzrośnie z poziomu 1,4% w roku 2011 do prawie 2% w roku 2020. Prognozuje się także, że wskaźnik obciążenia demograficznego wzrośnie z 57 w 2010 roku do 65 w roku 2020.

Według Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002 (jedynych danych dostępnych w tym zakresie) na terenie województwa małopolskiego zamieszkiwało 508,81 tys. rodzin, z czego 49,9% w miastach. Dominujący typ rodzin stanowiły małżeństwa z dziećmi – 81,7% ogółu rodzin².

Małopolska rodzina dotychczas przywiązana do tradycji i wartości, podlega również wpływowi postępu cywilizacji, co przekłada się na podejmowanie funkcji rodzinnych (zawieranie małżeństw, trwałość małżeństwa, decyzje o rodzicielstwie). Niemniej jednak w 2011 r. po raz kolejny odnotowano w regionie dodatni przyrost naturalny, który w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniósł 1,73. Ponadto wskaźnik zawartych małżeństw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w roku 2011 wyniósł 5,5, a wskaźnik rozwodów 1,48, co lokuje region, w obu obszarach, na pozycji lepszej niż średnia krajowa.

WYZWANIA:

Rozwój regionalnej oferty zaspakajającej rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze nad osobami starszymi

Tworzenie modelu aktywności osób starszych opartego na wykorzystywaniu ich potencjałów i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu poprzez rozwijanie inicjatyw lokalnych

Zwiększanie potencjału służb socjalnych w regionie dla zaspokojenia potrzeb pojawiających się z postępem procesu starzenia się społeczeństwa i rozszerzeniem katalogu zawodów opieki nad osobami starszymi w oparciu o działania edukacyjne (zagadnienia geriatryczne w systemie szkoleniowym zawodów pomocy i integracji społecznej)

Zwalczanie dyskryminacji ze względu na wiek w oparciu o kampanie informacyjne i upowszechnianie dostępu do informacji

Prowadzenie działalności analityczno - badawczej dostarczającej informacji o procesie starzenia się populacji i jego konsekwencjach służących racjonalnemu podejmowaniu decyzji strategicznych

¹ Źródło: GUS, BDL, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011 r. - stan na dzień 31.03.2011 r.

² Rodzina (biologiczna) w Narodowym Spisie Powszechnym definiowana jest jako dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (kohabitanci) - osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko. Zatem rodzina obejmuje parę bez dzieci lub parę z jednym lub większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci.

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE JEST ZNACZNIE ZRÓŻNICOWANE TERYTORIALNIE POD WZGLĘDEM NASILENIA ZJAWISK TOWARZYSZĄCYCH WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU, JAK TEŻ ICH KUMULACJI

Dochody mieszkańców

Mimo względnie korzystnych, opisywanych powyżej, uwarunkowań funkcjonowania rodzin w Małopolsce, pozostają one pod stałym oddziaływaniem bodźców ekonomicznych, które szczególnie w okresie utrzymującego się kryzysu ekonomicznego mogą w sposób nagły wpłynąć na spadek jakości życia i wzrost zagrożenia wykluczeniem społecznym. W Małopolsce przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w relacji do średniej krajowej wyniosło 91,9% w 2011 r. Do małopolskich powiatów o najniższej przeciętnej relacji wynagrodzeń do średniej krajowej należą: powiat nowotarski (74%), wadowicki (74,6%), brzeski i tarnowski (po 74,7%), gorlicki (75,2%), nowosądecki (76,0%), limanowski (76,2%), myślenicki (76,8%), dąbrowski (78,1%) i miechowski (78,2%) tj. w znacznej części wschodnie tereny regionu. W najkorzystniejszej sytuacji pod tym względem (tereny z wartościami powyżej średniej wojewódzkiej) jest natomiast Kraków i powiat krakowski (odpowiednio: 102,7 i 93,2% przeciętnej) oraz powiat olkuski (92,3% przeciętnej wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej).

Klienci pomocy społecznej

Sytuacja w zakresie przeciętnych wynagrodzeń przekłada się na terytorialny rozkład danych dotyczących korzystających z pomocy społecznej. W najmniej korzystnym położeniu pod względem udziału klientów pomocy społecznej w liczbie ludności w 2011 r. były wschodnie powiaty województwa: nowosądecki, limanowski, dąbrowski i gorlicki - dla tych terenów udział liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej w liczbie wszystkich mieszkańców około dwukrotnie przewyższa średnią dla regionu (odpowiednio: 14,3; 14,2; po 13,5%) przy średniej dla regionu 7,4% i wskaźniku dla Krakowa i powiatu krakowskiego na poziomie 3,7 i 4,9%.

W Małopolsce w 2011 r. świadczeniami pomocy społecznej objęto blisko 83 tysiące rodzin, a tym samym ponad 245 tysięcy osób w tych rodzinach. Najczęstszą przesłanką udzielenia wsparcia było ubóstwo. W 2011 r. problem ten dotyczył ponad 57% Małopolan korzystających z pomocy społecznej. Oprócz ubóstwa można wyróżnić inne problemy mieszkańców, które są dominujące w regionie. W 2011 r. do głównych problemów osób

Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną województwa

Promowanie przejścia z usług instytucjonalnych do usług profilaktycznych na poziomie społeczności lokalnych:

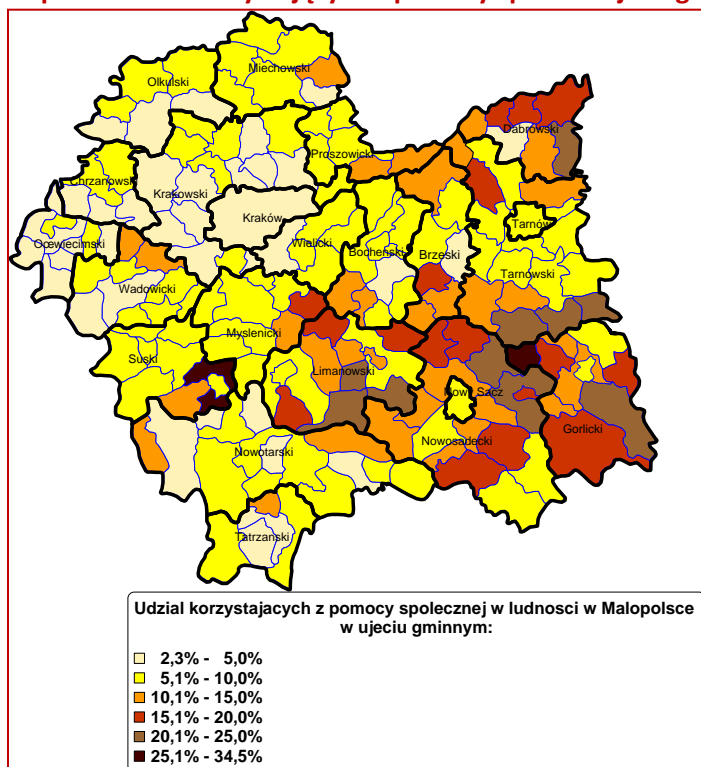
wzmocnienie działań profilaktycznych skierowanych do dzieci i rodzin zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności w oparciu o rozwój usług wyprzedzających (w tym specjalistycznych), takich jak: interwencja kryzysowa, poradnictwo, wsparcie edukacyjne rodzin, praca podwórkowa, mieszkalnictwo chronione

korzystających z pomocy społecznej należało: bezrobocie (blisko 42% ogółu klientów pomocy społecznej), długotrwała choroba (34%), bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych (blisko 33%), niepełnosprawność (również blisko 30%) oraz potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności (prawie 21%). Rzadziej występującymi powodami przyznania pomocy były problemy związane z alkoholizmem i przemocą w rodzinie, czy sytuacją kryzysową i zdarzeniami losowymi (od 5% do 1,2% ogółu klientów pomocy społecznej). Pozostałe (wymienione w ustawie o pomocy społecznej) przyczyny przyznawania pomocy – takie, jak: narkomania, bezdomność, trudności przystosowawcze po zwolnieniu z zakładu karnego czy problemy integracyjne cudzoziemców – notowane są sporadycznie (poniżej 1% ogółu klientów dotyczył ten problem) lub w ogóle nie występują.

Wdrożenie do systemu szkoleniowego zawodów pomocy i integracji społecznej programów edukacyjnych podnoszących kompetencje związane z pracą na rzecz rodziny, obejmujące certyfikowane programy i kwalifikacje

Tworzenie zbiorów informacji o potrzebach związanych z przeciwdziałaniem i zwalczaniem dysfunkcji w rodzinie dla zapewnienia jak największej trafności regionalnej polityki społecznej w tym obszarze

Mapa 1: Udział korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności w Małopolsce w 2011 r.

Odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności danej gminy (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną, świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPIPS-03 I-XII 2011 r. oraz Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

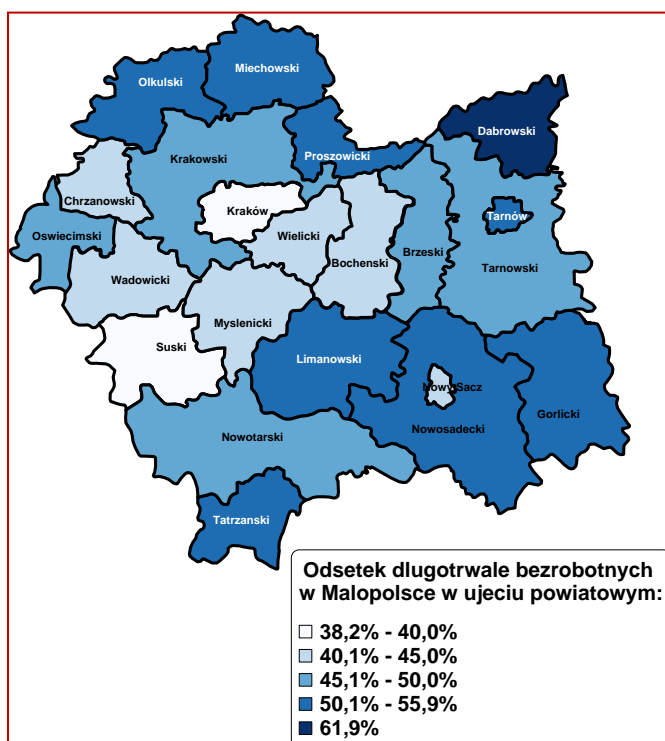
Bezrobocie

Na wskaźniki pomocy społecznej znaczący wpływ ma sytuacja na rynku pracy. Najwyższa wartość stopy bezrobocia w regionie w 2011 r. wystąpiła bowiem w powiatach z relatywnie wysokim

udziałem korzystających z pomocy społecznej: w powiecie dąbrowskim, limanowskim i nowosądeckim (odpowiednio: 19,7; 18,1; 17,6%), powiat gorlicki zajmował również wysoką, 8. pozycję (12,7%) w zestawieniu wartości stopy bezrobocia dla wszystkich powiatów regionu (10,5%). Różnica stopy bezrobocia między Krakowem i powiatem dąbrowskim wyniosła 14,8 punktu procentowego. Jednocześnie wymienione powiaty to obszary borykające się z „najcięższą” postacią bezrobocia, tzw. bezrobociem długotrwałym. Najwyższy udział osób długotrwanie bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem utrzymywał się w roku 2011 w powiatach: dąbrowskim, proszowickim, miechowskim, limanowskim, olkuskim, a także gorlickim (kolejno: 61,9%; 55,9%; 55,5%; 55,0%; 53,1% oraz 51,6%). Powiat nowosądecki charakteryzował się także jednym z wyższych wskaźników bezrobocia długotrwałego na tle pozostałych powiatów (50,5% przy wartości dla regionu 47,3%). Powiaty proszowicki, miechowski, które także znalazły się na tej liście, posiadają równocześnie dość korzystne wskaźniki bezrobocia ogółem (11,6% i 11,3%).

Mapa 2: Udział długotrwanie bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych w Małopolsce w 2011 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie „Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w roku 2011”, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, 2012 r. - wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy/badania-i-analizy; na potrzeby raportu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego” 2012 r.

Niepełnosprawność

Województwo małopolskie jest jednym z regionów o najwyższym udziale mieszkańców z niepełnosprawnością w populacji. Analizując procentowy udział osób niepełnosprawnych w liczbie ludności w poszczególnych powiatach³ wskazać można, że problem niepełnosprawności dotyka najczęściej mieszkańców powiatu proszowickiego (22% osób niepełnosprawnych wśród ludności powiatu), krakowskiego i limanowskiego (po 19,9%). Osoby z niepełnosprawnością stanowią też wysoki odsetek mieszkańców w powiecie nowosądeckim (18,6%), Nowym Sączu (18,3%) oraz powiecie myślenickim (18,1%), a powiat gorlicki, opisywany powyżej w grupie powiatów ze znacznym udziałem klientów pomocy społecznej w liczbie ludności, to także teren ze wskaźnikiem niepełnosprawności wyższym niż przeciętna dla Małopolski - 17,1% do średniej wynoszącej 16,5%.

W województwie małopolskim w roku 2011 było 182 tysiące osób biernych zawodowo z powodu choroby lub niepełnosprawności. Natomiast wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w Małopolsce w roku 2011 wynosił 21,5%. Zadania wykonywane przez urzędy pracy w stosunku do niepełnosprawnych klientów odbierane są jako mało trafne oraz o niskiej jakości, niedostosowane do specyfiki osób z niepełnosprawnością. Sami zainteresowani podkreślają sformalizowany i „urzędowy” charakter relacji. Na tle pomocy płynącej ze strony służb publicznych korzystniej wypadają działania oferowane przez organizacje pozarządowe. Szczególnie zauważany w obszarze „niepełnosprawności” jest też brak wsparcia sprofilowanego na potrzeby małego dziecka. Rozwoju wymaga także system wsparcia osób z niepełnosprawnością niewymagających opieki całodobowej i mogących z powodzeniem funkcjonować we własnym środowisku, niekoniecznie na rynku pracy. Szczególnie ważne w tym zakresie jest także wsparcie rodzin i innych nieformalnych opiekunów osób z niepełnosprawnością. Wśród głównych problemów osób z niepełnosprawnością wymienia się również niskie kwalifikacje i umiejętności zawodowe, co pociąga za sobą niedostosowanie do potrzeb i wymagań rynku pracy. Jednocześnie zauważa się, że częsta niechęć do podnoszenia kwalifikacji wynika ze społecznej izolacji osób z niepełnosprawnością.

³ Wg danych na 2007 r. (najnowsze z dostępnych danych obrazujących zjawisko na poziomie niższym niż regionalny).

Tworzenie warunków dla wzrostu zatrudnienia osób z niepełnosprawnością poprzez doskonalenie obecnych i testowanie nowych metod, w tym wypracowanie ścieżki wsparcia opartej na indywidualnych możliwościach i predyspozycjach

Zwalczanie dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność w oparciu o przełamywanie stereotypów wśród samych niepełnosprawnych, pracodawców, lokalnych społeczności

Wdrożenie programów edukacyjnych związanych z kompleksową pracą na rzecz integracji osób z niepełnosprawnością do systemu szkoleniowego służb społecznych

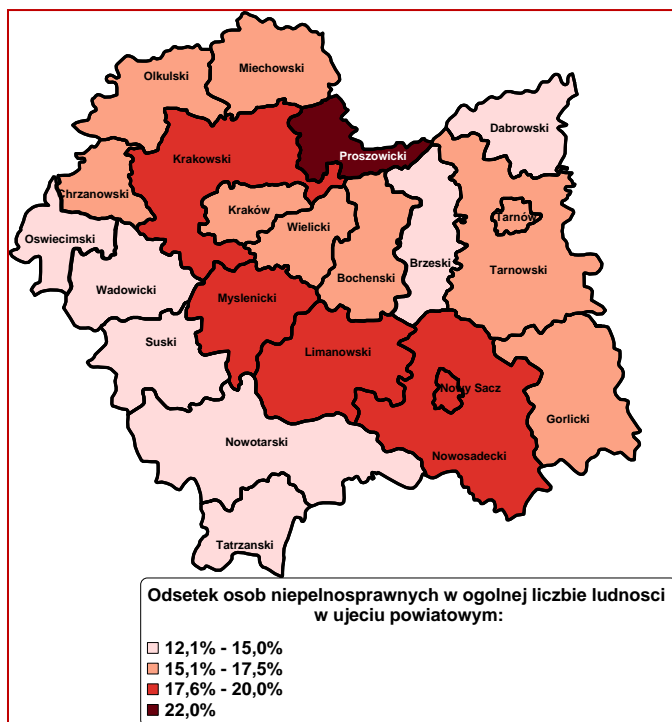
Prowadzenie działalności analityczno - badawczej w obszarze wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością dla podnoszenia skuteczności działań tj. zarządzania niepełnosprawnością w regionie i wdrażanie praktyk opartych na dowodach

Wsparcie opiekunów rodzinnych i innych nieformalnych opiekunów osób z niepełnosprawnością w oparciu o oddziaływania edukacyjne, poradnictwo, upowszechnienie usług asystenta osoby niepełnosprawnej, pilotażowe tworzenie „miejsc pobytu czasowego”

Promowanie przejścia z usług instytucjonalnych do usług profilaktycznych na poziomie społeczności lokalnych:

wzmocnienie działań ograniczających skutki niepełnosprawności w oparciu o rozwój usług wczesnej interwencji skierowanych do dzieci i ich rodzin

Mapa 3: Udział mieszkańców z niepełnosprawnością w ogólnej liczbie mieszkańców Małopolski w 2007 r.

Źródło: PFRON – podstawa do podziału środków PFRON dla samorządów wojewódzkich w 2007 roku, dane zamieszczone w „Wojewódzkim Programie Dotyczącym Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na Rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych w Województwie Małopolskim na lata 2007 - 2013”, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Społecznej, 2007 r.

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE JEST TAKŻE ZNACZNIE ZRÓŻNICOWANE POD WZGLĘDEM ZASOBÓW I NARZĘDZI WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO

Kadry pomocy i integracji społecznej

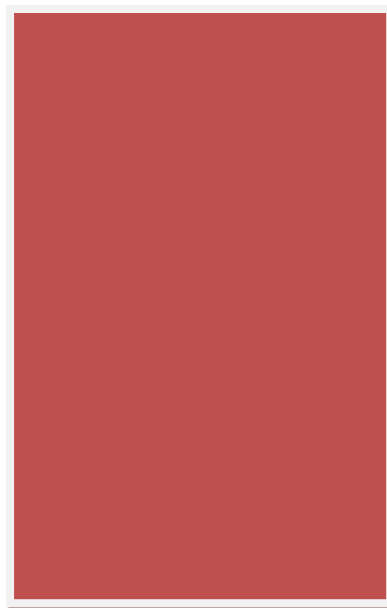
Rozwój infrastruktury socjalnej, nacisk na jakość oferowanych usług oraz nowe instrumenty pracy przyczyniają się do systematycznego wzrostu zatrudnienia w instytucjach świadczących usługi włączenia społecznego, w tym jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej. W 2011 roku same jednostki organizacyjne pomocy społecznej w województwie małopolskim zatrudniały ogółem ponad 11 tysięcy pracowników (o 330 więcej niż w 2010 r.), w tym 1 675 pracowników socjalnych (o 35 więcej niż w 2010 r.). Wzrost liczby pracowników pomocy społecznej, w tym pracowników socjalnych, jednak nie zawsze idzie w parze z preferowanym przygotowaniem do wykonywania specjalistycznych obowiązków. Na podstawie danych o poziomie wykształcenia pracowników socjalnych w gminnych i miejskich ośrodkach pomocy społecznej regionu można stwierdzić znaczne

Wzmocnienie potencjału instytucji publicznych w regionie:

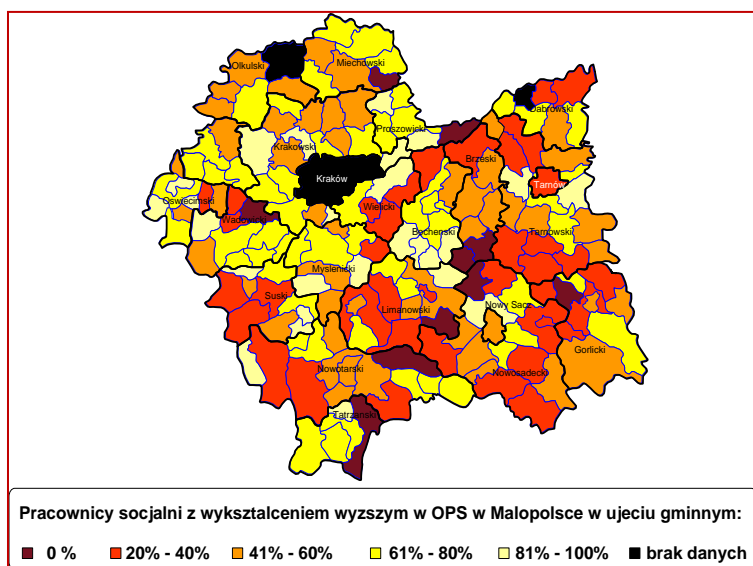
stworzenie regionalnego systemu edukacji „szytej na miarę” dla rozwoju kluczowych jednostek i stanowisk sektora pomocy i integracji społecznej - specjalizacja na rzecz włączenia społecznego

tworzenie zbiorów informacji dla przygotowania, wdrożenia i ewaluacji Małopolskiego Modelu Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej

zróżnicowanie terytorialne. W części gmin (głównie na wschodzie i południu regionu) brak jest pracowników z wykształceniem wyższym, bądź wykształcenie takie posiada jedynie ok. 20-40% pracowników socjalnych. Relatywnie najkorzystniejsza sytuacja w tym względzie występuje natomiast w gminach okolic Krakowa. Zgromadzone dane pokazują także, iż małopolscy pracownicy socjalni w większości nie legitymują się specjalizacjami zawodowymi II stopnia. Takie specjalizacje posiada jedynie 18% pracowników socjalnych regionu, głównie z powiatów zachodnich województwa: oświęcimskiego, olkuskiego, chrzanowskiego oraz Nowosądeckiej, Tarnowa i jego okolic. Specjalizacje takie posiadają też pracownicy pojedynczych gmin powiatów: brzeskiego, bocheńskiego, proszowickiego, krakowskiego, gorlickiego i myślenickiego. W pozostałych małopolskich powiatach żaden z pracowników socjalnych nie posiada II stopnia specjalizacji w zawodzie.

Mapa 4: Pracownicy socjalni ośrodków pomocy społecznej w Małopolsce posiadający wyższe wykształcenie w 2011 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania „Ocena zasobów pomocy społecznej” na potrzeby raportu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego” 2012 r.

Instytucjonalne zasoby włączenia społecznego

Najwięcej zasobów, ale też największe ich zróżnicowanie, zbliżone do pełnego katalogu zdefiniowanych form wsparcia mieszkańców z określonymi problemami, obserwowalne jest w zasadzie w stolicy regionu, często też w północno - zachodniej jego części. Na pozostałych terenach Małopolski daje się zaobserwować liczne „białe plamy”.

Analizując instytucjonalne zasoby pomocy i integracji społecznej (stan głównie na początek 2012 r.) widać znaczne braki w obszarze ośrodków wsparcia o charakterze dziennych domów pomocy (DDP) przeznaczonych głównie dla starszych mieszkańców (forma półstacjonarna). W DDP można skorzystać w z usług opiekuńczych, terapii zajęciowej, usług rehabilitacyjnych, posiłków itp. Należy stwierdzić, że w Małopolsce w dobie zachodzących zmian demograficznych sieć usług wsparcia dziennego seniorów oparta o takie jednostki w zasadzie nie istnieje, a usługi opiekuńcze adresowane do osób w podeszłym wieku lokowane są w ogromnej części w tzw. „szarej strefie”. Dienne domy pomocy funkcjonują zaledwie w 3 powiatach Małopolski: w Krakowie (4 jednostki), Tarnowie (1) i powiecie oświęcimskim (1). Łącznie działa 6 ośrodków tego typu w skali regionu przy jednoczesnym prowadzeniu przez gminy i powiaty 90 całodobowych domów pomocy społecznej. 23 - dla osób w podeszłym wieku, po 26 - dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób przewlekle psychicznie chorych, 16 dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, a 9 dla niepełnosprawnych intelektualnie dzieci i młodzieży. 1 dom to jednostka dla osób niepełnosprawnych fizycznie. 11 placówek zapewnia miejsca dla dwóch grup osób jednocześnie.

W kontekście organizowania opieki nad osobą w podeszłym wieku odsuwającej w czasie całodobową opiekę instytucjonalną na rzecz tworzenia i rozwoju oferty półstacjonarnej i domowej, tj. korzystnych społecznie i tańszych wariantów usług opiekuńczych, istotne jest wsparcie opiekunów nieformalnych seniorów. Parlament Europejski w Rezolucji z dnia 9 września 2010 r. w sprawie opieki długoterminowej nad osobami starszymi wzywa Komisję i państwa członkowskie m.in. „do wzięcia pod uwagę potrzeb nieformalnych opiekunów, którzy w znacznej mierze sprawują opiekę nad osobami starszymi, oraz do podjęcia konkretnych działań w celu wsparcia i zachowania tych zasobów poprzez szkolenia, zapewnienie wypoczynku oraz środki służące pogodzeniu życia zawodowego z rodzinnym”.

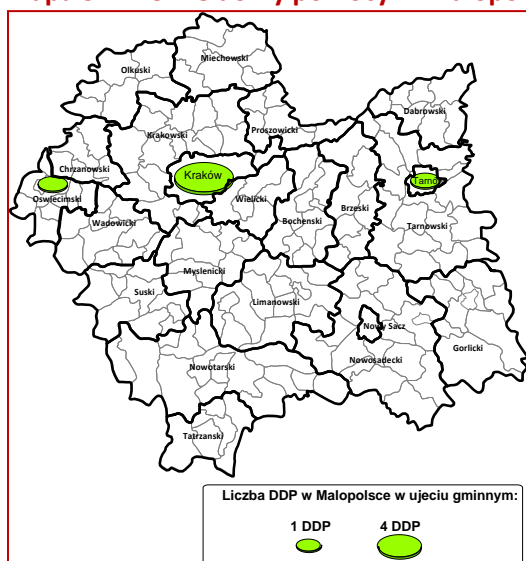
Organizowanie opieki nad osobą w podeszłym wieku odsuwającej w czasie całodobową opiekę instytucjonalną na rzecz tworzenia oferty półstacjonarnej i domowej tj. korzystnych społecznie i tańszych wariantów usług opiekuńczych

Wzmocnienie działań profilaktycznych skierowanych do rodzin i innych nieformalnych opiekunów osób starszych w oparciu o oddziaływanie edukacyjne, poradnictwo, pilotażowe tworzenie „miejsc pobytu czasowego”

Promowanie działalności gospodarczej i planowania strategicznego dla zaspokojenia potrzeb pojawiających się z postępem procesu starzenia się społeczeństwa

Mapa 5: Dienne domy pomocy w Małopolsce w 2012 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych własnych – badanie „Aktywna integracja w Małopolsce” na potrzeby raportu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego” 2012 r.

W 2011 r. niewiele było **mieszkań chronionych**, w tym dla usamodzielniającej się młodzieży, czyli wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych, będących formą wsparcia przygotowującą pod opieką specjalistów do prowadzenia samodzielnego życia. W województwie małopolskim gminy i powiaty prowadziły łącznie 40 mieszkań chronionych, spośród których 30 było przeznaczonych dla usamodzielnianej młodzieży. Pozostałe przeznaczano dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Dostęp do mieszkań chronionych mieli na swoim terenie jedynie mieszkańcy 14 z 22 powiatów (w tym mieszkania gminne były jedynymi na terenie 4 powiatów). Usamodzielnianej młodzieży z żadnej z gmin 8 powiatów Małopolski nie oferowano miejsca w mieszkaniach chronionych (powiaty: miechowski, krakowski, myślenicki, nowotarski, tatrzański, gorlicki, tarnowski, Tarnów). Jednocześnie prawdopodobnie część z tych zasobów to tzw. grupy usamodzielniania.

Braków tych wydają się nie kompensować zasoby mieszkań socjalnych - według informacji ośrodków pomocy społecznej przynajmniej 96 małopolskich gmin nie posiada takich zasobów.

W 2011 r. w większości gmin nie funkcjonowała istotna forma pomocy rodzinom jaką jest **placówka wsparcia dziennego**, gdzie dziecku można zagospodarować czas wolny, zapewnić opiekę i wychowanie, a także poddać specjalistycznym oddziaływaniom terapeutycznym w razie zdiagnozowanej potrzeby. W województwie małopolskim funkcjonowało 98 placówek wsparcia dziennego,

Promowanie przejścia z usług instytucjonalnych do usług profilaktycznych na poziomie społeczności lokalnych:

poprawa standardów usamodzielniania młodzieży opuszczającej placówki całodobowe w regionie dla ograniczenia procesu dziedziczenia marginalizacji w oparciu o rozwój infrastruktury mieszkań chronionych

profilaktyka ryzyka ubóstwa i wykluczenia społecznego poprzez rozwój oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci kompensującej deficyty rodzinne i rozwojowe, rozwijającej talenty

spełniających standardy ustawowe, wpisanych w 2011 r. do rejestru wojewody, w tym 67 o charakterze opiekuńczym i 31 o charakterze specjalistycznym, z tego aż 34 zlokalizowanych było na terenie Krakowa. Placówki specjalistyczne zlokalizowane były w 15 małopolskich gminach, opiekuńcze w 38. Łącznie placówki wsparcia dziennego funkcjonowały na terenie 50 gmin, co oznacza, że aż w 132 małopolskich gminach nie była prowadzona taka forma wsparcia rodziny w oczekiwanym standardzie.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w ramach instytucjonalnych form pieczy zastępczej wymienia się między innymi **regionalne placówki opiekuńcze - terapeutyczne oraz interwencyjne ośrodki preadopcyjne**. Funkcjonowanie tych jednostek jest fakultatywnym zadaniem samorządu województwa. Szczególnie działalność ośrodka preadopcyjnego (w którym przebywają dzieci do ukończenia pierwszego roku życia) jest kluczowa dla wsparcia procesu adopcji i późniejszego wzmocnienia rodzinnych – a nie instytucjonalnych – form opieki nad dzieckiem. W interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym umieszcza się dzieci, które wymagają specjalistycznej opieki medycznej i w okresie oczekiwania na przysposobienie (adopcję) nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. Na terenie województwa małopolskiego nie funkcjonuje ośrodek tego typu.

Także mieszkańcy nie wszystkich powiatów mieli dostęp na swoim terenie do **ośrodków interwencji kryzysowej** (przywracających równowagę psychiczną i umiejętności samodzielnego radzenia sobie osób i rodzin, zapobiegających przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej), a tylko pojedynczych powiatów do miejsc hostelowych w nich udostępnianych. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych – schronienia do 3 miesięcy. W województwie małopolskim z początkiem 2012 r. funkcjonowało 12 ośrodków interwencji kryzysowej (w 11 powiatach), w tym 2 w Krakowie, 3 z nich (wg rejestru służb wojewody) dysponują możliwością udzielania schronienia. Ośrodków interwencji kryzysowej nie prowadzono na terenie 50% małopolskich powiatów: dąbrowskiego, miechowskiego, olkuskiego, brzeskiego,

Wsparcie procesu adopcji i późniejszego wzmocnienia rodzinnych – a nie instytucjonalnych – form opieki nad dzieckiem poprzez utworzenie małopolskiego ośrodka preadopcyjnego

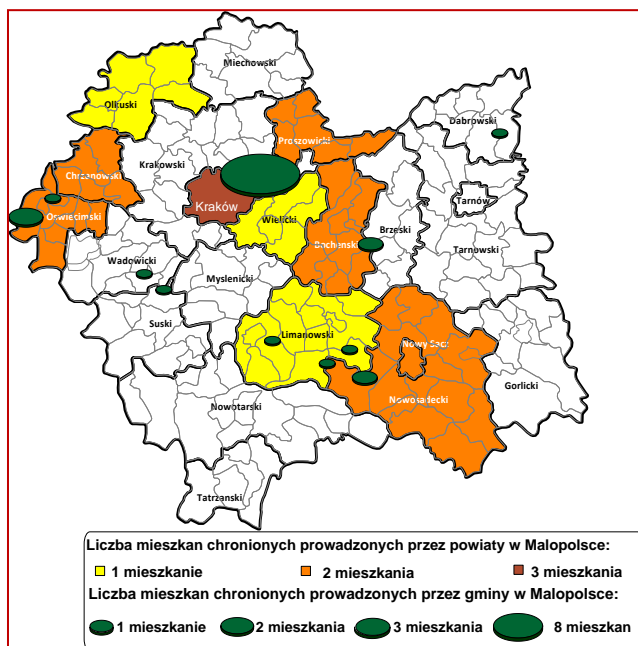
Prowadzenie działalności analityczno - badawczej w domenach odnoszących się do wykluczenia społecznego dzieci zaspokajającej potrzeby informacyjne polityki społecznej w regionie

Promowanie przejścia z usług instytucjonalnych do usług profilaktycznych na poziomie społeczności lokalnych:

upowszechnienie dostępu do usług interwencji kryzysowej w oparciu o rozwój ich infrastruktury w regionie i podwyższanie standardów oferowanych usług

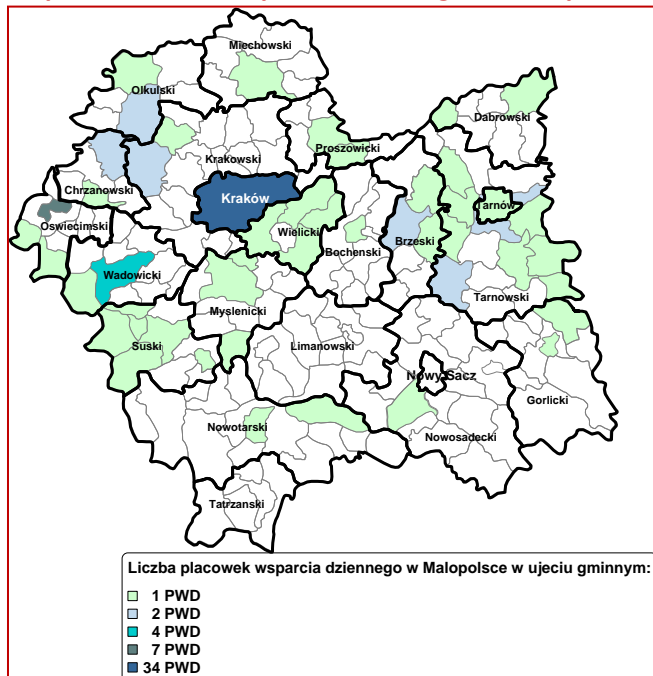
chrzanowskiego, gorlickiego, limanowskiego, nowosądeckiego, proszowickiego, wadowickiego i wielickiego⁴.

Mapa 6: Mieszkania chronione w Małopolsce w 2011 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPIPS – 03 I-XII 2011 na potrzeby raportu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego” 2012 r.

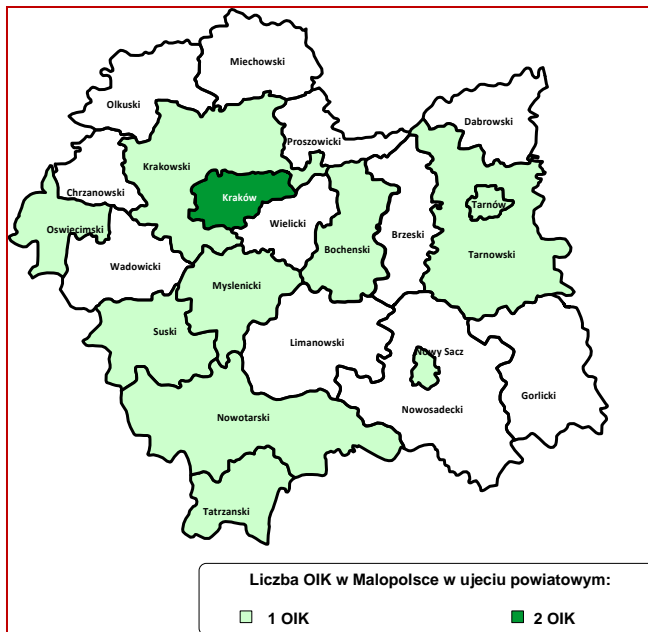
Mapa 7: Placówki wsparcia dziennego w Małopolsce w 2011 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie na potrzeby raportu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego” 2012 r.

⁴ W ciągu roku 2012, w toku prac nad Programem uruchomiono 2 dodatkowe ośrodki interwencji kryzysowej w Małopolsce - w powiecie chrzanowskim i wadowickim. W karcie przedsięwzięcia 2.2.1 „Rozwój usług interwencji kryzysowej” w kalkulacji budżetowej uwzględniono te dodatkowe jednostki.

Mapa 8: Ośrodki interwencji kryzysowej w Małopolsce w 2012 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie na potrzeby raportu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego” 2012 r.

Relatywnie korzystnie rozwinięta jest natomiast sieć małopolskich **warsztatów terapii zajęciowej (WTZ)** – do takich usług na swoim terenie mieli dostęp niepełnosprawni mieszkańcy wszystkich małopolskich powiatów. Na początku 2012 r. funkcjonowało 67 warsztatów terapii zajęciowej. Na terenie poszczególnych powiatów zlokalizowanych było od 1 do 16 WTZ. Najwięcej, bo 16 warsztatów funkcjonowało w mieście Krakowie, 8 w Nowym Sączu i powiecie nowosądeckim ziemskim.

Z początkiem 2012 r. ograniczony był natomiast zasięg oddziaływania **klubów i centrów integracji społecznej** prowadzących reintegrację społeczną i zawodową osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zlokalizowane były one głównie w Krakowie oraz w zachodnio - północnej części Małopolski, podobnie jak **spółdzielnie socjalne**, z których 64% miało w tym czasie swoją siedzibę właśnie w Krakowie.

W województwie małopolskim z początkiem roku 2012 funkcjonowało 5 **centrów integracji społecznej** oraz 14 **klubów integracji społecznej**, łącznie 19 jednostek - Kraków i powiat krakowski ziemski (Zielonki), powiat proszowicki (Proszowice), olkuski (Klucze), chrzanowski (Libiąż, Trzebinia), wadowicki (Wieprz), oświęcimski (Kęty, Brzeszcze, Zator), dąbrowski (Szczucin), tatrzański (Zakopane) i Nowy Sącz. W Krakowie, Nowym Sączu, Wieprzu i Kluczach działało zarówno centrum, jak i klub integracji społecznej. Natomiast **spółdzielnie socjalne**

Wzbogacenie oferty finansowej wspierającej rozwój podmiotów ekonomii społecznej:

rozwój systemu bezwrotnego wsparcia finansowego dla podmiotów ekonomii społecznej przeznaczonego na założenie lub rozwój inwestycyjny podmiotu w powiązaniu z zatrudnieniem osób z grup zagrożonych wykluczeniem

upowszechnianie procedur przekazywania zadań użyteczności publicznej do realizacji podmiotom ekonomii społecznej oraz zlecania zadań finansowanych ze środków publicznych

Wypracowanie i wdrożenie profesjonalnej strategii promocji oferty małopolskich podmiotów ekonomii społecznej

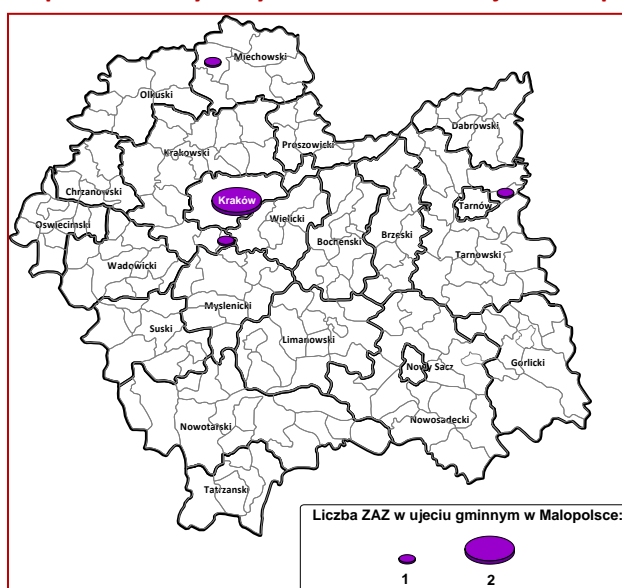
Uzupełnienie istniejącej oferty kształcenia menedżerów podmiotów ekonomii społecznej o praktyczne aspekty działalności ekonomicznej

(dające zatrudnienie osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym) funkcjonowały na terenie 13 małopolskich gmin, z czego aż 25 zlokalizowanych było na terenie miasta Krakowa, po 2 w Jordanowie i Rabce-Zdroju (powiaty: suski i nowotarski), w pozostałych 10 gminach działało po 1 spółdzielni socjalnej. Łącznie w regionie działalność prowadziło 39 spółdzielni socjalnych. Jednocześnie w regionie prowadzonych było 5 **zakładów aktywności zawodowej** będących formą wsparcia osób niepełnosprawnych we wchodzeniu lub powrocie na rynek pracy – w powiecie tarnowskim, 2 w Krakowie, po 1 w powiecie krakowskim i miechowskim.

Stworzenie w miejscu subregionalnych OWES warunków do inkubowania podmiotów ekonomii społecznej

Regionalna koordynacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie

Mapa 9: Zakłady Aktywności Zawodowej w Małopolsce w 2012 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie na potrzeby raportu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego” 2012 r.

W/w instytucje zaliczane są do podmiotów sektora ekonomii społecznej (ES), dla których zysk jest środkiem do realizacji celów społecznych, w tym włączenia społecznego i przeciwdziałania wykluczeniu. Ponadto działalność ekonomiczną dla realizacji celów społecznych podejmuje część z liczego grona organizacji pozarządowych zarejestrowanych w Małopolsce. Na koniec 2008 r. aktywną działalność prowadziło ok 6,6 tys. fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych, z czego ok. 10% prowadziło działalność gospodarczą. Sytuacja województwa małopolskiego w zakresie rozwoju ES w opinii ekspertów OECD została uznana za względnie zaawansowaną. Na terenie Małopolski istnieją instytucje wspierające rozwój ekonomii społecznej, dodatkowo ważną rolę w rozwoju ES odgrywają liczne uczelnie wyższe. Ponadto

Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych:

podkreślanie roli podmiotów ekonomii społecznej w dostarczaniu usług dla słabszych grup społecznych - zarządzanie sytuacją osób zależnych, pomoc dla osób starszych, aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych

Wdrożenie mechanizmów wykorzystania wiedzy z badań do projektowania wsparcia podmiotów ekonomii społecznej w regionie

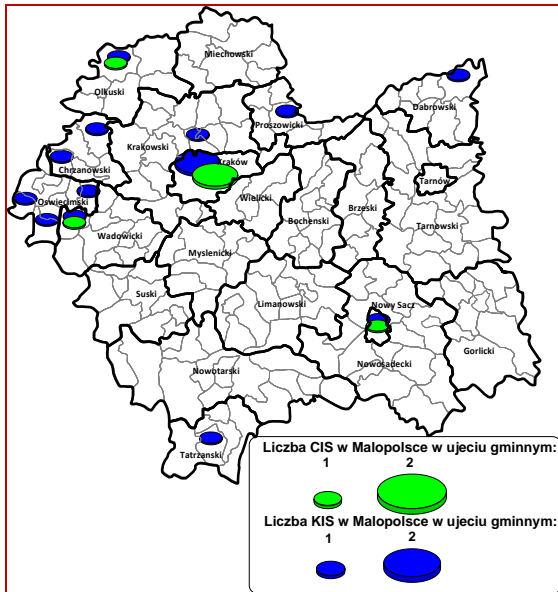
w Małopolsce utworzono pierwszy Pakt na rzecz Ekonomii Społecznej łączący różne sektory w działaniach na rzecz rozwoju ES. Mimo istniejących struktur wsparcia oraz szeregu inicjatyw promujących ekonomię społeczną podmioty ES są często uzależnione od zewnętrznych źródeł finansowania. Pozwala to na realizację celów społecznych w okresie wsparcia, lecz uniemożliwia dalsze funkcjonowanie jeśli pomoc ustanie. Zauważalne są niekompetencje w zakresie zarządzania podmiotami ES. Pomimo tego, iż w ostatnim okresie ważnym ogniwem wsparcia lokalnego dla tworzenia podmiotów ES było utworzenie w ramach Poddziałania 7.2.2 PO KL punktów informacyjno-konsultacyjnych w 12 miastach województwa, większość organizacji wspierających funkcjonuje w Krakowie, podczas gdy oczekuje się wzmożonej aktywności w podregionach, na szczeblu gminnym i powiatowym. Zwraca się także uwagę na brak jednostki oficjalnie koordynującej działalność Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES). Za niewystarczający uznano poziom integracji i wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi grupami interesariuszy. Szereg wątpliwości budzi sposób finansowania podmiotów ES, promujący jedynie spółdzielnie socjalne. Taki stan rzeczy zagraża efektywności i stabilności całego systemu wsparcia sektora. Możliwość uzyskania wsparcia staje się przeważającym argumentem za wyborem tej formy organizacyjnej, natomiast wygaśnięcie dotacji staje się często barierą dla dalszego samodzielnego prowadzenia działalności. Tym bardziej, że bezpośrednie wsparcie finansowe przedstawiane jest jako niezbędne dla funkcjonowania i rozwoju wszystkich podmiotów ekonomii społecznej. Za słabą stroną istniejących form wsparcia uznano niski stopień koncentracji działań promocyjnych na produktach i usługach podmiotów ES, nie docierający do przedstawicieli JST oraz przedsiębiorców. Rzadkością są procedury przekazywania zadań publicznym podmiotom ekonomii społecznej.

Wzmocnienie potencjału instytucji publicznych w regionie:

wypracowanie systemu współpracy instytucji publicznych zajmujących się integracją społeczną i zawodową oraz podmiotów ekonomii społecznej w celu zintegrowania oferty wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w oparciu o działania edukacyjno - doradcze

Mapa 10: Centra i kluby integracji społecznej w Małopolsce w 2012 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych własnych oraz Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie na potrzeby raportu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego” 2012 r.

Mapa 11: Spółdzielnie socjalne w Małopolsce w 2012 r.

Źródło: Opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych – wykazu zarejestrowanych spółdzielni socjalnych (<http://www.ozrss.pl/kmal.htm>), zweryfikowanych w oparciu o dane projektu ROPS Krakowie: „Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej na potrzeby raportu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego” 2012 r.

Reasumując można stwierdzić, że w Małopolsce z reguły obszarom o kumulacji problemów społecznych towarzyszą relatywnie małe zasoby pomocy i integracji społecznej, które mogą być wykorzystywane do realizacji działań włączenia społecznego. Sytuacja towarzyszenia dużego nagromadzenia problemów

Ograniczenie zróżnicowania terytorialnego regionu pod względem zasobów i narzędzi włączenia społecznego

społecznych niewielu narzędziom i instrumentom ich rozwiązywania prowadzić będzie do dalszego utrwalania się sytuacji marginalizowania niektórych obszarów regionu, wpływając tym samym na rozwój Małopolski jako całości.

Warto podkreślić, że w przypadku jednostek opieki całodobowej czy placówek specjalistycznych może nie istnieć potrzeba ich funkcjonowania na terenie każdej z gmin czy terenie każdego z powiatów, a koszty ich prowadzenia dla niewielkiej liczby osób mogą być zbyt wysokie dla danej jednostki samorządu terytorialnego. W takich sytuacjach określone usługi mogą być realizowane w ramach porozumień pomiędzy np. sąsiadującymi powiatami czy gminami. Jednocześnie funkcjonowanie jednostek doradczych czy ośrodków wsparcia o charakterze dziennym ma rację bytu jedynie w najbliższym środowisku mieszkańca.

Promowanie przejścia z usług instytucjonalnych do usług profilaktycznych na poziomie społeczności lokalnych

MAŁOPOLSKA NA TLE POLSKI I REGIONÓW

1. Struktura wieku Małopolan charakteryzuje się wyższym od ogólnopolskiego udziałem ludności w wieku przedprodukcyjnym: 19,6% (kraj 18,5%), natomiast nieznacznie niższym od średniej krajowej odsetkiem ludności w wieku produkcyjnym: 63,5% (kraj 64,2%) oraz w wieku poprodukcyjnym: 16,9% (kraj 17,3%).
2. Przeciętne trwanie życia mieszkańców Małopolski jest dłuższe niż średnie dla kraju. Szacunki wskazują, iż mężczyźni urodzeni w 2011 r. w Małopolsce będą żyć dłużej o 1,5 roku (przeciętnie w Małopolsce - 73,9 lat, w Polsce 72,4 lat), a kobiety – o 0,6 roku (przeciętnie 81,5 lat w Małopolsce i 80,9 lat w Polsce). Przeciętne trwanie życia wydłuży się - dekadę temu szacunki wskazywały dla mężczyzn w Małopolsce 71,7 lat życia, a obecnie szacuje się je na dłuższe o 2,2 roku. Dla kobiet różnica ta wynosi 2,7. Wśród województw Małopolska pod tym względem jest na II. miejscu (po województwie podkarpackim) biorąc pod uwagę mężczyzn oraz III. (po województwach: podkarpackim i podlaskim) biorąc pod uwagę kobiety.
3. Małopolska jest regionem o relatywnie wysokim przyroście naturalnym. Ze współczynnikiem 1,73 na 1 tys. mieszkańców w 2011 r. (przy wartości dla kraju 0,34 i 8 regionach z ujemnym przyrostem naturalnym) zajmuje III. pozycję po województwach wielkopolskim i pomorskim. W latach 2007 - 2010 przyrost naturalny w regionie był dodatni i pozostawał na poziomie znacznie wyższym niż średnia dla Polski, przy czym w ostatnich dwóch latach zaczyna maleć.
4. Wskaźnik małżeństw zawieranych w Małopolsce, mimo niewielkich różnic pomiędzy regionami (ok. 5/1000 mieszkańców), przewyższa jednak nieznacznie wskaźniki dla 12 województw i średnią krajową o 0,17. Przy czym w ostatnich latach daje się zaobserwować tendencję spadkową w zakresie liczby zawieranych małżeństw w regionie.
5. Na tle innych regionów Małopolska charakteryzuje się korzystnymi wskaźnikami rozwodów. W roku 2011 wskaźnik dla regionu wyniósł 1,48 na 1000 mieszkańców przy średniej krajowej 1,68. Dało to województwu IV. korzystną lokatę po województwie świętokrzyskim, podkarpackim i województwie lubelskim. W latach 2007 - 2010 wskaźnik ten ciągle utrzymywał się na poziomie niższym niż przeciętna dla kraju. Także stosunek rozwodów do zawartych małżeństw w latach 2007 - 2010 był w Małopolsce korzystniejszy niż wskaźniki dla

Polski. W latach 2007 – 2010 można mówić o trendzie spadkowym wartości wskaźnika rozwodów w stosunku do zawartych małżeństw, ale w 2011 zauważalny jest spory jego wzrost zarówno dla Polski, jak i Małopolski (dla Małopolski aż o 10 punktów procentowych).

6. Małopolska jest regionem o stosunkowo niskiej relacji przeciętnych wynagrodzeń mieszkańców do średniej krajowej. Dla roku 2011 wskaźnik dla Małopolski wyniósł 91,9%, a w latach 2007 – 2010 ulegając nieznacznym wahaniom pozostawał na poziomie od 93 - 92%. Małopolska w 2011 roku lokowała się na V. miejscu wśród województw pod względem poziomu przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej. Lepsza sytuacja niż w Małopolsce dotyczyła województw: mazowieckiego, śląskiego, dolnośląskiego oraz pomorskiego, w których przeciętne wynagrodzenie przewyższało lub było zbliżone do średniej krajowej.
7. Wartości wskaźników zagrożenia ubóstwem (minimum egzystencji, relatywna granica ubóstwa i ustawowa granica ubóstwa) plasowały Małopolskę w 2010 r. poniżej średniej dla kraju, na szóstej pozycji (w każdym ze wskaźników) w stosunku do innych regionów Polski (po województwach: opolskim, łódzkim, lubuskim, mazowieckim, śląskim). W latach 2007 - 2010 odsetek Małopolan żyjących poniżej relatywnej granicy ubóstwa zmniejszał się (podobnie jak w kraju), poza rokiem 2009, w którym zauważalny był wzrost wartości wskaźnika.
8. Wskaźnik udziału klientów pomocy społecznej w populacji regionu jest niższy o blisko 2% od średniej dla kraju i daje województwu małopolskiemu IV. miejsce w porównaniu do innych regionów (po województwach śląskim, opolskim i dolnośląskim posiadających najniższy udział klientów pomocy społecznej w ludności województw w Polsce). Wartość wskaźnika dla Małopolski od 2004 r. stale obniża się, przy czym do roku 2004 katalog świadczeń pomocy społecznej był znacznie szerszy, a kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń w roku 2011 pozostawały na niezmiennym poziomie od roku 2006.
9. W Małopolsce od lat najczęstszą przesłanką udzielenia wsparcia z pomocy społecznej jest ubóstwo. Obserwowany jest wzrost przyznawania świadczeń związanych z ochroną macierzyństwa. Ponadto odsetek klientów pomocy społecznej, którzy otrzymują wsparcie z tytułu bezrobocia, po okresie spadkowym zaczyna rosnąć, a odsetek klientów pomocy społecznej, którzy otrzymują wsparcie z powodu niepełnosprawności od 2 lat utrzymuje się na podobnym poziomie.
10. Poziom zatrudnienia pracowników socjalnych w regionie w latach 2000 – 2010 stale wzrastał, a co za tym idzie poprawiała się sytuacja w zakresie wsparcia mieszkańców poprzez pracę socjalną. W Polsce na jednego pracownika socjalnego w gminie w 2011 roku przypadało średnio 1 987 mieszkańców, natomiast województwie małopolskim – 1 993. Wskaźnik ten lokuje nasz region na VII. pozycji w kraju (po województwach: mazowieckim, opolskim, wielkopolskim, pomorskim, dolnośląskim i lubuskim).
11. Stopa bezrobocia rejestrowanego, obliczana na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy, na koniec 2011 r. wyniosła w Małopolsce 10,5%, co dało IV. miejsce w rankingu województw (po województwach: wielkopolskim, mazowieckim oraz śląskim). Jest to wynik niższy od średniej krajowej o 2 punkty procentowe. Jednakże stopa bezrobocia dla regionu, po okresie spadkowym w ostatnim czasie tj. w latach 2007 - 2008, od roku 2009 wzrasta.
12. Małopolska jest jednym z województw o najwyższym odsetku osób niepełnosprawnych w populacji – 15,8% wg najnowszych dostępnych danych. W 2009 r. zajmowała IV. pozycję po

województwie lubelskim, lubuskim i kujawsko - pomorskim. Sytuacja ta utrzymuje się co najmniej od dekady, co potwierdzają dane z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002.

13. Pod względem wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych (16-64 lat), trend w Małopolsce kształtował się nieco niekorzystnie wobec kraju. W 2009 i 2010 roku wartość tego wskaźnika dla regionu wynosiła 19,7% przy średniej dla kraju – odpowiednio 20% i 20,5%. Jednakże w roku 2011 w Małopolsce po raz pierwszy od 2008 r. jest on wyższy niż średnio w Polsce. W Polsce wskaźnik ten osiągnął wartość 20,8%, w Małopolsce już 21,5%. Pomimo poziomu wskaźnika przewyższającego średnią krajową, Małopolska znajduje się dopiero na IX. miejscu w porównaniu do innych województw. Lepsza sytuacja pod tym względem jest w województwach: łódzkim (27,0%), świętokrzyskim, lubuskim, podkarpackim, lubelskim, opolskim, kujawsko-pomorskim i podlaskim.
14. W ostatnich latach obserwujemy znaczny spadek liczby osób biernych zawodowo, które jako powód bierności podają chorobę lub niepełnosprawność (182 tys. w 2011 r.). Pozytywny trend dotyczy zarówno Małopolski jak i całego kraju, przy czym patrząc na sytuację od roku 2004, obserwujemy, iż spadek ten jest większy w Małopolsce niż przeciętnie dla Polski. Pod względem liczby osób biernych zawodowo ze względu na chorobę lub niepełnosprawność Małopolska jest na czwartym województwem, za śląskim (236 tys.), mazowieckim (215 tys.) i wielkopolskim (186 tys.). Jednocześnie pod względem dynamiki liczby osób biernych zawodowo z w/w powodu Małopolska jest na I. miejscu, co oznacza, że w województwie małopolskim odnotowujemy relatywnie największy spadek liczby takich osób (o 42% w 2011 r. w stosunku do 2004 r., przy średniej krajowej 34%).

3. ANALIZA STRATEGICZNA

Niezbędnym elementem przy planowaniu działań strategicznych jest analiza globalnej segmentacji otoczenia. Trendy i tendencje zewnętrzne w zakresie działań włączania społecznego zidentyfikowano w oparciu o analizę otoczenia zewnętrznego pod nazwą analiza PEST, stanowiącą jedną z podstawowych metod w zarządzaniu strategicznym. Analiza PEST pozwala na poszerzoną identyfikację czynników zewnętrznych, które mają lub mogą mieć wpływ na politykę integracji społecznej w Małopolsce. Akronim PEST oznacza segmenty makrootoczenia:

- P** – polityczny;
- E** – ekonomiczny;
- S** – społeczny;
- T** – technologiczny.

Analizę czynników zewnętrznych przeprowadzoną metodą PEST w poniższym zestawieniu uzupełniono o szanse (ang. *opportunities*) i zagrożenia (ang. *threats*) zidentyfikowane w przeprowadzonej równolegle analizie SWOT. Natomiast analiza wewnętrznego środowiska realizacji działań włączania społecznego (słabe strony – ang. *weaknesses*, mocne strony – ang. *strengths*) przeprowadzona tą metodą prezentowana jest w dalszej części Programu, przy opisie poszczególnych priorytetów.

Wymienione niżej trendy mają zarówno krótkofalowy, jak i długofalowy wpływ na rozwój polityki włączania społecznego w województwie małopolskim. Ich rozpoznanie, a następnie uwzględnienie przy definiowaniu priorytetów, działań i przedsięwzięć strategicznych jest kluczowe, ze względu na to, iż mogą stanowić one czynniki sprzyjające lub hamujące osiągnięcie założonych efektów społecznych.

Analiza PEST dla włączania społecznego

Czynniki polityczne:	Czynniki ekonomiczne:
<ul style="list-style-type: none"> • odwrót od idei państwa opiekuńczego; • uelastycznianie dostępnych form zatrudnienia; • zmiana w zakresie rozumienia i definiowania (również w sposób ustawowy) zagadnienia polityki społecznej – przejście od wąskiej do szerokiej definicji; • wymogi unijne odnoszące się do ujednoczenia standardów prowadzenia polityki włączenia społecznego w państwach członkowskich (konsekwencje globalizacji); • swobodny przepływ ludzi, kapitału i wzorców (włączenie w struktury Unii Europejskiej); • otwarcie na napływ imigrantów warunkowane koniecznością uzupełniania dostępnych zasobów pracy; • zmiana podejścia do obsługi klientów pomocy społecznej - wyjście poza działania stricte interwencyjne na rzecz profilaktyki oraz rozwoju różnorodnych form aktywizacji	<ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowanie problemów społecznych i zasobów włączania społecznego w wymiarze terytorialnym; • pogłębiające się dysproporcje rozwojowe między obszarami metropolitalnymi a pozostałymi terenami, w szczególności obszarami wiejskimi; • wzrost znaczenia migracji zarobkowych (na terenie kraju i poza jego granice); • wzrost zainteresowania i wykorzystania przez pracodawców elastycznych form zatrudnienia; • zmiana roli kobiety w sferze ekonomicznej; • wzrastający nacisk na indywidualną przedsiębiorczość i zaradność ekonomiczną społeczeństwa; • coraz szersze wykorzystywanie form przedsiębiorczości nie nastawionej na zysk (ekonomia społeczna) na rzecz aktywizacji środowisk lokalnych i osób wykluczonych

i interdyscyplinarności wsparcia;

- zmiany planów strategicznych wraz z cyklem politycznym;
- brak komplementarności systemów społecznych, częste zmiany legislacyjne w obszarze włączenia społecznego;
- wadliwy system sprawozdawczości;
- popularyzacja idei partnerstwa i współpracy na rzecz rozwiązywania problemów społecznych;
- brak uspołeczniania zadań publicznych;
- warunkowane polityką unijną dążenie do zapewnienia wysokiej spójności społecznej.

społecznie w sferze społecznej i zawodowej;

- szeroki dostęp do środków zewnętrznych na realizację działań w obszarze polityki społecznej (istotna rola możliwości operacjonalizacji działań w oparciu o przyszły okres programowania funduszy europejskich 2014 - 2020), w tym środków kierowanych do organizacji III. sektora;
- zmiana postrzegania cyklu życia zawodowego – odejście od formuły „pracy na całe życie”;
- symptomy powrotu na rynek pracy osób z niego „wypchniętych” (m.in. osób po 50. roku życia, osób niepełnosprawnych).

Czynniki społeczne:

- zmiany w strukturze wiekowej mieszkańców Małopolski; starzenie się społeczeństwa;
- korzystna na tle innych regionów struktura demograficzna województwa;
- popularyzacja „edukacyjnego stylu życia” i postawy uczenia się przez całe życie (ang. *life long learning*);
- rozwój aktywności obywatelskiej (większe zainteresowanie wolontariatem oraz rozwój III. sektora);
- wielość podmiotów partnerskich i instytucji mogących realizować zadania polityki społecznej;
- elastyczność służb społecznych;
- koncentracja na formie wsparcia, nie zaś jego funkcjach i skuteczności, brak zorientowania służb społecznych na cel;
- wzrost znaczenia migracji zarobkowych (na terenie kraju i poza jego granice);
- promocja postaw konsumpcjonistycznych w społeczeństwie;
- pokoleniowe dziedziczenie biedy;
- zwiększająca się dostępność różnego rodzaju używek, w tym narkotyków;
- tabloidyzacja mediów powodująca upowszechnianie negatywnych wzorców zachowań, popularyzację sensacji, agresji, przemocy i zachowań seksualnych;
- pojawianie się nowych form wykluczenia społecznego (m.in. wykluczenia cyfrowego);
- zmiana roli kobiety w sferze rodzinnej, społecznej;
- wyczulenie społeczne na problem dyskryminacji i różne jego oblicza;
- upowszechnianie postaw tolerancji i otwartości na różnorodność;

Czynniki technologiczne:

- wzrost dostępności i rozwój nowych środków i technologii komunikowania się;
- popularyzacja i zwiększenie dostępności e-usług;
- rosnące wykorzystanie nowych technologii i narzędzi informatycznych na rynku pracy (m.in. telepraca);
- rozwój umiejętności informatycznych Polaków;
- zmiany w zakresie zarządzania w polityce społecznej – upowszechnienie podejścia projektowego i interdyscyplinarnego;
- wzrost znaczenia informacji w prowadzeniu polityki społecznej;
- zwiększanie dostępu do informatyzacji w zarządzaniu polityką społeczną.

- osłabienie funkcji wychowawczej szkół oraz rodziny w wyniku rosnącego zaangażowania zawodowego rodziców;
- odchodzenie od tradycyjnego wzorca rodziny;
- opóźnianie decyzji o założeniu rodziny i rodzicielstwie;
- większa dbałość o zdrowie i świadomość roli zdrowego stylu życia w społeczeństwie;
- zmiana w postrzeganiu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (m.in. osób niepełnosprawnych) jako pełnoprawnych obywateli i wartościowych (w sferze społecznej i zawodowej) członków społeczeństwa;

4. CEL GŁÓWNY

Celem głównym Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” jest:

Zintegrowana polityka społeczna koncentrująca się na wszystkich aktorach życia społecznego w Małopolsce, czerpiąca z ich potencjału, zmierzająca do harmonizacji działań, zapewniająca pożądaną jakość życia w regionie – „Odpowiedzialne Terytorium”

5. PRIORYTETY, DZIAŁANIA, PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE

Specyfiką Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” jest koncentracja na kluczowych działaniach w wybranych kierunkach polityki rozwoju regionu określonych w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 oraz w Planie Zarządzania Strategią w części: „Wsparcie Działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej”, „Poprawa bezpieczeństwa społecznego: integrująca polityka społeczna”.

W związku z tym w prezentowanym poniżej zestawieniu przedstawiono zdefiniowane wyzwania w powyższych obszarach w regionie w perspektywie roku 2020, w układzie: „Priorytet – Analiza SWOT w części odnoszącej się do czynników wewnętrznych – Działanie – Przedsięwzięcia Strategiczne”.

Priorytet 1. Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej

Celem realizacji priorytetu jest organizowanie warunków dla wzmocnienia sektora ekonomii społecznej w województwie małopolskim w oparciu o: tworzenie nowych i rozszerzanie istniejących instrumentów finansowych warunkujących rozwój podmiotów ekonomii społecznej i zatrudnianie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; wspieranie współpracy i partnerstwa międzysektorowego w obszarze priorytetu; promocję przedsiębiorczości, korzyści płynących z działań ekonomii społecznej (w tym z dostarczania usług użyteczności publicznej czy usług deficytowych dla społeczności lokalnych: np. usługi opiekuńcze, edukacyjne, itp.), przedsięwzięć partnerskich oraz oferty podmiotów ekonomii społecznej wśród konsumentów; działania edukacyjno - doradcze adresowane do menedżerów i kadr podmiotów ekonomii społecznej, a także osób i organizacji zainteresowanych założeniem podmiotu ekonomii społecznej.

Realizacja priorytetu zakłada także regionalną koordynację projektowanych działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej w Małopolsce.

ATUTY	SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> • Wysoka aktywność podmiotów ekonomii społecznej w regionie; • Rozbudowana i zróżnicowana infrastruktura wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej w regionie; • Zakorzenienie lokalne małopolskich podmiotów ekonomii społecznej;	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczający poziom kompetencji biznesowych kadr podmiotów ekonomii społecznej; • Niska rozpoznawalność samej ekonomii społecznej, jak i podmiotów i produktów ekonomii społecznej; • Mały dostęp do finansowania działalności

<ul style="list-style-type: none"> • Partnerskie działanie instytucji wspierających podmioty ekonomii społecznej w Małopolsce, dobry przepływ informacji pomiędzy ośrodkami wsparcia; • Dobra współpraca instytucji wspierających podmioty ekonomii społecznej z małopolskimi uczelniami wyższymi; • Marka Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie jako instytucji wspierającej rozwój sektora ekonomii społecznej w regionie; • Rozbudowany system diagnostyki i badań obszaru ekonomii społecznej w regionie; • Profesjonalne kadry podmiotów ekonomii społecznej w obszarze działań społecznych i pozyskiwania funduszy. 	<p>gospodarczej podmiotów ekonomii społecznej.</p>
--	--

Działanie 1.1. Małopolski system wsparcia przedsiębiorczości społecznej

Celem realizacji działania jest stworzenie dogodnych instrumentów do rozwoju ekonomii społecznej w regionie, a tym samym zwiększenie liczby i poprawa kondycji finansowej podmiotów ekonomii społecznej dla realizacji społecznych celów oraz wzrost zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Działanie realizowane będzie poprzez:

- *Oddziaływanie na kluczowych przedstawicieli społeczności lokalnych dla promocji korzyści związanych z realizacją partnerskich inicjatyw lokalnych w obszarze ekonomii społecznej oraz wspieranie i promowanie tego typu przedsięwzięć;*
- *Kształtowanie postaw przedsiębiorczych w obszarze ekonomii społecznej wśród młodzieży na różnych szczeblach edukacji;*
- *Wspieranie samorządu, podmiotów ekonomii społecznej oraz mieszkańców w zakresie działalności opartej o marketing terytorialny i produkt lokalny;*
- *Wzbogacenie zwrotnej oferty finansowej wspierającej rozwój podmiotów ekonomii społecznej;*
- *Rozwój systemu bezzwrotnego wsparcia finansowego dla podmiotów ekonomii społecznej (w tym spółdzielni socjalnych) przeznaczonego na założenie lub rozwój inwestycyjny podmiotu w powiązaniu z zatrudnieniem osób należących do kategorii zagrożonych wykluczeniem społecznym;*
- *Wspieranie w budowie różnych form współpracy pomiędzy samymi podmiotami ekonomii społecznej oraz pomiędzy nimi a biznesem i środowiskiem akademickim;*

- *Upowszechnianie procedur przekazywania zadań użyteczności publicznej do realizacji podmiotom ekonomii społecznej (uspołeczniania zadań publicznych) oraz zlecania zadań finansowanych z środków publicznych;*
- *Wypracowanie systemu współpracy instytucji publicznych zajmujących się integracją społeczną i zawodową i podmiotów ekonomii społecznej w celu zintegrowania oferty wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;*
- *Wypracowanie i wdrożenie systemu „poszukiwania” i kształcenia liderów podmiotów ekonomii społecznej;*
- *Uzupełnienie istniejącej oferty kształcenia menedżerów podmiotów ekonomii społecznej o praktyczne aspekty dotyczące działalności ekonomicznej;*
- *Zapewnienie oferty zawodowych, specjalistycznych szkoleń umożliwiających nabycie kwalifikacji i doświadczenia zawodowego w zakresie oferty podmiotów ekonomii społecznej;*
- *Utworzenie trwałych, łatwo dostępnych, świadczących profesjonalne i kompleksowe wsparcie ośrodków (OWES) dla podmiotów ekonomii społecznej oraz osób i organizacji zainteresowanych założeniem takiego podmiotu;*
- *Promocję oferty podmiotów ekonomii społecznej wśród konsumentów;*
- *Koordinację rozwoju ekonomii społecznej w regionie.*

<p>Nazwa przedsięwzięcia</p> <p>Priorytet</p> <p>Działanie</p>	<p>1.1.1. Stworzenie systemu wsparcia finansowego podmiotów ekonomii społecznej w regionie obejmującego:</p> <p>a) finansowe wsparcie bezzwrotne (dotacje)</p> <p>b) finansowe wsparcie zwrotne (pożyczki/poręczenia)</p> <p>Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej</p> <p>Małopolski system wsparcia przedsiębiorczości społecznej</p>	<p>PRZEDSIĘWZIĘCIE FLAGOWE</p>
<p>Opis przedsięwzięcia</p> <p>Część projektowa</p>		
<p>Cel realizacji</p>	<p>Dostępność wsparcia finansowego (zwrotnego i bezzwrotnego) jest jednym z kluczowych elementów przyczyniających się do powstawania i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej (PES). Ze względu na dużą różnorodność PES – głównie w zakresie formy prowadzenia działalności ekonomicznej (odpłatnej bądź gospodarczej) oraz typu PES (ze względu na pełnione funkcje – integracyjną bądź usługową) – wsparcie finansowe powinno różnić się od siebie. Niezależnie od typu i formy PES, kluczowe są uniwersalne zasady, które powinien posiadać system ich finansowania zwrotnego i bezzwrotnego: dostępność, przejrzystość procedur, elastyczność oraz krótki czas oczekiwania na przyznanie bądź odmowę wsparcia finansowego.</p>	
<p>Zakres rzeczowy</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Określenie założeń i sposobu funkcjonowania oraz promocji zwrotnej i bezzwrotnej oferty finansowej dla podmiotów ekonomii społecznej z uwzględnieniem specyfiki różnych form prawnych podmiotów ekonomii społecznej; 2. Wdrożenie skutecznego mechanizmu selekcji podmiotów ekonomii społecznej oraz grup inicjatywnych do dofinansowania zwrotnego i bezzwrotnego; 3. Wdrożenie systemu wsparcia finansowego; 4. Wdrożenie procesu wsparcia doradczego dla podmiotów ekonomii społecznej, które skorzystały z oferty wsparcia finansowego; 5. Wypracowanie i wdrożenie skutecznego systemu monitoringu i ewaluacji działalności podmiotów ekonomii społecznej, które otrzymały wsparcie finansowe. 	
<p>Komplementarność</p>	<p>Przedsięwzięcie jest komplementarne z Programem Strategicznym „Regionalna Strategia Innowacji”, Priorytetem 1. „Rozwój infrastruktury gospodarki opartej na wiedzy”, Działaniem A. „Instrumenty infrastrukturalne i finansowe służące przedsięwzięciom innowacyjnym i nowym technologiom”, Przedsięwzięciem: „Sieć Funduszy Załączkowych” oraz „Pożyczki i poręczenia na działalność innowacyjną”.</p>	

Formuła realizacji	<p>PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe)</p> <p>WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego</p>
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.
Operator/ koordynator	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • Małopolski Fundusz Ekonomii Społecznej (instytucja poręczeniowa) • ośrodki wsparcia ekonomii społecznej • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	20 300 000 zł (bezzwrotna oferta finansowa 11 700 000 zł; zwrotna oferta finansowa 8 600 000 zł)
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja:</p> <p>bezzwrotna oferta finansowa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. dofinansowanie – w kwocie 20 000 zł do 1 utworzonego miejsca pracy w podmiocie, 50 dotacji rocznie x 6 lat = 6 000 000 zł 2. wsparcie szkoleniowo - doradcze dla grup inicjatywnych/podmiotów ekonomii społecznej – 4 000 zł na osobę x 100 osób rocznie x 6 lat = 2 400 000 zł 3. wsparcie pomostowe – 800 zł/ m-c x 300 osób x 6 m-cy = 1 440 000 zł 4. koszty obsługi – 1 500 000 zł 5. monitoring i ewaluacja – 360 000 zł <p>zwrotna oferta finansowa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 30 pożyczek rocznie w latach 2015 - 2016 oraz 60 pożyczek rocznie w latach 2017 - 2020; 1 pożyczka po max. 100 000 zł = 6 000 000 zł 2. wsparcie doradcze – 3 000 zł x średnio 45 podmiotów na rok x 6 lat = 810 000 zł 3. koszty obsługi – 1 600 000 zł 4. monitoring i ewaluacja – 190 000 zł <p>ŁĄCZNIE: 20 300 000 zł</p>
Szacowany udział budżetu województwa	<p>Bezzwrotna oferta finansowa: 15%</p> <p>Zwrotna oferta finansowa: 0%</p>
Przewidywane źródła finansowania	<p>Bezzwrotna oferta finansowa: przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR (poziom regionalny), budżet województwa</p> <p>Zwrotna oferta finansowa: przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR (poziom centralny/regionalny)</p>

Nazwa przedsięwzięcia	1.1.2. Stabilna infrastruktura wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej w regionie
Priorytet	Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej
Działanie	Małopolski system wsparcia przedsiębiorczości społecznej
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Celem realizacji przedsięwzięcia jest stabilna, skoordynowana i dostosowana do potrzeb różnych grup odbiorców infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej w regionie. Podmioty ekonomii społecznej, tak jak przedsiębiorstwa wymagają infrastruktury wsparcia, która szybko i elastycznie dopasowuje się do zmieniających się warunków społeczno - ekonomicznych oraz potrzeb podmiotów ekonomii społecznej. Infrastruktura ta powinna cechować się z jednej strony komplementarnością wsparcia, z drugiej strony specjalizacją, nierzadko wąską, oraz dostosowaniem do specyfiki różnych odbiorców. Poza bezpośrednim wsparciem podmiotów ekonomii społecznej, konieczne są też działania związane z koordynacją wsparcia dostępnego dla podmiotów ekonomii społecznej, badaniami kondycji podmiotów ekonomii społecznej oraz przedsięwzięciami edukacyjnymi, informacyjnymi i promocyjnymi nt. ekonomii społecznej wśród otoczenia podmiotów ekonomii społecznej i wybranych grup społecznych.</p>
Zakres rzeczowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wdrożenie standardów pracy ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES) na bazie systemu akredytacji (standardów szkoleń, doradztwa, usług, itp.); 2. Stworzenie w subregionalnych OWES warunków do inkubowania podmiotów ekonomii społecznej; 3. Działania informacyjne wśród lokalnych JST w zakresie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczności lokalnych; 4. Cykliczny monitoring kondycji małopolskich podmiotów ekonomii społecznej; 5. Wdrożenie mechanizmów wykorzystania wiedzy z badań do podejmowania działań długo- i krótkoterminowych w zakresie projektowania wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej; 6. Aktualizacja bazy podmiotów ekonomii społecznej wraz z opisem ich oferty produktów i usług; 7. Integracja oferty usług wspierających podmioty ekonomii społecznej pomiędzy OWES i pozostałymi instytucjami otoczenia ekonomii społecznej; 8. Realizacja inicjatyw/projektów edukacyjnych, informacyjnych, promocyjnych z zakresu ekonomii społecznej w województwie; 9. Wypracowanie i wdrożenie profesjonalnej strategii promocji oferty małopolskich podmiotów ekonomii społecznej; 10. Koordynacja współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju ekonomii

Komplementarność	<p>społecznej w ramach Małopolskiego Paktu na Rzecz Ekonomii Społecznej;</p> <p>11. Prowadzenie regionalnego portalu zawierającego kompletne, aktualne i dostosowane do potrzeb różnych grup odbiorców informacje w obszarze ekonomii społecznej;</p> <p>12. Koordynacja wdrażania przedsięwzięć regionalnego planu rozwoju ekonomii społecznej, realizowanych przez różne podmioty.</p>
	<p>W zakresie infrastruktury wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej oraz osób i organizacji zainteresowanych założeniem podmiotu ekonomii społecznej (szkolenia, doradztwo) komplementarność występuje z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programem Strategicznym „Włączenie Społeczne”, Priorytetem 5. „Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu”, Działaniem 5. 1. „Dostarczanie wiedzy i informacji dla efektywnej polityki społecznej regionu”, Przedsięwzięciem: „Małopolski Model Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej”; • Programem Strategicznym „Kapitał Intelektualny i Rynek Pracy”, Priorytetem 4. „Rozwój mechanizmów uczenia się przez całe życie”, Działaniem 4.3: „Dostosowanie oferty edukacyjnej i szkoleniowej do potrzeb mikro, małych i średnich przedsiębiorców”, Przedsięwzięciem: „Uczące się kadry MŚP”. <p>Przedsięwzięcie jest także komplementarne z Programem Strategicznym „Regionalna Strategia Innowacji”, Priorytetem 1. „Rozwój infrastruktury gospodarki opartej na wiedzy”, Działaniem B. „System zachęt dla rozwoju przedsiębiorczości”, Przedsięwzięciem: „Promocja przedsiębiorczości i wsparcie instytucji otoczenia biznesu”, Działaniem D. „Promocja gospodarcza regionu i społecznej odpowiedzialności biznesu”, Przedsięwzięciem: „Społeczna odpowiedzialność biznesu”.</p>
Formuła realizacji	<p>PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe)</p> <p>WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego</p>
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	<p>etap właściwej realizacji: 2015-2020 r. (kontynuacja działań prowadzonych do roku 2014)</p>
Operator/ koordynator	<p>Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie</p>
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • podmioty ekonomii społecznej • lokalne grupy działania • ośrodki wsparcia ekonomii społecznej • uczelnie wyższe

Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	11 630 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja:</p> <p>I. Funkcjonowanie 2 spełniających wymogi akredytacji OWES – 500 000 zł rocznie na 1 OWES (szkolenia, doradztwo, usługi, inkubatory dla PES, koszty administracyjne) x 6 lat = 6 000 000 zł</p> <p>II. Koordynacja ES w Małopolsce – szacunek na podstawie dotychczasowej działalności związanej z koordynacją rozwoju ES w regionie, z uwzględnieniem wdrażania przedsięwzięć regionalnego planu rozwoju ekonomii społecznej, realizowanych przez różne podmioty – 5 630 000 zł, w okresie 6 lat</p> <p>ŁĄCZNIE: 11 630 000</p>
Szacowany udział budżetu województwa	<p>Funkcjonowanie 2 OWES: 7%</p> <p>Koordynacja ES w województwie: 15%</p>
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów

Priorytet 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie

Nadrzędnym założeniem realizacji Priorytetu jest:

- *przechodzenie z prymatu działań o charakterze interwencyjnym do rozszerzania oferty usług profilaktycznych, kierowanych w szczególności do dzieci i młodzieży oraz rodzin zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności;*
- *ograniczenie zróżnicowania terytorialnego regionu pod względem zasobów i narzędzi włączenia społecznego dzieci, młodzieży i ich rodzin, uwzględniającego podwyższanie standardów usług już istniejącego systemu.*

Realizacja Priorytetu przebiegać będzie dwutorowo: w obszarze działań uprzedzających tworzących warunki do prawidłowego funkcjonowania małopolskiej rodziny oraz w obszarze działań zwiększających dostępność Małopolan i ich rodzin do specjalistycznego wsparcia. Mimo iż na potrzeby konstruowania Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” Priorytet realizowany będzie w oparciu o dwa działania odnoszące się do: 1/ profilaktyki (rozwój oferty spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży niwelującej deficyty rodzinne i rozwojowe, wsparcia dla świadomego rodzicielstwa) i 2/ usług specjalistycznych (rozwój interwencji kryzysowej, poprawa standardów usamodzielniania młodzieży opuszczającej placówki całodobowe, wsparcie procesu adopcji i późniejszego wzmocnienia rodzinnych – a nie instytucjonalnych – form opieki nad dzieckiem poprzez utworzenie małopolskiego ośrodka preadopcyjnego), w praktyce są to kierunki przenikające się, gdzie w obszarze zapobiegawczym odnajdujemy elementy pomocy specjalistycznej (np. specjalistyczne placówki wsparcia dziennego), a w domenie usług specjalistycznych aspekty prewencyjne dostrzegalne chociażby w interwencji kryzysowej.

Dla realizacji Priorytetu założono wykorzystanie potencjału sektora publicznego i pozarządowego.

ATUTY	SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> • Modelowe metody pracy z rodziną w wypracowywane w regionie, implementowane na poziom krajowy; • Rozpoznawalne, aktywne organizacje pozarządowe w Małopolsce działające na rzecz rodziny; • Potencjał instytucji polityki społecznej w regionie; • Doświadczenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie - operatora Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne”.	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany w tradycyjnym modelu funkcjonowania rodziny; • Nierównomiernie rozłożona struktura wsparcia, różny stopień intensyfikacji działań na rzecz rodziny; • Brak spójności działań i optymalnej współpracy pomiędzy podmiotami różnych sektorów działających w obszarze wsparcia rodziny i dziecka (szkoła, policja, służby społeczne, itp.); • Niewystarczająca specjalizacja kadr pomocy i integracji społecznej w pracy rodziną i dzieckiem; • Brak traktowania rodziny, zarówno w profilaktyce, jak i działaniach interwencyjnych, jako jednego systemu

	<p>społecznego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczająca rola profilaktyki w systemie pracy z rodziną - system nie działa prewencyjnie; • Brak diagnostyki, monitorowania zagrożeń i skutecznej, szybkiej reakcji; • Brak wiedzy mieszkańców o instytucjach wsparcia rodziny i dostępności do informacji o infrastrukturze wsparcia; • Ograniczona możliwość wpływania na działania i decyzje władz lokalnych, wymagająca oddziaływań promocyjnych na rzecz budowy systemu wsparcia rodziny w społecznościach lokalnych.
--	---

Działanie 2.1. Wzmocnienie profilaktyki na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny

Celem realizacji działania jest zapewnienie optymalnych warunków do prawidłowego funkcjonowania małopolskiej rodziny. Dla prawidłowego funkcjonowania rodziny i wypełniania przez nią jej funkcji niezbędnym jest podejmowanie działań edukacyjno - wspierających na rzecz świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa oraz wzmocnienie działań profilaktycznych jako skutecznego narzędzia zapobiegania niepożądanym zjawiskom wśród dzieci i młodzieży, ze szczególnym ukierunkowaniem na profilaktykę uprzedzającą – niwelującą symptomy dysfunkcji zanim się rozwiną w pełni oraz kreatywną – wzmacniającą prawidłowe funkcjonowanie, w tym rozwój predyspozycji. W podejmowaniu działań na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny ważne jest także stworzenie warunków do wspólnego spędzania czasu w rodzinie, jako jednego z głównych czynników wpływających na prawidłowe wypełnianie funkcji opiekuńczo - wychowawczej i socjalizacyjnej oraz wzmocnienie więzi w rodzinie i społeczności lokalnej. Wzmacnianie podmiotowości mieszkańców, środowisk lokalnych (z założeniem wykorzystania ich potencjału) i ich integracja umożliwi udzielanie rodzinie wielopoziomowej pomocy w podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu rodzinnym i społecznym, w samoorganizowaniu się, samopomocy, a także podejmowanie przez mieszkańców wspólnych inicjatyw. Aktywizacja lokalnych środowisk wykorzystujących zasoby własne pozwoli na utworzenie mechanizmów wsparcia dla tworzenia centrów i programów aktywności lokalnej, jako formy pobudzania oddolnych inicjatyw społecznych. Instytucje takie, jak placówki wsparcia dziennego (w tym świetlice środowiskowe) powinny być instytucjami mocno zakorzenionymi i rozpoznawalnymi w społeczności lokalnej. Wzmacniając ich potencjał oraz wprowadzając wysoką jakość (standard) świadczonych usług, dostosowanych do lokalnych potrzeb, mamy gwarancję stworzenia nie tylko miejsc spędzania czasu wolnego, ale również miejsc kreujących pożądane postawy społeczne i rodzinne oraz budujących lokalną społeczność opartą na współdziałaniu i współtworzeniu.

Nazwa przedsięwzięcia	2.1.1. Rozwój oferty wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	PRZEDSIĘWZIĘCIE FLAGOWE
Priorytet	Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie	
Działanie	Wzmocnienie profilaktyki na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny	
Opis przedsięwzięcia		
Część projektowa		
Cel realizacji	<p>Celem realizacji przedsięwzięcia jest wzmocnienie i rozwój placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów, ognisk wychowawczych; – specjalistycznej; – pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę. <p>Placówka wsparcia dziennego może być również prowadzona w formach połączonych.</p> <p>Placówki wsparcia dziennego mają być przyjaznym miejscem spotkań dzieci i młodzieży oraz ich rodziców ze specjalistami oraz osobami zaangażowanymi w pomoc dziecku i rodzinie, w tym z wolontariuszami i organizacjami pozarządowymi oraz społecznością lokalną. Zadaniem placówek wsparcia dziennego będzie także, obok stworzenia przyjaznego miejsca spotkań, aktywne pozyskiwanie i angażowanie dzieci i młodzieży poprzez pracę środowiskową. W Małopolsce placówki wsparcia dziennego nie są dostępne w każdej gminie, a te funkcjonujące mają ograniczone możliwości objęcia adekwatnym wsparciem dzieci i młodzieży (zbyt mała liczba miejsc, zatrudnionych specjalistów itp.). Istnieje też potrzeba upowszechniania informacji o dostępności takiej oferty pomocowej.</p> <p>Rozwój oferty wsparcia dziennego powinien polegać na równoległym rozwoju placówek już istniejących, jak i tworzeniu nowych. Standardy funkcjonowania placówek wsparcia dziennego są gwarantem wysokiej jakości usług świadczonych przez specjalistów w nich zatrudnionych. Istotnym jest wprowadzanie nowej jakości pracy poprzez rozszerzenie tradycyjnych programów, oferty zajęć interdyscyplinarnych, wykorzystujących innowacyjne formy pracy oraz oferujących wsparcie adekwatne do potrzeb (np. w dni wolne, weekendy oraz wieczory). Przedsięwzięcie zakłada rozwój systemu wsparcia działań edukacyjnych i animacyjnych ze szczególnym wykorzystaniem lokalnego potencjału środowiska i nowoczesnych technologii, które zminimalizują ryzyko wykluczenia społecznego dzieci i młodzieży, w szczególności z małych społeczności.</p>	

Zakres rzeczowy

1. Diagnoza sytuacji w zakresie funkcjonowania placówek wsparcia dziennego i innych podmiotów realizujących ofertę spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży;
2. Wsparcie merytoryczne i finansowe dla tworzenia, adekwatnie do lokalnych potrzeb, nowych miejsc w placówkach wsparcia dziennego oraz powstawania nowych placówek wsparcia dziennego, a także rozwoju oferty usług w formach wychodzących do odbiorcy, takich jak praca podwórkowa (specyficzny streetworking); w tym wsparcie finansowe dla dostosowania lub adaptacji budynków, pomieszczeń oraz zakupu sprzętu i wyposażenia na potrzeby nowych miejsc i placówek.
3. Podnoszenie standardu usług świadczonych przez placówki wsparcia dziennego, w szczególności poprzez upowszechnianie i wdrażanie:
  - programów pracy z dzieckiem i rodziną, w szczególności programów korekcyjnych, psychokorekcyjnych i psychoprofilaktycznych,
  - metod pracy z dzieckiem i rodziną z uwzględnieniem form współdziałania służb społecznych i instytucji działających na rzecz dzieci i rodzin, w tym instytucji oświatowych,
  - metod równoległej pracy z dzieckiem i rodzicami,
  - interdyscyplinarnych programów zajęć dla uczestników,
  - działań edukacyjnych i animacyjnych na rzecz środowiska lokalnego z wykorzystaniem nowoczesnych technologii,
  - współpracy z organizacjami pozarządowymi dla osiągnięcia efektu synergii z łączenia lokalnych zasobów;
4. Działania informacyjne wśród jednostek samorządu terytorialnego na temat roli placówek wsparcia dziennego, jako jednostek wspierających rozwój dzieci, niwelujących deficyty, umożliwiających odkrywanie i wykorzystanie ich potencjału, przeciwdziałających społecznemu wykluczeniu oraz wspierających funkcjonowanie rodzin.

Komplementarność

Przedsięwzięcie jest komplementarne z Programem Strategicznym „Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego”, Priorytetem 2. „Pobudzenie kreatywności oraz wzrost dostępu do oferty czasu wolnego”, Działaniem 2.2. „Wzmacnianie potencjału kreatywnego w regionie”, Przedsięwzięciami: „Kultura Enter _ przestrzenie kultury centrami aktywności lokalnej i technologii cyfrowych”, „Nowa Sztuka _ Sztuka Włączająca. Bon Kultury”.

Przedsięwzięcie jest także komplementarne z Programem Strategicznym „Kapitał Intelektualny i Rynek Pracy”, Priorytetem 1. „Wdrożenie mechanizmów odkrywania, kształtowania i wspierania talentów”, Działaniem 1.2 „Małopolski Program Wspierania Talentów”, Przedsięwzięciem: „Diamant PLUS”.

Formuła realizacji

PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe)

WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego

Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r.</p> <p>etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.</p>
Operator/ koordynator	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje podejmujące szeroko pojęte działania na rzecz dziecka i rodziny, w szczególności: szkoły i inne jednostki oświatowe, instytucje pomocy i integracji społecznej, ośrodki kultury, biblioteki, podmioty wykonujące działalność leczniczą
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	203 000 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja:</p> <p>Szacunek oparty o dane dotyczące liczby dzieci w wieku 7-18 lat mieszkających w Małopolsce oraz dane o korzystających z pomocy społecznej, w tym z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, przy założeniu, że z 1 miejsca w placówce wsparcia dziennego korzysta przeciętnie dwoje dzieci.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 5 320 miejsc do dofinansowania x przeciętnie 450zł/miejsce/mies. = 2 394 000 zł / m-c x 12 mies. x 6 lat = 172 368 000 zł 2. Wsparcie finansowe dla dostosowania lub adaptacji budynków, pomieszczeń oraz zakupu sprzętu i wyposażenia na potrzeby nowych miejsc i placówek – 30 417 882 zł (15% wg poziomu dla cross – financing w Priorytecie VII PO KL 2007-2013) <p>ŁĄCZNIE - 202 785 882 zł / ~203 000 000 zł</p>
Szacowany udział budżetu województwa	7%
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów

Nazwa przedsięwzięcia	2.1.2. Akademia Rodzica – wsparcie rodzin dla świadomego rodzicielstwa
Priorytet	Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie
Działanie	Wzmocnienie profilaktyki na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Celem przedsięwzięcia jest upowszechnienie praktyki podejmowania i prawidłowego realizowania funkcji rodzicielskiej oraz pełnienia ról związanych z odpowiedzialnym rodzicielstwem poprzez udział w ofercie szkoleniowo - warsztatowej - doradczej. „Akademia” to program wsparcia dla każdego rodzica, który poszukuje sposobu na: nawiązanie głębszych relacji z dzieckiem, świadome przeżywanie rodzicielstwa, lepsze rozumienie swoich dzieci. Organizacja wsparcia polegającego na wyposażeniu rodziców i opiekunów dzieci w kompetencje umożliwiające prawidłowe realizowanie funkcji opiekuńczo - wychowawczej przyczyni się do wzmocnienia rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu. W konsekwencji projektowanego wsparcia zakłada się ograniczenie sytuacji kryzysowych w rodzinie oraz wpływ na problemy skutkujące koniecznością umieszczenia dzieci poza ich rodziną biologiczną. Jednocześnie przedsięwzięcie wesprzeć może powrót do rodzin biologicznych dzieci będących w instytucjonalnych formach opieki.</p>
Zakres rzeczowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie programu „Akademia Rodzica”, uwzględniającego potrzeby i profil małopolskich rodzin, opartego na fundamentach psychologii i pedagogiki rodziny, poruszającego m.in. tematykę: komunikacji z dzieckiem na poszczególnych etapach jego rozwoju, budowania wzajemnych relacji dorosły - dziecko, zapobiegania występowaniu kryzysów rozwojowych, budowania poczucia własnej wartości u dziecka, wypracowywania skutecznych metod wychowawczych, wspierania procesu usamodzielniania się dziecka; 2. Upowszechnianie programu „Akademia Rodzica”; 3. Wdrażanie programu „Akademia Rodzica” poprzez wsparcie finansowe i merytoryczne instytucji lub organizacji pozarządowych realizujących program oraz stały monitoring i ewaluację realizowanych działań; 4. Wsparcie inicjatyw wpisujących się w założenia programu „Akademia Rodzica”, w szczególności działań związanych z: <ul style="list-style-type: none"> – wsparciem rodzin w świadomym i odpowiedzialnym podejmowaniu i realizacji funkcji wynikających z rodzicielstwa, – wsparciem rodzin w pełnieniu ról opiekuńczo - wychowawczych w celu zapobiegania umieszczeniu dzieci w pozarodzinnych formach opieki, – wsparciem rodzin w celu umożliwienia dzieciom będących w pozarodzinnych formach opieki powrotu do rodzin biologicznych.

Komplementarność	-----
Formuła realizacji	PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe) WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.
Operator/ koordynator	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje podejmujące szeroko pojęte działania na rzecz dziecka i rodziny, w szczególności: szkoły i inne jednostki oświatowe, instytucje pomocy i integracji społecznej, podmioty wykonujące działalność leczniczą
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	32 800 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie programu: 25 000 zł 2. Założenie: przeciętnie 5 „Akademii” (20 godzinne moduły tematyczne) dostępnych dla 182 gmin. 3. 1 „Akademia” skalkulowana na poziomie zawierającym koszty wynagrodzeń, w tym wynagrodzeń trenerów oraz koszty organizacyjne związane z wdrażaniem programu – przeciętnie 6 000 zł/ „Akademię” x 182 gminy x 6 lat = 6 552 000 zł 4. 5 „Akademii” = 6 552 000 zł x 5 = 32 760 000 zł <p>ŁĄCZNIE - 32 785 000 zł / ~32 800 000 zł</p>
Szacowany udział budżetu województwa	0%
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów, środki prywatne rodziców

Działanie 2.2. Wzmocnienie sieci specjalistycznego wsparcia rodzin

Realizacja działania ma na celu zwiększenie dostępności Małopolan do kompleksowego, specjalistycznego wsparcia, adekwatnego do indywidualnych i lokalnych potrzeb.

Działanie zmierza do rozwoju oferty skoncentrowanych usług specjalistycznych, w tym zapewniania schronienia i opieki w razie potrzeby w specjalistycznych ośrodkach. Wspieranie i rozwijanie oferty specjalistycznej pomocy rodzinie będzie obejmować m.in.: terapię rodzinną, indywidualną i grupową, mediacje rodzinne, poradnictwo socjalne i prawne, poradnictwo psychologiczne, grupy wsparcia oraz grupy o charakterze psychoedukacyjnym. Rozwój dostępności do tego typu usług pozwolić będzie na przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie osobom znajdującym się w sytuacjach trudnych bądź kryzysowych, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej.

Specjalistyczne wsparcie ma również na celu zapewnienie warunków do optymalnego rozwoju dzieci i młodzieży wychowujących się poza rodziną biologiczną. Rozwój systemu pieczy zastępczej przyczyni się do zwiększenia możliwości wychowywania się dzieci w warunkach najbardziej zbliżonych do rodzicielstwa biologicznego i ograniczania instytucjonalnych form opieki i wychowania oraz ich skutków. Rodzinne formy opieki zastępczej pozytywnie oddziałują na proces socjalizacji oraz przygotowania do dorosłego życia. Rozwijanie rodzinnych form pieczy zastępczej dokonywać się będzie poprzez wdrażanie skutecznych metod pracy z dzieckiem, rozwój współpracy pomiędzy podmiotami realizującymi zadania z zakresu pieczy zastępczej, jak również poprzez upowszechnianie tzw. „dobrych praktyk”.

Istotne dla efektywnego realizowania działania jest upowszechnianie informacji dotyczących oferty oraz dostępności wsparcia świadczonego przez służby i instytucje działające w obszarze pomocy dziecku i rodzinie wśród mieszkańców Małopolski.

Przedsięwzięcia strategiczne

Nazwa przedsięwzięcia	2.2.1. Rozwój usług interwencji kryzysowej
Priorytet	Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie
Działanie	Wzmocnienie sieci specjalistycznego wsparcia rodzin
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Celem realizacji przedsięwzięcia jest wzrost dostępności usług interwencji kryzysowej w celu przywracania równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacjach kryzysowych, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej.</p> <p>Realizacja przedsięwzięcia jest podyktowana ustaleniem, że na terenie województwa małopolskiego jest niewystarczająca liczba ośrodków i miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej zapewniających schronienie osobom znajdującym się w sytuacjach kryzysowych, a proponowana oferta usług świadczonych przez specjalistów jest niewystarczająca i niedopasowana do potrzeb odbiorców (np. brak usług świadczonych w weekendy czy w godzinach popołudniowych). Rozwój oferty usług interwencji kryzysowej powinien polegać na równoległym rozwoju istniejących miejsc świadczących takie usługi, jak i tworzeniu nowych.</p> <p>Istnieje również wysoka potrzeba integracji działań służb zaangażowanych w niesienie pomocy rodzinie w kryzysie na rzecz podniesienia skuteczności oddziaływań, co przyczyni się do efektywnej i maksymalnie ograniczonej w czasie pomocy.</p>
Zakres rzeczowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie merytoryczne i finansowe dla tworzenia, adekwatnie do potrzeb lokalnych, nowych miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej oraz powstawania nowych ośrodków interwencji kryzysowej, ze szczególnym uwzględnieniem ośrodków interwencji kryzysowej z miejscami schronienia, także dla osób doświadczających przemocy, w tym wsparcie finansowe dla budowy, przebudowy, rozbudowy, modernizacji budynków, pomieszczeń oraz zakupu sprzętu i wyposażenia na potrzeby nowych miejsc i ośrodków; 2. Wsparcie merytoryczne dla tworzenia interdyscyplinarnego modelu pracy z rodziną dotkniętą kryzysem, w tym przemocą w rodzinie; 3. Wypracowywanie standardów pracy z rodziną, w szczególności dotkniętą przemocą; 4. Upowszechnianie i wdrażanie innowacyjnych: <ul style="list-style-type: none"> – programów pracy z osobami znajdującymi się w sytuacjach kryzysowych oraz ich rodzinami,

Komplementarność	<ul style="list-style-type: none"> – metod i narzędzi pracy z osobami znajdującymi się w sytuacjach kryzysowych oraz ich rodzinami, z uwzględnieniem form współdziałania służb społecznych i instytucji działających na rzecz dzieci i rodzin (m.in. praca metodą zespołów interdyscyplinarnych), – form usług świadczonych na rzecz osób znajdujących się w sytuacjach kryzysowych oraz ich rodzin. <p>5. Prowadzenie działań informacyjnych, w tym wśród JST, na temat roli interwencji kryzysowej w procesie efektywnego wsparcia osób i rodzin w kryzysie, przeciwdziałających ich wykluczeniu społecznemu.</p>
	<p>Przedsięwzięcie jest komplementarne z Programem Strategicznym „Ochrona Zdrowia”, Priorytetem 4. „Opracowanie i wdrożenie wieloletnich programów ochrony zdrowia, w tym profilaktyki i edukacji zdrowotnej”, Działaniem „Działania w zakresie realizacji profilaktyki, edukacji i promocji zdrowia”, Przedsięwzięciem: „Programy w obszarze zdrowia psychicznego - programy zdrowotne, zgodne z założeniami Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego”.</p>
	<p>PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe) WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego</p>
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.</p>
Operator/ koordynator	<p>Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie</p>
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje pomocy i integracji społecznej • podmioty wykonujące działalność leczniczą
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	<p>133 000 000 zł</p>
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja: (na podstawie konsultacji środowiskowych)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Założenie: W każdym z 22 powiatów ośrodek interwencji kryzysowej w określonym standardzie ze średnio 10 miejscami schronienia, prowadzący kompleksową działalność – docelowy roczny budżet działalności jednej placówki – 1 000 000 zł. Aktualnie istnieje OIK w 13 powiatach (średni roczny budżet ok. 500 000 zł – ustalony w konsultacjach środowiskowych), w 9 powiatach nie prowadzi się takiej działalności. Dofinansowanie do istniejących OIK – 500 000 zł x 13

	<p>powiatów = 6 500 000 zł x 6 lat = 39 000 000 zł (wyrównanie standardu), dofinansowanie powiatów bez OIK do poziomu standardu = 9 x 1 000 000 zł = 9 000 000 zł x 6 lat = 54 000 000 zł.</p> <p>– budowa, przebudowa, rozbudowa i modernizacja obiektów itp. w celu przystosowania ich do projektowanego standardu działalności na poziomie 30% wartości przedsięwzięcia = 39 857 142, 80 zł</p> <p>ŁĄCZNIE = 132 857 142,80 zł / ~ 133 000 000 zł</p>
<p>Szacowany udział budżetu województwa</p>	<p>0%</p>
<p>Przewidywane źródła finansowania</p>	<p>przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów</p>

Nazwa przedsięwzięcia	2.2.2. Wsparcie dla funkcjonowania mieszkań chronionych dla usamodzielnianej młodzieży
Priorytet	Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie
Działanie	Wzmocnienie sieci specjalistycznego wsparcia rodzin
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Celem realizacji przedsięwzięcia jest usprawnienie procesu usamodzielniania młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo - wychowawcze i rodziny zastępcze, ze szczególnym uwzględnieniem przygotowania ich do prowadzenia samodzielnego życia. W mieszkaniach chronionych wychowankowie nie tylko otrzymują możliwość zamieszkania, ale również są obejmowani profesjonalnym wsparciem pracownika socjalnego i innych specjalistów.</p> <p>Realizacja przedsięwzięcia stwarza większe możliwości dla młodych ludzi wchodzących w dorosłość zwiększając ich szanse zarówno w sferze zawodowej, co może poprawić ich sytuację na rynku pracy, jak również w sferze społecznej, co może pomóc im w lepszym społecznym funkcjonowaniu. Realizując cel przedsięwzięcia należy jednak zwrócić szczególną uwagę na korzystne usytuowanie nowych mieszkań chronionych, także w większych ośrodkach, co podnieść może skuteczność realizacji programów usamodzielniania poprzez stworzenie warunków do kontynuowania nauki i podejmowania zatrudnienia. Nieodpowiednia lokalizacja mieszkań chronionych wskazywana jest w tworzonej na szczeblu krajowym „standaryzacji usług i modeli instytucji” w obszarze pomocy i integracji społecznej jako czynnik obniżający jakość i skuteczność wsparcia. Realizacja przedsięwzięcia podyktowana jest także diagnozą wskazującą, że możliwość zapewnienia zamieszkania w mieszkaniu chronionym zbyt rzadko jest wykorzystywana w regionie.</p>
Zakres rzeczowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie merytoryczne i finansowe dla tworzenia nowych oraz rozwoju istniejących mieszkań chronionych dla usamodzielnianej młodzieży oraz rozwijanie systemu usług towarzyszących procesowi usamodzielniania (np. opieka i wsparcie specjalistów), w tym wsparcie finansowe dla dostosowania lub adaptacji budynków, pomieszczeń oraz zakupu sprzętu i wyposażenia na potrzeby mieszkań; 2. Prowadzenie działań informacyjnych wśród JST oraz organizacji pozarządowych na temat dobrych praktyk w zakresie wspierania procesu usamodzielniania młodzieży, w tym tworzenia mieszkań chronionych.
Komplementarność	-----

Formuła realizacji	<p>PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe)</p> <p>WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego</p>
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r.</p> <p>etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.</p>
Operator/ koordynator	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • instytucje pomocy i integracji społecznej • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	4 500 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. dofinansowanie do 88 miejsc x przeciętnie 600 zł/miejsce/miesiąc x 12 miesięcy x 6 lat (koszt funkcjonowania) = 3 801 600 zł 2. Wsparcie finansowe dla dostosowania lub adaptacji budynków, pomieszczeń oraz zakupu sprzętu i wyposażenia na potrzeby mieszkań - 670 870,59 zł (15% wg poziomu dla cross – financing w Priorytecie VII PO KL 2007-2013) <p>ŁĄCZNIE: 4 472 470,59 zł / ~4 500 000 zł</p> <p>(Zapotrzebowanie na miejsca wyliczone na podstawie średniej liczby wychowanków opuszczających placówki całodobowe w 1 powiecie – 4 osoby pełnoletnie rocznie w procesie usamodzielnienia tj. 50% wychowanków opuszczających placówki x 22 powiaty = 88 osób.)</p>
Szacowany udział budżetu województwa	0%
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów

Nazwa przedsięwzięcia	2.2.3. Interwencyjny ośrodek preadopcyjny - zapewnienie opieki nad dziećmi wymagającymi specjalistycznego wsparcia
Priorytet	Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie
Działanie	Wzmocnienie sieci specjalistycznego wsparcia rodzin
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Realizacja przedsięwzięcia jest odpowiedzią na potrzebę zapewnienia opieki dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej, do ukończenia przez nie pierwszego roku życia, które w okresie oczekiwania na przysposobienie wymagają specjalistycznej opieki medycznej i nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. Obecnie dzieci te przebywają na oddziałach szpitalnych, co powodować może zaburzenia w ich rozwoju. W tej sytuacji zaspokojenie potrzeb dziecka o wskazanych potrzebach wymaga zorganizowania jednostki o charakterze regionalnym, co zgodnie z ustawą o wpieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest zadaniem samorządu województwa.</p> <p>W ośrodku preadopcyjnym nie może jednocześnie przebywać więcej niż 20 dzieci, a pobyt trwać dłużej niż do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia. Placówka zapewni dzieciom w niej przebywającym sprawowanie wszechstronnej medycznej opieki całodobowej oraz właściwe warunki socjalne i opiekuńcze eliminujące objawy choroby sieroczej. Ważnym elementem będą również działania ośrodka na rzecz zapewnienia opieki dziecku po opuszczeniu ośrodka, ze szczególnym uwzględnieniem rodzinnych form pieczy zastępczej.</p>
Zakres rzeczowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utworzenie i prowadzenie interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego z 20 miejscami: <ul style="list-style-type: none"> – wypracowanie koncepcji funkcjonowania placówki (w formie zlecenia podmiotowi niepublicznemu, przy współfinansowaniu zadania z NFZ); – utworzenie i nadzorowanie placówki. 2. Współpraca ośrodka z rodzinami biologicznymi, zastępczymi, ośrodkami adopcyjnymi w celu zapewnienia dzieciom opieki po opuszczeniu interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.
Komplementarność	-----
Formuła realizacji	PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe) lub WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE)
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	etap przygotowawczy (wypracowanie koncepcji): 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: od 2015 r.
Operator/	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w

koordynator	Krakowie
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • NFZ • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje podejmujące szeroko pojęte działania na rzecz dziecka i rodziny, w szczególności: instytucje pomocy i integracji społecznej, sądy rodzinne i opiekuńcze, podmioty wykonujące działalność leczniczą
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	17 000 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja:</p> <p>Szacunek wyprowadzony z kosztów utworzenia i bieżącego funkcjonowania istniejącego w Polsce interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego. Koszty obejmują adaptację budynku/lokali na cele ośrodka, zakup wyposażenia i sprzętu, organizację działalności, koszty prowadzenia w okresie 6 lat.</p> <p>ŁĄCZNIE: 17 000 000 zł</p>
Szacowany udział budżetu województwa	15%
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR/ budżet województwa

Priorytet 3. Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych

Celem realizacji Priorytetu jest doskonalenie systemu aktywizacji społeczno - zawodowej osób z niepełnosprawnością – mieszkańców regionu charakteryzującego się w statystykach jednym z najwyższych odsetków udziału tej grupy społecznej w ogóle mieszkańców. Potrzeby w tym zakresie dotyczą różnych aspektów rzeczywistości, tak jak zróżnicowana jest grupa osób z niepełnosprawnością – od zdolnych do podjęcia zatrudnienia na otwartym rynku pracy, poprzez osoby mogące realizować się zawodowo na chronionym rynku pracy do osób z niepełnosprawnością wymagających usług wspomagających codzienne funkcjonowanie oraz opieki stałej. W konsekwencji wewnętrznego zróżnicowania grupy osób z niepełnosprawnością (również ze względu na charakter niepełnosprawności) ważnym celem realizacji Priorytetu jest także objęcie jego oddziaływaniem otoczenia tych osób, ze szczególnym uwzględnieniem opiekunów nieformalnych, by przeciwdziałać ograniczaniu przez nich kontaktów społecznych, zapobiegać negatywnym skutkom zdrowotnym i dotyczącym rynku pracy – cel zbieżny z komplementarnym przedsięwzięciem zapisanym w Priorytecie 4. „Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa”, dotyczącym innej kategorii osób zależnych. Mimo promocji postaw tolerancji wobec odmienności ciągle aktualna pozostaje także kwestia dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność mająca swe źródła zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz tej grupy mieszkańców. Jednocześnie kluczowym aspektem realizacji Priorytetu jest ograniczanie skutków niepełnosprawności poprzez rozwój usług wczesnej interwencji w regionie.

Dla realizacji celu założono wykorzystanie potencjału sektora publicznego i pozarządowego, jak i podmiotów ekonomii społecznej.

ATUTY	SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> • Duża liczba identyfikowalnych, aktywnych organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością w regionie; • Rozpoznawalni, aktywni niepełnosprawni mieszkańcy Małopolski pomagający w przełamywaniu stereotypów na temat niepełnosprawności; • Modelowe metody pracy na rzecz aktywizacji osób z niepełnosprawnością, w tym aktywizacji zawodowej, wdrażane w regionie, doświadczenie w ich stosowaniu (dobre praktyki); • Relatywnie dobrze rozwinięta instytucjonalna infrastruktura wsparcia osób z niepełnosprawnością (WTZ, ŚDS); • Potencjał instytucji polityki społecznej w regionie;	<ul style="list-style-type: none"> • Brak systemu wczesnej interwencji (problemy dzieci w wieku 0-6/7 lat); • Brak spójności działań specjalistów różnych sektorów działających w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnością (lekarz, psycholog, pedagog, pracownik socjalny, doradca zawodowy itp.); • Brak wystarczającej współpracy pomiędzy sektorem pomocy i integracji społecznej a publicznymi służbami zatrudnienia; • Brak zindywidualizowanego podejścia do aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością; • Słabo rozwinięta, nierównomiernie rozłożona infrastruktura niektórych podmiotów ekonomii społecznej aktywizujących, w tym zawodowo, osoby z niepełnosprawnością (KIS, CIS, ZAZ);

<ul style="list-style-type: none"> • Projektowane i istniejące wsparcie, w tym finansowe, dla rozwoju podmiotów ekonomii społecznej aktywizujących zawodowo osoby niepełnosprawne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciążenie rodzin w sprawowaniu opieki nad osobami z niepełnosprawnością; • Brak systematycznej diagnozy obszaru; • Brak informacji o efektywności i skuteczności form wsparcia oferowanych osobom z niepełnosprawnością; • Niewystarczająca specjalizacja kadr pomocy i integracji społecznej w aktywizacji społeczno – zawodowej osób z niepełnosprawnością; • Ograniczona możliwość wpływania na działania i decyzje władz lokalnych, wymagająca oddziaływań promocyjnych na rzecz budowy systemu wsparcia osób z niepełnosprawnością w społecznościach lokalnych; • Bariery architektoniczne.
---	--

Działanie 3.1. Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zawodowym i publicznym

Jednym z priorytetowych działań polityki społecznej jest wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych i umożliwienie im pełnej realizacji na płaszczyźnie osobistej, społecznej i zawodowej. Konieczne jest zatem zintegrowanie działań na rzecz stworzenia efektywnych mechanizmów wspierających osoby z niepełnosprawnością i ich otoczenie, poprzez rozwijanie i upowszechnianie nowych metod i narzędzi pracy.

Realizacja działania ma na celu kompensację dysfunkcji i wzmocnienie osób z niepełnosprawnością w różnych sferach życia społecznego i zawodowego. Istotnym dla realizacji działania jest zatem zapewnienie wczesnej interwencji i rehabilitacji, aktywnego funkcjonowania w środowisku poprzez inicjatywy takie jak współpraca z asystentem osoby niepełnosprawnej, a także aktywizację zawodową, między innymi poprzez upowszechnianie modelu trenera zatrudnienia wspieranego, także wśród kadr instytucji pomocy i integracji społecznej.

Dla powodzenia realizowanych działań niezbędnym jest ponadto animowanie i rozwijanie współpracy podmiotów i instytucji zaangażowanych w aktywizację społeczno - zawodową osób z niepełnosprawnością, popieranie inicjatyw lokalnych, a także promowanie otwartości i przełamywanie stereotypów wśród pracodawców, samych niepełnosprawnych i ogółu społeczeństwa.

Dla realizacji celu niezbędne jest również zwiększenie fizycznej dostępności osób z niepełnosprawnością do obiektów użyteczności publicznej.

Nazwa przedsięwzięcia	3.1.1. Zwiększenie dostępu do wczesnej interwencji i rehabilitacji w regionie	PRZEDSIĘWZIĘCIE FLAGOWE
Priorytet	Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych	
Działanie	Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zawodowym i publicznym	
Opis przedsięwzięcia		
Część projektowa		
Cel realizacji	<p>Celem realizacji przedsięwzięcia jest funkcjonowanie zintegrowanego systemu oddziaływań profilaktycznych, diagnostycznych, leczniczo - rehabilitacyjnych i terapeutyczno - edukacyjnych, których podmiotem jest małe dziecko wykazujące nieprawidłowości w rozwoju psychoruchowym oraz jego rodzina. Niezmiernie istotna jest wczesna interwencja i jak najszybsze podjęcie działań rehabilitacyjnych. Wczesna interwencja (obejmująca dzieci w wieku 0- 6/7 lat) oznacza wszystkie poczynania, których celem jest stymulacja małego dziecka w zakresie kompensacji braków rozwojowych. Wczesna interwencja to także przygotowanie rodziców i wychowawców do umiejętnego postępowania z dzieckiem i pozbycie się przez nich przekonania o własnej niekompetencji. Obecnie w Małopolsce funkcjonują jedynie zespoły wczesnego wspomagania. Według danych Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego z 2009 r., zespoły wczesnego wspomagania działały w 17 miejscach w regionie, z tego 8 miejsc (blisko 50%) zlokalizowanych było na terenie miasta Krakowa.</p> <p>Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do zwiększenia dostępności do wczesnej interwencji i rehabilitacji oraz zwiększy jej efektywność, co niewątpliwie wpłynie na jakość życia osób z niepełnosprawnością oraz ich rodzin, a także ograniczanie skutków niepełnosprawności.</p>	
Zakres rzeczowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Upowszechnienie wczesnej interwencji i rehabilitacji jako skoordynowanej i kompleksowej metody rozpoznawania zaburzeń rozwojowych dziecka, specjalistycznej pracy z dzieckiem i jego rodziną w celu wspierania jego rozwoju i zapobiegania pogłębianiu się dysfunkcji; 2. Wsparcie finansowe dla: organizowania specjalistycznych zajęć rehabilitacyjnych, rewalidacyjnych, terapii pedagogicznej i psychologicznej dla dzieci objętych wczesną interwencją; dostosowania lub adaptacji budynków, pomieszczeń oraz zakupu sprzętu i wyposażenia na potrzeby rozwoju wczesnej interwencji i rehabilitacji; 3. Wsparcie merytoryczne służące wdrażaniu wczesnej interwencji i rehabilitacji w powiatach. 	
Komplementarność	<p>Przedsięwzięcie jest komplementarne z Programem Strategicznym „Ochrona Zdrowia”, Priorytetem 5. „Tworzenie innowacyjnych rozwiązań dla systemu ochrony zdrowia w Małopolsce, zwiększających jego efektywność”, Działaniem „Działania w zakresie innowacji w ochronie zdrowia”, Przedsięwzięciem:</p>	

Formuła realizacji	<p>„Utworzenie Centrum Kompleksowej Diagnostyki i Terapii Dzieci z FASD”.</p> <p>PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe)</p> <p>WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego</p>
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r.</p> <p>etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.</p>
Operator/ koordynator	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych • NFZ • Departament Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM samorządy gminne i powiatowe • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie działające na rzecz osób niepełnosprawnych
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	41 500 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Szacunek oparty o roczny budżet funkcjonujących w Polsce ośrodków wczesnej interwencji (zabezpieczając usługi specjalistów oraz zaplecze lokalowe wraz z kosztami utrzymania) = 266 400 zł / rok 2. 266 400 zł x 6 lat x 22 powiaty = 35 164 800 zł 3. Wsparcie finansowe dla dostosowania lub adaptacji budynków, pomieszczeń oraz zakupu sprzętu i wyposażenia na potrzeby rozwoju wczesnej interwencji i rehabilitacji - 6 205 552,94 zł (15% wg poziomu dla cross – financing w Priorytecie VII PO KL 2007-2013) <p>ŁĄCZNIE: 41 370 352,94 zł / ~41 500 000 zł</p>
Szacowany udział budżetu województwa	7%
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów

Nazwa przedsięwzięcia	3.1.2. Wsparcie opiekunów nieformalnych osób z niepełnosprawnością
Priorytet	Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych
Działanie	Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zawodowym i publicznym
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Celem przedsięwzięcia jest stworzenie optymalnych warunków do funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością w jej środowisku. Dla zapewnienia utrzymania autonomii osoby z niepełnosprawnością, zakłada się jej współpracę z asystentem, który ma inspirować i motywować do samodzielnych, na miarę możliwości osoby niepełnosprawnej, działań, asystując i wspierając ich realizację.</p> <p>Dla zachowania zasobów opieki domowej konieczne jest z kolei wielowymiarowe wsparcie opiekunów nieformalnych osób z niepełnosprawnością, w tym w szczególności rodzin podejmujących się opieki. Koniecznym zatem jest przygotowanie zróżnicowanej oferty obejmującej:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wsparcie, w tym edukacyjno - doradcze opiekunów nieformalnych, w tym rodzin osób z niepełnosprawnością, – upowszechnianie usług asystenta osoby niepełnosprawnej, – rozwijanie elastycznych form opieki nad osobą z niepełnosprawnością.
Zakres rzeczowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie i wdrożenie małopolskiego programu „Akademia Opiekuna Osoby Niepełnosprawnej”: <ul style="list-style-type: none"> – opracowanie programu, – upowszechnienie programu, – wdrożenie programu; 1. Rozwijanie form opieki niestacjonarnej dedykowanej osobom z niepełnosprawnością, ich rodzinom oraz opiekunom - upowszechnienie modelu usług asystenta osoby niepełnosprawnej; 2. Stworzenie pilotażowego systemu subregionalnych (5 podregionów x 5 miejsc) „miejsc pobytu czasowego”, w których możliwe jest przebywanie osoby zależnej pod profesjonalną opieką na czas leczenia, pobytu w szpitalu, wypoczynku opiekuna nieformalnego.
Komplementarność	<p>Przedsięwzięcie jest komplementarne z Programem Strategicznym „Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy”, Priorytetem 5. „Wsparcie Zatrudnienia” , Działaniem 5.1. „Wsparcie na rzecz zatrudnienia wybranych grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy”, Przedsięwzięciem: „Godzenie życia zawodowego i rodzinnego osób opiekujących się osobami zależnymi”.</p> <p>Przedsięwzięcie jest także komplementarne z Programem Strategicznym „Włączenie Społeczne” Priorytetem 4. „Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa”, Przedsięwzięciem: „Centra wsparcia opiekunów nieformalnych osób starszych”.</p>

Formuła realizacji	PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe) WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.
Operator/ koordynator	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • Departament Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM • Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie działające na rzecz osób niepełnosprawnych • instytucje pomocy i integracji społecznej
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	69 200 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	Kalkulacja: Upowszechnianie modelu asystenta osoby niepełnosprawnej: <ol style="list-style-type: none"> 1. W każdej gminie asystent osoby niepełnosprawnej (kalkulacja na podstawie wielkości ośrodków pomocy społecznej z uwzględnieniem filii) = 201 asystentów 2. Koszty: 50 000 zł/asystent/rok x 201 x 6 lat = 60 300 000,00 zł 3. Koszty wyposażenia asystentów – 1 773 529, 41 zł (15% kosztów jednorocznej działalności asystentów, wg poziomu dla cross – financing w Priorytecie VII PO KL 2007-2013) razem: 62 073 529,41 zł Miejsca czasowego pobytu: Kalkulacja (na podstawie przeciętnego kosztu miejsca w małopolskich domach pomocy społecznej – średnia wszystkich domów, założenie: miejsce dyżuruje całorocznie, 5 miejsc na podregion) <ol style="list-style-type: none"> 1. Założenie: W każdym z 5-ciu podregionów 5 miejsc czasowego pobytu = 25 miejsc 2. Koszt miejsca: 25 miejsc x ~2 800 zł / miejsce /miesiąc x 12 miesięcy x 6 lat = ~ 5 000 000 zł (5 040 000 zł) 3. Koszty dostosowania lub adaptacji budynków, pomieszczeń oraz zakupu sprzętu i wyposażenia na potrzeby miejsca czasowego pobytu – 882 352,94 zł (15% wg poziomu dla cross – financing w Priorytecie VII PO KL 2007-2013) razem: 5 882 352,94 zł

	<p>Akademia Opiekuna Osoby Niepełnosprawnej :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie programu: 25 000 zł 2. Założenie: przeciętnie 1 „Akademia” (30 godzinny moduł tematyczny) dostępny dla 22 powiatów. 3. 1 „Akademia” skalkulowana na poziomie zawierającym koszty wynagrodzeń, w tym wynagrodzeń trenerów oraz koszty organizacyjne związane z wdrażaniem programu – przeciętnie 9 000 zł / „Akademię” x 22 powiaty x 6 lat = 1 188 000 zł razem: 1 213 000 zł <p>ŁĄCZNIE: 69 168 882,35zł / ~69 200 000 zł</p>
<p>Szacowany udział budżetu województwa</p>	<p>0%</p>
<p>Przewidywane źródła finansowania</p>	<p>przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów</p>

Nazwa przedsięwzięcia	3.1.3. Indywidualne ścieżki aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością
Priorytet	Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych
Działanie	Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zawodowym i publicznym
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Celem realizacji przedsięwzięcia jest stworzenie warunków do efektywnej aktywizacji społeczno - zawodowej osób z niepełnosprawnością. Dla osób niepełnosprawnych aktywizacja zawodowa oznacza nie tylko poprawę sytuacji materialnej, ale przede wszystkim powoduje wzrost poczucia własnej wartości. Jest zatem formą terapii i sprzyja poprawie stanu zdrowia, a także wpływać może istotnie na parametry regionalnego rynku pracy.</p> <p>Kluczowe w podejmowaniu działań aktywizujących zawodowo osoby niepełnosprawne jest zdiagnozowanie, a następnie uwzględnienie w procesie wsparcia indywidualnych możliwości i predyspozycji, a tym samym zwiększenie szansy na zaistnienie i utrzymanie się osoby z niepełnosprawnością na rynku pracy. Na etapie realizacji podążanie indywidualnymi ścieżkami zatrudnienia osób z niepełnosprawnością wymaga połączenia, w celu osiągnięcia efektu synergii, różnorodnych rozwiązań i form wsparcia: od podnoszenia kwalifikacji poprzez usługi trenera zatrudnienia wspieranego i współpracę z pracodawcami do wykorzystania podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwijanie współpracy publicznych służb zatrudnienia z sektorem pomocy społecznej. Realizacja przedsięwzięcia zakłada udział i rozwój, w tym za pośrednictwem istniejącego i projektowanego wsparcia finansowego, podmiotów ekonomii społecznej aktywizujących zawodowo osoby niepełnosprawne.</p>
Zakres rzeczowy	<p>1. Realizacja projektów aktywizujących zawodowo osoby z niepełnosprawnością w oparciu o indywidualną ścieżkę zatrudnienia obejmujących w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pogłębioną specjalistyczną diagnozę możliwości i predyspozycji, – indywidualne plany działania, oparte m.in. o: <ul style="list-style-type: none"> • poradnictwo psychologiczne i psychospołeczne, zawodowe, pośrednictwo pracy; • podnoszenie kwalifikacji w formach wzmacniających pozycję na rynku pracy; • zatrudnienie wspomaganie, usługi trenera zatrudnienia wspieranego i asystenta oraz inne usługi ułatwiające adaptację pracownika w środowisku pracy; zatrudnienie chronione, staże i praktyki zawodowe; • współpracę publicznych służb zatrudnienia z sektorem pomocy społecznej.
Komplementarność	Przedsięwzięcie jest komplementarne z Programem Strategicznym „Kapitał

Formuła realizacji	<p>Intelektualny i Rynek Pracy”, Priorytetem 5. „Wsparcie zatrudnienia”, Działaniem 5.2. „Wsparcie na rzecz zatrudnienia wybranych grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy”.</p> <p>Przedsięwzięcie jest także komplementarne z Programem Strategicznym „Włączenie Społeczne” Priorytetem 1. „Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej”, Działaniem 1.1. „Małopolski system wsparcia przedsiębiorczości społecznej”, Przedsięwzięciami: „Stworzenie systemu wsparcia finansowego podmiotów ekonomii społecznej w regionie...”, „Stabilna infrastruktura wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej w regionie”.</p> <p>PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe)</p> <p>WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego</p>
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r.</p> <p>etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.</p>
Operator/ koordynator	<p>Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie</p>
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • Departament Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM • Publiczne służby zatrudnienia • Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie działające na rzecz osób niepełnosprawnych • instytucje pomocy i integracji społecznej • podmioty ekonomii społecznej • sektor prywatny
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	<p>84 000 000 zł</p>

<p>Opis sposobu szacowania wartości całkowitej</p>	<p>Kalkulacja: Szacowanie na podstawie naboru projektów w ramach Działania 7.4 PO KL 2007 -2013 (2012 r.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liczba projektów, które otrzymały/ją dofinansowanie w Działaniu 7.4 PO: 24 (11 z puli podstawowej i 13 dodatkowych z realokacji) • Pula środków przeznaczona na ww. projekty: około 40 mln zł • Liczba osób niepełnosprawnych, które zakończą udział w projekcie: 2 100 (średnio 87 osób na projekt) • Średnie dofinansowanie na jedną osobę niepełnosprawną, która zakończy udział w projekcie: 19 047 zł / ~20 000 zł <p>Planowane jest w okresie 2015 - 2020 r. objęcie wsparciem dwukrotnie większej liczby beneficjentów niż w Działaniu 7.4 PO KL 2007 - 2013 (realizacja projektów zaplanowana była na maks. 2,5 roku): 4 200 x 20 000 zł = 84 000 000,00 zł</p> <p>4200 osób to około 50% osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w województwie małopolskim (dane na 12.2012 r. - Informacja o stanie bezrobocia, ofert pracy oraz form aktywizacji w województwie małopolskim w latach 1999-2011 i w poszczególnych miesiącach 2012 r.).</p> <p>ŁĄCZNIE: 84 000 000,00 zł</p>
<p>Szacowany udział budżetu województwa</p>	<p>0%</p>
<p>Przewidywane źródła finansowania</p>	<p>przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów</p>

Priorytet 4. Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa

Celem realizacji Priorytetu jest kompleksowe przygotowanie Małopolski do zaspokojenia potrzeb społecznych pojawiających się z postępu procesy starzenia się społeczeństwa. Potrzeby w tym zakresie (istniejące i prognozowane) dotyczą różnych aspektów rzeczywistości, tak jak niejednorodna jest grupa społeczna osób w wieku emerytalnym. Obejmuje ona zarówno sędziwych starców (old-old) wymagających opieki bądź usług wspomagających, jak i „młodych seniorów”, dla których konieczne jest tworzenie modelu aktywności społecznej i zawodowej opartego na wykorzystywaniu ich potencjałów i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu, w tym wspieranie różnorodnych form samopomocy. Celem realizacji priorytetu jest także objęcie oddziaływaniem otoczenia osób starszych - opiekunów nieformalnych, by przeciwdziałać ograniczaniu ich kontaktów społecznych, zapobiegać negatywnym skutkom zdrowotnym i dotyczącym rynku pracy, „zachowywać” te zasoby opiekuńcze. Proponowane jest tu, rzadko stosowane, podejście łączone – programowanie adresowane do seniorów i ich opiekunów.

Jednak nadrzędnym założeniem jest tu przejście z całodobowych, ponadlokalnych usług do usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności, bazujących na usługach profilaktycznych, jako tańszych i oczekiwanych społecznie. Dla realizacji Priorytetu założono wykorzystanie potencjału sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego. Działania projektowane w ramach Priorytetu tworzą także szerokie pole dla dostarczania usług deficytowych lokalnym społecznościom, jakimi obecnie są usługi opiekuńcze nad osobami starszymi, które mogą realizować rozwijające się, w oparciu o projektowane w Priorytecie 1. wsparcie, podmioty ekonomii społecznej.

ATUTY	SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwinięte regionalne myślenie strategiczne i własne inicjatywy samorządu województwa w zakresie wyzwań pojawiających się wraz ze starzejącym się społeczeństwem; • Dynamicznie rozwijająca się sieć uniwersytetów trzeciego wieku w regionie; • „Dobre praktyki” w zakresie działalności organizacji pozarządowych na rzecz seniorów; • Projektowane wsparcie, w tym finansowe dla rozwoju podmiotów ekonomii społecznej mogących realizować deficytowe w społecznościach lokalnych usługi opieki nad osobami starszymi; • Potencjał instytucji polityki społecznej w regionie; • Infrastruktura uzdrowiskowa regionu.	<ul style="list-style-type: none"> • Brak półstacjonarnych form usług opiekuńczych dla osób starszych w regionie; • Słabo rozwinięta oferta usług opieki domowej nad osobami starszymi zależnymi; • Brak wsparcia rodziny w opiece nad osobą starszą; • Relatywnie niewielka liczba organizacji w regionie reprezentujących seniorów; • Niedostatecznie rozwinięta oferta usług i miejsc „przyjaznych seniorom” w województwie; • Zbyt mało inicjatyw zwiększających dostęp do informacji osób starszych, ich rodzin i opiekunów; • Niedostateczna współpraca służb społecznych i systemu ochrony zdrowia; • Brak systematycznej diagnozy obszaru; • Niedostatek myślenia strategicznego w obszarze „zarządzania starością”

	<p>w samorządach lokalnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Słaba odpowiedź biznesu na pojawiające się wraz ze starzeniem się społeczeństwa potrzeby w zakresie dostarczania towarów i usług; • Niedostatek zagadnień geriatrycznych w systemie doskonalenia zawodowego kadr pomocy i integracji społecznej w regionie; • Ograniczona możliwość wpływania na działania i decyzje władz lokalnych, wymagająca oddziaływań promocyjnych na rzecz budowy systemu wsparcia seniorów i ich rodzin w społecznościach lokalnych.
--	---

Działanie 4.1. Dobra Opieka dla Małopolan - podnoszenie jakości i dostępności opieki nad osobami starszymi

Jak wskazują wyniki badania „Stan zdrowia ludności Polski” (GUS, 2009), występowanie długotrwałych problemów zdrowotnych jest silnie związane z wiekiem. Na występowanie takich problemów wskazuje ponad 60% 50-latków, 79% 60-latków i ponad 90% 70-latków. Nie dziwi zatem fakt, iż biorąc dodatkowo pod uwagę obecne tendencje demograficzne zwiększają się potrzeby w zakresie usług pielęgnacyjnych i opiekuńczych dla osób starszych.

Główną tezą organizowania opieki nad osobą w wieku podeszłym powinno być maksymalne wydłużenie czasu, w którym możliwe jest jej przebywanie we własnym środowisku i pozostanie w domu. Wszystkie wysiłki powinny koncentrować się na odsunięciu w czasie konieczności opieki instytucjonalnej na rzecz opieki półstacjonarnej (dienne ośrodki wsparcia dla osób starszych), a przede wszystkim domowej, będącej najbardziej korzystnym wariantem opieki długoterminowej. Jest ona wskazana ze względów psychologicznych, w Polsce uwarunkowana kulturowo. Pozwala na społeczną integrację, a przy tym jest znacznie tańsza niż opieka stacjonarna i półstacjonarna. W ramach opieki domowej obecnie świadczone są w zasadzie tylko usługi opiekuńcze pomocy społecznej niezaspakajające istniejącego zapotrzebowania. Konieczne jest więc przygotowanie warunków organizacyjnych i kadrowych potrzebnych dla rozwoju opieki domowej jako preferowanego kierunku opieki długoterminowej. Istotne jest także wypracowanie oraz przetestowanie nowych form i metod opieki domowej dla osób starszych mających na celu wsparcie i odciążenie rodzin oraz innych tzw. opiekunów nieformalnych. Badania nad skutecznością National Family Caregiver Support Program w USA wykazały, że usługi oferowane opiekunom nieformalnym redukują u nich depresję i stres, dzięki czemu podnoszą jakość opieki nad seniorami oraz, co szczególnie istotne z ekonomicznej perspektywy, odraczają w czasie korzystanie z opieki instytucjonalnej.

Wskazana jest także szeroka promocja „dobrych praktyk”, w tym transfer sprawdzonych rozwiązań, także zagranicznych, zarówno z obszaru rozwoju form opieki półstacjonarnej, jak i domowej.

Realizacja działania pozwoli na aktywizację wszystkich trzech sektorów (publiczny, prywatny, pozarządowy) w zakresie świadczenia usług opiekuńczych dla osób starszych. Pożądanym jest odejście

od stereotypu, że „zarabianie na starości” jest złe i niemoralne i włączenie prywatnych przedsiębiorców, m.in. w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu, w realizację zadań szeroko rozumianego zdrowia i opieki nad osobami starszymi mniej samodzielnyymi.

<p>Nazwa przedsięwzięcia</p> <p>Priorytet</p> <p>Działanie</p>	<p>4.1.1. Rozwijanie infrastruktury dziennych domów pomocy dla osób starszych w środowiskach lokalnych</p> <p>Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa</p> <p>Dobra Opieka dla Małopolan - podnoszenie jakości i dostępności opieki nad osobami starszymi</p>	<p>PRZEDSIĘWZIĘCIE FLAGOWE</p>
<p align="center">Opis przedsięwzięcia</p> <p align="center">Część projektowa</p>		
<p>Cel realizacji</p>	<p>W Małopolsce nie funkcjonuje system opieki dziennej nad osobami w podeszłym wieku oparty o dzienne domy pomocy będące formą opieki półstacjonarnej nad osobami starszymi zamieszkującymi we własnym środowisku.</p> <p>W związku z powyższym wskazane jest wsparcie dla rozwoju pojedynczych istniejących oraz tworzenia nowych tego typu placówek, których funkcjonowanie, zgodnie z dostępnymi ekspertyzami, jest wielokrotnie tańsze od placówek opieki stacjonarnej, a także zdecydowanie bardziej korzystne z punktu widzenia podtrzymywania dobrej kondycji zdrowotnej oraz psychicznej osób starszych. Realizacja przedsięwzięcia zawiera także elementy wsparcia opiekunów nieformalnych osób starszych nie objętych instytucjonalną opieką całodobową.</p>	
<p>Zakres rzeczowy</p>	<p>1. Wsparcie merytoryczne i finansowe dla rozwoju i tworzenia dziennych domów pomocy dla osób starszych w środowiskach lokalnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie 3 000 miejsc w dziennych domach pomocy w regionie; – zapewnienie realizacji usług otwartych (terenowych) przez dzienne domy pomocy – np. w formie dowożenia posiłków do potrzebujących bądź świadczenia usług opiekuńczych; – wsparcie finansowe dla budowy, przebudowy, rozbudowy i modernizacji obiektów itp. dla potrzeb nowych miejsc i domów. 	
<p>Komplementarność</p>	<p>Przedsięwzięcie jest komplementarne z Programem Strategicznym „Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy”, Priorytetem 5. „Wsparcie Zatrudnienia” , Działaniem 5.1. „Wsparcie na rzecz zatrudnienia wybranych grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy”, Przedsięwzięciem: „Godzenie życia zawodowego i rodzinnego osób opiekujących się osobami zależnymi”.</p> <p>Przedsięwzięcie jest także komplementarne z Programem Strategicznym „Ochrona Zdrowia”, Przedsięwzięciami Priorytetu 3. „Holistyczne podejście do opieki medycznej nad osobami starszymi”.</p>	
<p>Formuła realizacji</p>	<p>PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe)</p> <p>WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego</p>	

Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.
Operator/ koordynator	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje pomocy i integracji społecznej • sektor prywatny
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	112 000 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja: Założenie: dorównanie do standardu obszarów z relatywnie rozwiniętą siecią usług dziennych domów pomocy dla osób starszych, na których liczba miejsc w dziennych domach pomocy wynosi ok. 3,5miejsca/1 000 mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w województwie małopolskim w 2011 r. to 564 683. $564\,683/1000 = 564,68 \cdot 3,5 \text{ miejsca} = 1\,976 \text{ miejsc}$ do dofinansowania</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. $1\,976 \text{ miejsc} \times 550 \text{ zł przeciętne dofinansowanie do miejsca/mies.} \times 12 \text{ mies.} \times 6 \text{ lat} = 78\,249\,600 \text{ zł}$ 2. budowa, przebudowa, rozbudowa i modernizacja obiektów itp. w celu przystosowania ich do projektowanego standardu działalności na poziomie 30% wartości przedsięwzięcia = 33 535 542,80 zł <p>ŁĄCZNIE: 111 785 142,80 zł / ~ 112 000 000 zł Kalkulacja kosztu miejsca na podstawie budżetów dziennych domów pomocy w Polsce i Małopolsce.</p>
Szacowany udział budżetu województwa	7%
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów

Nazwa przedsięwzięcia	4.1.2. Centra wsparcia opiekunów nieformalnych osób starszych
Priorytet	Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa
Działanie	Dobra Opieka dla Małopolan - podnoszenie jakości i dostępności opieki nad osobami starszymi
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Z punktu widzenia osoby wymagającej opieki częściowej lub całodobowej najlepszą formą wsparcia wydaje się być opieka świadczona w miejscu zamieszkania osoby zależnej, nie powodująca konieczności odrywania jej od dotychczasowego środowiska i przystosowywania do nowych warunków. Przede wszystkim jednak opieka domowa odracza w czasie konieczność zapewnienia osobie w podeszłym wieku opieki instytucjonalnej, generującej znacznie wyższe koszty ekonomiczne.</p> <p>By zachować zasoby opieki nieformalnej nad osobami starszymi w regionie, a także podnieść jej jakość konieczne jest wprowadzenie systemowych działań mających na celu wielowymiarowe wsparcie opiekunów rodzinnych i innych nieformalnych opiekunów, którzy sprawują opiekę nad osobą zależną w podeszłym wieku. Wsparcie opiekunów nieformalnych osób starszych zależnych przeciwdziałać ma także ograniczaniu przez nich kontaktów społecznych, zapobiegając negatywnym skutkom zdrowotnym i dotyczącym rynku pracy. Adresatami wsparcia mogą być rodziny osób starszych (partnerzy, dzieci), przyjaciele, sąsiedzi, znajomi zaangażowani w świadczenie opieki, ale także mieszkańcy regionu w okresie poprzedzającym „wejście w rolę” (wczesne przygotowanie) i cała społeczność.</p>
Zakres rzeczowy	<p>Uruchomienie 5 subregionalnych centrów wsparcia opiekunów nieformalnych osób starszych przebywających poza systemem stacjonarnym, obejmujących:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. „miejsca pobytu czasowego”: w których możliwe jest przebywanie osoby zależnej pod profesjonalną opieką w czasie leczenia, pobytu w szpitalu, wypoczynku opiekuna nieformalnego; 2. wsparcie edukacyjno – doradcze opiekunów nieformalnych: obejmujące grupy wsparcia w określonych kręgach tematycznych (kręgach problemów – demencja, choroba Alzheimera, opieka nad obłożnie chorym) w tym np.: grupy wirtualne i telefoniczne; informowanie opiekunów o możliwych usługach i ułatwianie dostępu do nich, organizację indywidualnego poradnictwa i szkoleń opiekuńczych, asystenturę – pomoc w „zarządzaniu opieką” (usługi „menadżerów opieki”); 3. bazy informacji (portal internetowy): na temat zasobów Małopolski przeznaczonych dla seniorów w zakresie opieki zdrowotnej i społecznej (w tym dostępności i odpłatności), informacji o organizacjach pozarządowych, prywatnych firmach

Komplementarność	<p>świadczących usługi dla osób starszych, wolontariatu, przyjaznych seniorom miejscach, wsparciu dla rodzin i opiekunów itp.</p>
	<p>Przedsięwzięcie jest komplementarne z Programem Strategicznym „Kapitał Intelektualny i Rynek Pracy”, Priorytetem 5. „Wsparcie Zatrudnienia” , Działaniem 5.1. „Wsparcie na rzecz zatrudnienia wybranych grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy”, Przedsięwzięciem: „Godzenie życia zawodowego i rodzinnego osób opiekujących się osobami zależnymi” .</p> <p>Przedsięwzięcie jest także komplementarne z Programem Strategicznym „Ochrona Zdrowia”, Przedsięwzięciami Priorytetu 3. „Holistyczne podejście do opieki medycznej nad osobami starszymi”.</p> <p>Ponadto Przedsięwzięcie jest komplementarne z Programem Strategicznym „Włączenie Społeczne”, Priorytetem 3. „Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych”, Działaniem 3.1 „Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zawodowym i publicznym”, Przedsięwzięciem „Wsparcie opiekunów nieformalnych osób z niepełnosprawnością”.</p>
Formuła realizacji	<p>PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe)</p> <p>WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego</p>
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r.</p> <p>etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.</p>
Operator/ koordynator	<p>Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie</p>
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje pomocy i integracji społecznej • sektor prywatny
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	<p>24 000 000 zł</p>

<p>Opis sposobu szacowania wartości całkowitej</p>	<p>Kalkulacja: Subregionalne Centra Wsparcia Osób Starszych: A. Prowadzenie miejsc pobytu czasowego: Kalkulacja (na podstawie przeciętnego kosztu miejsca w małopolskich domach pomocy społecznej – średnia wszystkich domów, założenie: miejsce dyżuruje całorocznie, 5 miejsc na podregion)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Założenie: W każdym z 5 podregionów 5 miejsc pobytu czasowego =25 miejsc 2. Koszt miejsca: 25 miejsc x ~2 800 zł/miejsce/m-c x 12 m-cy x 6 lat = ~5 000 000 zł (5 040 000 zł) <p>Koszty dostosowania lub adaptacji budynków, pomieszczeń oraz zakupu sprzętu i wyposażenia na potrzeby miejsca czasowego pobytu – 882 352,94 zł (15% wg poziomu dla cross – finansing w Priorytecie VII PO KL 2007-2013)</p> <p>Razem: 5 882 352,94 zł</p> <p>B. Działania edukacyjno-doradcze, prowadzenie internetowej bazy danych scalającej regionalnie informacje dla seniorów ich rodzin i opiekunów, zasilanej w partnerstwie subregionów oraz pozostałe koszty związane z prowadzeniem centrów: 600 000 zł na prowadzenie działań w jednym centrum rocznie: 600 000 x 5 x 6 lat = 18 000 000 zł</p> <p>ŁĄCZNIE: 23 882 352,94 zł / ~ 24 000 000 zł</p>
<p>Szacowany udział budżetu województwa</p>	<p>0%</p>
<p>Przewidywane źródła finansowania</p>	<p>przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów</p>

Działanie 4.2. Wspieranie aktywności osób starszych oraz przeciwdziałanie stereotypom

Wraz z wiekiem pełnione role społeczne warunkujące sposób postrzegania samego siebie i „przydatność” dla lokalnej społeczności ulegają znacznym przemianom. Wskazane jest, aby osoba starsza, chcąc utrzymać pozytywny obraz samego siebie i aktywność, angażowała się w nowe role – np. zaprzestając aktywności zawodowej zastępowała ją innymi zajęciami. Konieczne jest zatem tworzenie miejsc oraz oferowanie usług dostosowanych do potrzeb osób starszych, pozwalających na aktywność – własną i społeczną, wykorzystującą potencjały, zapobiegającą wykluczeniu.

Ponadto w związku z faktem, że starzenie nie powinno być definiowane jako problem społeczny lecz jako tendencja przyszłości wymagająca odpowiedniego przygotowania się doń, konieczne jest prowadzenie różnorodnych działań informacyjno - edukacyjnych, skierowanych do szerokiego grona odbiorców (dzieci i młodzież, osoby starsze, ich rodziny i opiekunowie, władze lokalne, społeczności lokalne, sektor prywatny), dotyczących problematyki starości, starzenia się i konsekwencjach tego zjawiska, jak również budowania dialogu międzypokoleniowego i inicjatyw międzypokoleniowych w różnorodnych obszarach życia społecznego i publicznego.

W kontekście realizacji działania podkreślić należy rolę organizacji pozarządowych, będących nie tylko organem założycielskim wielu instytucji usług społecznych (prowadzą np. małopolskie UTW, „kluby seniora”) oraz inicjatorem innowacyjnych działań, ale także miejscem, w którym seniorzy m.in. w ramach wolontariatu mogą podtrzymywać swoją aktywność po zakończeniu pracy zawodowej, w tym dla dobra społeczności lokalnych. Duże znaczenie mają także instytucje kultury (muzea, biblioteki, domy kultury) będące potencjalną przestrzenią dla rozwoju aktywności osób starszych w ich środowisku lokalnym.

Przedsięwzięcia strategiczne

Nazwa przedsięwzięcia	4.2.1. „REAKTYWACJA” - rozwijanie inicjatyw lokalnych oraz działań edukacyjnych dla dobrej starości
Priorytet	Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa
Działanie	Wspieranie aktywności osób starszych oraz przeciwdziałanie stereotypom
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do wzrostu szeroko rozumianej aktywności osób starszych (edukacyjnej, społecznej, towarzyskiej, kulturalnej, ruchowej) w ich środowisku lokalnym; ma także pozwolić na większą „widoczność” seniorów w miejscach użyteczności publicznej oraz zwiększony dostęp do usług publicznych. Inicjatywy realizowane na rzecz osób starszych mają dlań znaczenie zarówno terapeutyczne, jak i integracyjne: sprzyjają tworzeniu i podtrzymywaniu więzi społecznych, a w efekcie przeciwdziałają poczuciu zagubienia i osamotnienia.</p> <p>Prowadzenie szeregu działań informacyjno-promocyjnych oraz edukacyjnych ma na celu zapobieganie stygmatyzacji i marginalizacji osób starszych, a co za tym idzie przedwczesnego wykluczenia (w tym samowykluczenia) z życia społecznego.</p>
Zakres rzeczowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie, w tym finansowe dla tworzenia i funkcjonowania inicjatyw wykorzystujących potencjał seniorów dla dobra lokalnych społeczności: <ul style="list-style-type: none"> – klubów seniora; – organizacji seniorskich; – „miejsc i usług przyjazne seniorom”; – inicjatyw wspierających dostęp seniorów do nowych technologii; – „banków czasu”; – wolontariatu seniorów. 2. Organizacja działań, akcji, kampanii mających na celu tworzenie pozytywnego obrazu późniejszej fazy życia, edukację (wychowanie) do starości, odejście od stereotypu stary=chory=biedny (np. promocja sylwetek aktywnych seniorów, miejsc przyjaznych seniorom, lokalnych liderów działań na rzecz osób starszych i starzejącego się społeczeństwa, seniorskich inicjatyw lokalnych itp.). 3. Organizowanie działań, akcji, kampanii informacyjnych o zjawisku starzenia się i związanych z tym wyzwaniach, m.in.: <ul style="list-style-type: none"> – informowanie lokalnych decydentów o zjawisku starzenia się i jego konsekwencjach; – organizowanie konferencji i debat (także w lokalnych mediach) dla mieszkańców na temat kierunków rozwoju usług dla osób starszych

Komplementarność	zapisywanych w strategiach i programach regionalnych/lokalnych.
	Przedsięwzięcie jest komplementarne względem Programu Strategicznego „Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego”, Priorytetu 2. „Pobudzanie kreatywności oraz wzrost dostępu do oferty czasu wolnego”, Działania 2.1. „Wzmacnianie osobowości metropolii”, Przedsięwzięcia: „Książnica Małopolska _wiedza i włączenie Społeczne”, Działania 2.2. „Wzmacnianie potencjału kreatywnego w regionie”, Przedsięwzięć: „Kultura Enter _przestrzenie kultury centrami aktywności lokalnej i technologii cyfrowych”, „Nowa Sztuka _ Sztuka Włączająca. Bon Kultury”.
	Przedsięwzięcie jest także komplementarne z Programem Strategicznym „Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy”, Priorytetem 4. „Rozwój mechanizmów uczenia się przez całe życie”, Działaniem 4.1. „Program wsparcia na rzecz uczenia się przez całe życie”.
Formuła realizacji	PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów (finansowe lub niefinansowe) WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE) dla podmiotu zewnętrznego
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	etap przygotowawczy: 2013 - 2014 r. etap właściwej realizacji: 2015 - 2020 r.
Operator/ koordynator	Województwo Małopolskie - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust.3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje pomocy i integracji społecznej • sektor prywatny
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	8 100 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Banki czasu, wolontariat seniorów, kluby seniora, inicjatywy wspierające dostęp do nowych technologii itp. – 4 000 000 zł (1/2 kosztu zrealizowanych projektów o charakterze inicjatyw oddolnych w Podziałaniu 7.3 PO KL 2007 - 2013) 2. Działania informacyjne, edukacyjne, upowszechniające (plebiscyty, kampanie, debaty itp.) – 4 100 000 zł (ok. 1/2 kosztu zrealizowanych projektów o charakterze inicjatyw oddolnych w Podziałaniu 7.3 PO KL 2007 -2013) <p>ŁĄCZNIE: 8 020 000 zł / ~ 8 100 000 zł</p>
Szacowany udział budżetu	0%

województwa	
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów

Priorytet 5. Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu

Celem Priorytetu jest wspieranie integrującej polityki społecznej w regionie w oparciu o dwa działania: 1/ Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, 2/ Dostarczanie wiedzy i informacji dla efektywnej polityki społecznej regionu.

Założeniem pierwszego z działań jest sprzyjanie kreowaniu rozwoju opartego na włączaniu społecznym i przeciwdziałaniu ubóstwu. W celu poprawy spójności społecznej i terytorialnej tworzone będą warunki dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych, zarówno w kontekście geograficznym - na różne obszary o słabszych potencjałach, jak i włączania w procesy rozwojowe tych, którzy pozostawali dotychczas tylko biernymi odbiorcami zachodzących zmian. Podejście do spójności społecznej ulegnie przeorientowaniu na efektywne wykorzystywanie potencjałów wszystkich osób. Tym samym wsparcie będzie nastawione przede wszystkim na likwidację bądź minimalizację przyczyn wykluczenia, a jeżeli okaże się to niemożliwe, na zapewnienie, by w największym możliwym stopniu nie przeszkadzały one w integracji ekonomicznej i społecznej. Wsparcie obejmować będzie przede wszystkim: działania z zakresu profilaktyki, aktywnej integracji, wspierania zatrudnienia, wykorzystywanie narzędzi ekonomii społecznej, podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych kluczowych dla aktywizacji danej grupy.

Założeniem drugiego z działań jest postępowanie oparte o specjalistyczną wiedzę i informacje. Pierwszym aspektem jego wdrażania jest wzmocnienie potencjału małopolskich kadr instytucji pomocy i integracji społecznej dla realizacji Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” w oparciu o kształcenie, szkolenia i doradztwo specjalizujące w obszarze priorytetowych domen Programu. Aby wdrożenie zapisów Programu dokonało się w sposób efektywny i doprowadziło do rzeczywistej zmiany, niezbędne jest przygotowanie służb społecznych do realizacji projektowanych działań. Kluczowe w tym zakresie jest także stworzenie instytucjonalnych podstaw systemu doskonalenia zawodowego kadr społecznych w Małopolsce – w oparciu o dedykowane programy edukacyjne i zmienioną formułę wyłaniania ich realizatorów budującą jakość systemu.

Aspekt drugi wdrażania działania oparty jest natomiast o wspomaganie procesów decyzyjnych w obszarze włączenia społecznego poprzez skoordynowane działania analityczno - badawcze dostarczające informacji istotnych dla programowania, realizacji i oceny polityki społecznej w Małopolsce w oparciu o dowody. Ten nurt wdrażania priorytetu obejmuje także dalsze udoskonalenie funkcjonujących rozwiązań w zakresie wymiany i udostępniania informacji. Łącznikiem obu nurtów staje się diagnoza zapotrzebowania na podnoszenie kwalifikacji, kreowanie potrzeb edukacyjnych kadr w zestawieniu z systematycznym monitoringiem i oceną stopnia realizacji założonych celów, a także współpraca ze środowiskiem akademickim.

ATUTY	SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> • Elastyczność służb społecznych w regionie; • Funkcjonująca platforma wymiany doświadczeń regionalnych kadr pomocy i integracji społecznej „Regionalna Platforma Współpracy”; • Doświadczenie Województwa i kadr pomocy i integracji społecznej w realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Nie dość rozwinięte indywidualne podejście do udzielanego wsparcia – potrzeb i możliwości osób aktywizowanych; • Niedostatecznie upowszechnione wypracowane i przetestowane w regionie skuteczne narzędzia aktywizujące takie, jak: model trenera zatrudnienia wspieranego;

<p>Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 - 2013 „Promocja integracji społecznej” ;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wypracowane w regionie, przetestowane i ocenione skuteczne narzędzia aktywizujące takie, jak: model trenera zatrudnienia wspieranego; • Zaplecze informacyjne określające priorytetowe działania na rzecz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym w regionie; • Zaufanie głównych odbiorców regionalnej oferty szkoleniowej do doradztwa oferowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie (ROPS), chęć współpracy, znajomość oferty; • Zapotrzebowanie na podnoszenie kwalifikacji zawodowych; • Wzrastające zapotrzebowanie na informacje wspomagające zarządzanie regionem; • Doświadczenie Województwa w realizacji projektów informacyjno – badawczych oparte o sieć Małopolskich Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego; • Doświadczenie Województwa we współpracy z jednostkami naukowo – badawczymi w regionie oparte o Małopolską Radę Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego i Ewaluacji; • Doświadczenie ROPS w realizacji projektów podnoszących kwalifikacje kadr pomocy i integracji społecznej oparte o realizację kolejnych edycji projektu „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej” oraz wcześniejsze inicjatywy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nie dość rozwinięta współpraca międzysektorowa; • Brak upowszechnionej wiedzy o skuteczności udzielanego wsparcia; • Wymagające rozwoju przygotowanie kadr pomocy i integracji społecznej do wdrażania nowych rozwiązań; • Nieindywidualizowany system doskonalenia kadr pomocy i integracji społecznej; • Brak zdefiniowanej ścieżki rozwoju instytucji i pracowników służb społecznych; • Brak kompleksowych programów szkoleniowych wspierających politykę społeczną regionu; • Ograniczona samodzielna specjalizacja kadr pomocy i integracji społecznej; • Wysokie koszty indywidualnego doskonalenia zawodowego; • Koncentracja oferty szkoleniowej w Krakowie; • Rozmijanie się uświadomionych potrzeb środowiska z polityką szkoleniową województwa małopolskiego skierowaną do kadr pomocy i integracji społecznej; • Jakość treści przekazywanych w systemie doskonalenia zawodowego kadr pomocy i integracji społecznej uzależniona od systemu wyboru kadry trenerskiej; • Brak transferu dorobku naukowego obszaru pomocy i integracji społecznej pomiędzy środowiskiem akademickim a praktykami.
--	--

Działanie 5.1. Aktywizacja społeczno - zawodowa osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym

Celem działania będzie ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego grup szczególnie nim zagrożonych. Sprzyjać temu będzie podjęcie działań z zakresu aktywizacji społecznej osób i rodzin

wykluczonych lub zagrożonych marginalizacją oraz działań aktywizujących zawodowo. Do grup priorytetowych objętych działaniem należą w szczególności:

- osoby długotrwale bezrobotne;*
- usamodzielniani wychowankowie pieczy zastępczej;*
- osoby chorujące psychicznie;*
- osoby bezdomne i zagrożone bezdomnością;*
- osoby opuszczające zakłady karne;*
- niektóre mniejszości etniczne, takie jak Romowie.*

Istotne będą tutaj przede wszystkim programy i projekty integracji społecznej, dla których kluczowym założeniem jest przede wszystkim:

- kompleksowość;*
- indywidualizacja wsparcia, obejmująca w szczególności upowszechnianie usług asystenckich, w tym modelu trenera zatrudnienia wspieranego;*
- orientacja na otoczenie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w celu utrzymania, wzmacniania i odbudowy naturalnych systemów wsparcia, takich jak rodzina i lokalna społeczność;*
- zwiększanie dostępu do usług kluczowych dla aktywizacji społeczno – zawodowej poszczególnych grup osób zagrożonych marginalizacją, w szczególności o usług o charakterze środowiskowym;*
- wykorzystanie narzędzi ekonomii społecznej w aktywizacji społeczno – zawodowej grup osób zagrożonych marginalizacją;*
- współpraca międzysektorowa i działania interdyscyplinarne, dialog kluczowych podmiotów, w tym wspólne inicjatywy jednostek pomocy społecznej i instytucji rynku pracy;*
- usprawnienie mechanizmów wymiany informacji;*
- zapewnianie jakości oferowanego wsparcia;*
- badanie i upowszechnianie informacji o efektywności udzielanego wsparcia.*

Przedsięwzięcia strategiczne

Nazwa przedsięwzięcia	5.1.1. Indywidualne ścieżki aktywizacji społeczno-zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym	PRZEDSIĘWZIĘCIE FLAGOWE
Priorytet	Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu	
Działanie	Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	
Opis przedsięwzięcia		
Część projektowa		
Cel realizacji	Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego grup szczególnie nim zagrożonych poprzez działania z zakresu aktywnej integracji na rzecz osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych marginalizacją, w tym działania aktywizujące zawodowo.	
Zakres rzeczowy	<p>Realizacja projektów integracji i reintegracji społecznej i zawodowej, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> – osób długotrwale bezrobotnych; – usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej; – osób chorujących psychicznie; – osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością; – osób opuszczających zakłady karne; – niektórych mniejszości etnicznych, takich jak Romowie. <p>opartych o zasady:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kompleksowości; – indywidualizacji wsparcia, obejmującej w szczególności upowszechnianie usług asystenckich, w tym modelu trenera zatrudnienia wspieranego; – orientacji na otoczenie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w celu utrzymania, wzmacniania i odbudowy naturalnych systemów wsparcia, takich jak rodzina i lokalna społeczność; – zwiększania dostępu do usług kluczowych dla aktywizacji społeczno – zawodowej poszczególnych grup osób zagrożonych marginalizacją, w szczególności o usług o charakterze środowiskowym; – wykorzystania narzędzi ekonomii społecznej w aktywizacji społeczno – zawodowej grup osób zagrożonych marginalizacją; – współpracę międzysektorową i działania interdyscyplinarne, dialog kluczowych podmiotów, w tym wspólne inicjatywy jednostek pomocy społecznej i instytucji rynku pracy; – usprawniania mechanizmów wymiany informacji; – zapewniania jakości oferowanego wsparcia; – badania i upowszechniania informacji o efektywności udzielanego wsparcia. 	
Komplementarność	Przedsięwzięcie jest komplementarne z Programem Strategicznym „Kapitał	

Formuła realizacji	<p>Intelektualny i Rynek Pracy”, Priorytetem 3. „Wsparcie mieszkańców małopolski w planowaniu ścieżki rozwoju edukacyjno-zawodowego na każdym etapie życia”, Działaniem 3.1. „Małopolski program na rzecz rozwoju całozyciowego poradnictwa zawodowego”, Przedsięwzięciem: „Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej dla dorosłych w każdym subregionie”.</p> <p>Przedsięwzięcie jest również komplementarne z Programem Strategicznym „Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego”, Priorytetem 2. „Pobudzenie kreatywności oraz wzrost dostępu do oferty czasu wolnego”, Działaniem 2.2 „Wzmacnianie potencjału kreatywnego w regionie”, Przedsięwzięciami: 2.2.1.: „Kultura Enter_Przestrzenie Kultury Centrami Aktywności Lokalnej i Technologii Cyfrowych”, 2.2.2.: „Nowa Sztuka _ Sztuka Włączająca. Bon Kultury”.</p> <p>Przedsięwzięcie jest także komplementarne z Programem Strategicznym „Ochrona Zdrowia”, Priorytetem 2. „Zapewnienie kompleksowego leczenia i długofalowej profilaktyki zaburzeń psychicznych dostosowanych do potrzeb poszczególnych subregionów”, Działaniem 2.1. „Rozwój lecznictwa psychiatrycznego i uzależnień”, Przedsięwzięciem: „Rozwój oraz modernizacja szpitalnej, ambulatoryjnej i środowiskowej bazy lecznictwa psychiatrycznego oraz uzależnień w Małopolsce”.</p> <p>PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów</p> <p>WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE)</p>
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	<p>etap przygotowawczy : 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.</p>
Operator/ koordynator	<p>Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie</p>
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje pomocy i integracji społecznej • podmioty ekonomii społecznej • służby zatrudnienia • instytucje oświatowe • lokalna społeczność
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	<p>417 500 000 zł</p>
Opis sposobu szacowania wartości	<p>Kalkulacja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Na podstawie alokacji w PLN (obliczonej na podstawie algorytmu

całkowitej	<p>Ministerstwa Finansów i Ministerstwa Rozwoju Regionalnego) dla Poddziałań: 7.1.1 - Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej, 7.1.2 - Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie, 7.2.1 - Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 dla województwa małopolskiego = 417 322 382,14 PLN</p> <p>ŁĄCZNIE: 417 322 382,14 zł / ~ 417 500 000,00 zł</p>
Szacowany udział budżetu województwa	4% (15% wartości projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, 0% wartości projektów systemowych)
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów

Działanie 5.2. Dostarczanie wiedzy i informacji dla efektywnej polityki społecznej regionu

Zmiany ekonomiczno - demograficzno - społeczne, postęp technologiczny oraz szybko zmieniająca się rzeczywistość sprawia, że nieodzownym elementem kreowania efektywnej polityki społecznej jest stałe prowadzenie badań i analiz oraz bieżące zaspokajanie pojawiających się potrzeb informacyjnych, a także ciągłe doskonalenie kompetencji zawodowych kadr instytucji pomocy i integracji społecznej. Obecnie możemy zaobserwować niewystarczający stopień transferu wiedzy pomiędzy środowiskiem teoretyków a praktykami działającymi na gruncie pracy socjalnej. Nowoczesne metody profilaktyki społecznej i walki z wykluczeniem społecznym wciąż nie są w zadowalającym stopniu stosowane. Aby skutecznie realizować integrującą politykę społeczną regionu przez wyspecjalizowane kadry konieczne jest wprowadzenie modelu kształcenia, który w sposób precyzyjny określałby ścieżkę rozwoju zawodowego kluczowych pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej oraz promowałby ideę specjalizacji w strategicznych obszarach. Konieczne są więc: stała diagnoza i monitoring sytuacji społecznej, sprawna koordynacja i przygotowanie kompleksowego wsparcia mieszkańców w oparciu o najnowsze, sprawdzone i trafne rozwiązania, stała współpraca ze środowiskiem akademickim w zakresie stosowania skutecznych metod przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz wymiana dobrych praktyk adaptowanych z innych regionów kraju i świata.

Przedsięwzięcia strategiczne

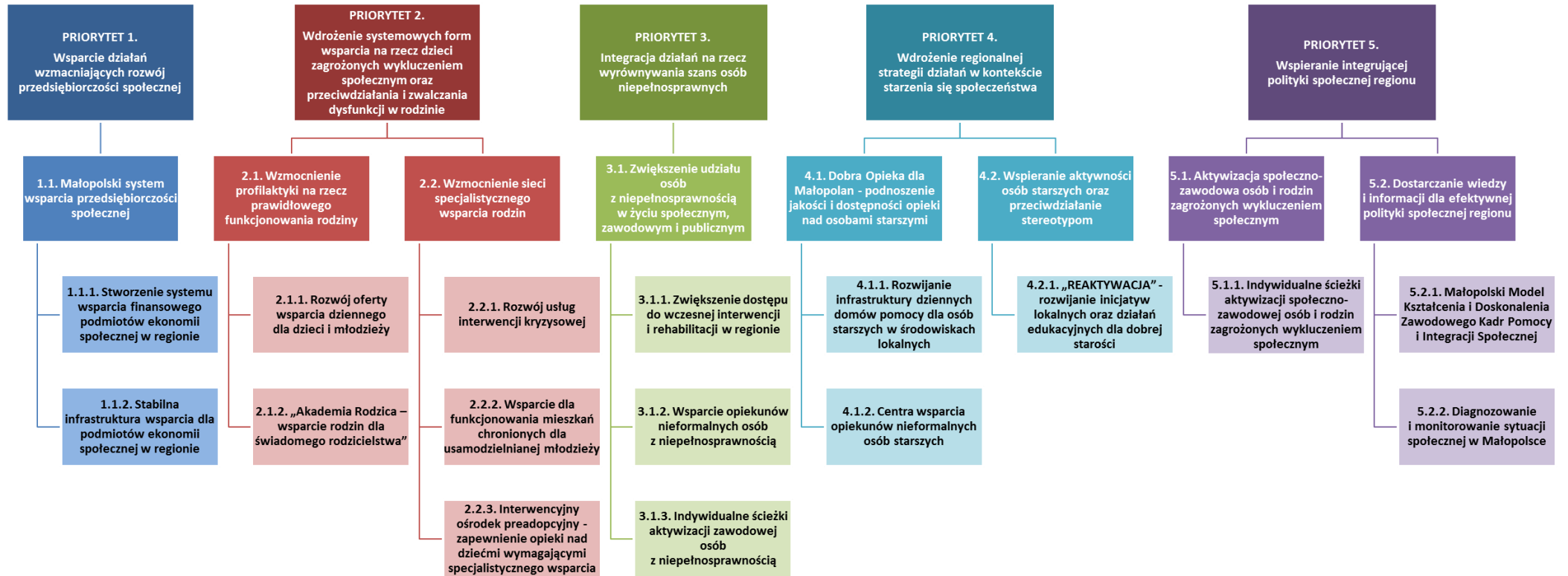
Nazwa przedsięwzięcia	5.2.1. Małopolski Model Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej
Priorytet	Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu
Działanie	Dostarczanie wiedzy i informacji dla efektywnej polityki społecznej regionu
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Przygotowanie Małopolskiego Modelu Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej opartego na idei nauki przez całe życie pozwoli na usystematyzowanie sposobu kształcenia i rozwoju zawodowego wśród służb społecznych w regionie z uwzględnieniem specyfiki województwa, aktualnego poziomu wiedzy i indywidualnych potrzeb instytucji w celu efektywnego wykorzystywania posiadanych zasobów w kierunku profilaktyki i walki z wykluczeniem społecznym.</p> <p>Opisany Model przewiduje również nową formułę wyłaniania wykonawców projektowanych modeli wsparcia w formie konkursowej, gwarantując jednocześnie wysoką ich jakość.</p> <p>Małopolski Model Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej obejmuje działania nastawione na kreowanie i wdrażanie wysokiej jakości oferty edukacyjnej, w tym:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie i wdrożenie systemu diagnozowania potrzeb edukacyjnych (badania, monitoring); 2. Kreowanie potrzeb edukacyjnych w zakresie zastosowania nowych metod interwencji (promocja, informacja, kampanie promocyjne); 3. Opracowanie i aktualizację programów edukacyjnych skierowanych do poszczególnych kategorii pracowników (edukacja „szyta na miarę”) zorientowanych na studia podyplomowe, specjalizacje, szkolenia, doradztwo, e-learning, coaching, sesje interdyscyplinarne itp. w szczególności w obszarach: <ul style="list-style-type: none"> • wykluczenia społecznego dzieci, dysfunkcji w rodzinie, pieczy zastępczej, • działań na rzecz osób niepełnosprawnych, • zagadnień związanych ze starzejącym się społeczeństwem, • przedsiębiorczości społecznej; 4. Organizacja i prowadzenie konkursów na działania edukacyjne realizowane na obszarze całego województwa lub poszczególnych subregionów; 5. Wprowadzenie bonów edukacyjnych w związku z koncepcją elastycznego reagowania na indywidualne potrzeby beneficjentów (w odniesieniu do kadr pomocy i integracji społecznej w oparciu o „małopolski system” wypracowany na gruncie PS „Kapitał intelektualny i rynek pracy” - „opracowanie i pilotażowe sprawdzenia mechanizmu bonu
Zakres rzeczowy	

	szkoleniowego dla wybranych grup testowych”); 6. Ewaluacja „Modelu”.
Komplementarność	Przedsięwzięcie jest komplementarne względem wszystkich pozostałych Priorytetów Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne”. Przedsięwzięcie jest także komplementarne z Programem Strategicznym „Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy”, Priorytetem 4. „Rozwój mechanizmów uczenia się przez całe życie”, Działaniem 4.1. „Program wsparcia na rzecz uczenia się przez całe życie”, Przedsięwzięciem „Centrum Zapewniania Jakości Kształcenia w Małopolsce”.
Formuła realizacji	PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (fundusze UE)
Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap realizacji: 2015-2020 r.
Operator/ koordynator	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie / instytucja centralna
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • uczelnie wyższe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • jednostki oświatowe • instytucje pomocy i integracji społecznej • służby zatrudnienia
Część finansowa	
	25 500 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	Kalkulacja: Szacunek na podstawie dotychczasowej działalności związanej ze szkoleniem i doskonaleniem zawodowym kadr pomocy społecznej w regionie, z uwzględnieniem dodatkowych kosztów: studiów wyższych i podyplomowych, specjalizacji, bonów edukacyjnych, programów edukacyjnych (edukacja „szyta na miarę”) w okresie 6 lat ŁĄCZNIE: 25 500 000 zł
Szacowany udział budżetu województwa	15%
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR (poziom centralny/regionalny), budżet województwa

Nazwa przedsięwzięcia	5.2.2. Diagnozowanie i monitorowanie sytuacji społecznej w Małopolsce
Priorytet	Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu
Działanie	Dostarczanie wiedzy i informacji dla efektywnej polityki społecznej regionu
Opis przedsięwzięcia	
Część projektowa	
Cel realizacji	<p>Celem realizacji przedsięwzięcia jest zapewnienie jak największej trafności regionalnej polityki społecznej i podnoszenie jej skuteczności poprzez zarządzanie i praktyki oparte na dowodach. Ze względu na to, że metody badawcze są tak skonstruowane, aby dać odpowiedź jak najbardziej obiektywną, to im powinniśmy dać pierwszeństwo przed każdym innym sposobem uzasadniania decyzji wpływających na bezpieczeństwo społeczne w różnej skali (od makro w przypadku polityki społecznej województwa jako całości, do mikro w przypadku rodziny). Badania cykliczne oraz tematyczne analizy wykonywane przez regionalne Obserwatorium Polityki Społecznej pozwolą oprzeć programowanie, realizację i ocenę polityki społecznej w Małopolsce na pogłębionej diagnozie.</p>
Zakres rzeczowy	<p>Kontynuacja działań analityczno - badawczych zaspokajających potrzeby informacyjne polityki społecznej w regionie, w szczególności w domenach odnoszących się do zakresu włączenia społecznego, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorczości społecznej, – zagrożenia wykluczeniem społecznym dzieci, – przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie, – wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, – starzenia się społeczeństwa, – doskonalenia zawodowego kadr pomocy i integracji społecznej. <p>Zakłada się opracowanie jednolitego modelu działania wszystkich Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego.</p>
Komplementarność	<p>Przedsięwzięcie jest komplementarne Programem Strategicznym „Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy”, Priorytetem 5. „Wsparcie Zatrudnienia”, Działaniem 5.2. „Doskonalenie zarządzania regionalną polityką rynku pracy”, Przedsięwzięciem „Prognoza dla pracy” – prognozowanie, diagnozowanie i monitorowanie małopolskiego rynku pracy”.</p> <p>Przedsięwzięcie jest także komplementarne względem wszystkich pozostałych Priorytetów Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne”.</p>
Formuła realizacji	<p>PP – zadanie podlegające administracji regionalnej: aktywność własna i zaangażowanie partnerów</p> <p>WF – zadanie współzależne: wsparcie finansowe przez Województwo Małopolskie (np. fundusze UE)</p>

Część wdrożeniowa	
Lata realizacji	etap właściwej realizacji: 2015-2020 r. (kontynuacja działań prowadzonych do roku 2014)
Operator/ koordynator	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie / instytucja centralna
Partnerzy uczestniczący	<ul style="list-style-type: none"> • jednostki naukowo - badawcze • administracja rządowa • instytucje pomocy i integracji społecznej
Część finansowa	
Szacowana wartość całkowita	15 000 000 zł
Opis sposobu szacowania wartości całkowitej	<p>Kalkulacja:</p> <p>2. Na podstawie działalności Małopolskich Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego w latach 2008 - 2012, w kontekście regionalnego obserwatorium terytorialnego</p> <p>ŁĄCZNIE: 15 000 000 zł</p>
Szacowany udział budżetu województwa	15%
Przewidywane źródła finansowania	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR (poziom centralny/regionalny), budżet województwa

Struktura Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” – schemat

6. PLAN FINANSOWY

	Kwota (PLN)	Źródła finansowania	Udział budżetu województwa	Udział beneficjentów
Priorytet 1. Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej	31 930 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	3 019 500 zł	480 000 zł
Działanie 1.1. Małopolski system wsparcia przedsiębiorczości społecznej	31 930 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR (poziom centralny/regionalny), budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	3 091 500 zł	480 000 zł
1.1.1. Stworzenie systemu wsparcia finansowego podmiotów ekonomii społecznej w regionie obejmującego: - finansowe wsparcie bezwrotne (dotacje), - finansowe wsparcie zwrotne (pożyczki / poręczenia)	20 300 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR (poziom centralny/regionalny)	Zwrotna oferta finansowa: 0% (15% udział Budżetu Państwa - 15% z 8 600 000 zł = 1 290 000 zł) Bezwrotna oferta finansowa: 15% z 11 700 000 zł = 1 755 000 zł	-

	Kwota (PLN)	Źródła finansowania	Udział budżetu województwa	Udział beneficjentów
1.1.2. Stabilna infrastruktura wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej w regionie	11 630 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	7% z 6 000 000 zł (funkcjonowanie OWES) = 420 000zł 15% z 5 630 000 zł (koordynacja rozwoju ES w regionie) = 844 500zł łącznie: 1 264 500 zł	8% z 6 000 000 (funkcjonowanie OWES) = 480 000 zł
Priorytet 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie	390 300 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	16 760 000 zł	41 785 000 zł
Działanie 2.1. Wzmocnienie profilaktyki na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny	235 800 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	14 210 000 zł	21 160 000 zł
2.1.1. Rozwój oferty wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	203 000 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	7% = 14 210 000 zł	8% = 16 240 000 zł
2.1.2. Akademia Rodzica – wsparcie rodzin dla świadomego rodzicielstwa	32 800 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów, środki prywatne rodziców	0%	15% = 4 920 000 zł
Działanie 2.2. Wzmocnienie sieci specjalistycznego wsparcia rodzin	154 500 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	2 550 000 zł	20 625 000 zł

	Kwota (PLN)	Źródła finansowania	Udział budżetu województwa	Udział beneficjentów
2.2.1. Rozwój usług interwencji kryzysowej	133 000 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	0%	15% = 19 950 000 zł
2.2.2. Wsparcie dla funkcjonowania mieszkań chronionych dla usamodzielnianej młodzieży	4 500 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	0%	15% = 675 000 zł
2.2.3. Interwencyjny ośrodek preadopcyjny - zapewnienie opieki nad dziećmi wymagającymi specjalistycznego wsparcia	17 000 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa	15% = 2 550 000 zł	-
Priorytet 3. Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych	194 700 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	2 905 000 zł	26 300 000 zł
Działanie 3.1. Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zawodowym i publicznym	194 700 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	2 905 000 zł	26 300 000 zł
3.1.1. Zwiększenie dostępu do wczesnej interwencji i rehabilitacji w regionie	41 500 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	7% = 2 905 000 zł	8% = 3 320 000 zł
3.1.2. Wsparcie opiekunów nieformalnych osób z niepełnosprawnością	69 200 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	0%	15% = 10 380 000 zł
3.1.3. Indywidualne ścieżki aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością	84 000 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	0%	15% = 12 600 000 zł

	Kwota (PLN)	Źródła finansowania	Udział budżetu województwa	Udział beneficjentów
Priorytet 4. Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa	144 100 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	7 840 000 zł	13 775 000 zł
Działanie 4.1. Dobra Opieka dla Małopolan – podnoszenie jakości i dostępności opieki nad osobami starszymi	136 000 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	7 840 000 zł	12 560 000 zł
4.1.1. Rozwijanie infrastruktury dziennych domów pomocy dla osób starszych w środowiskach lokalnych	112 000 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	7% = 7 840 000 zł	8% = 8 960 000 zł
4.1.2. Centra wsparcia opiekunów nieformalnych osób starszych	24 000 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	0%	15% = 3 600 000 zł
Działanie 4.2. Wspieranie aktywności osób starszych oraz przeciwdziałanie stereotypom	8 100 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	-	1 215 000 zł
4.2.1. „REAKTYWACJA” - rozwijanie inicjatyw lokalnych oraz działań edukacyjnych dla dobrej starości	8 100 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS EFRR, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	0%	15% = 1 215 000 zł
Priorytet 5. Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu	458 000 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	22 725 000 zł	45 975 000 zł
Działanie 5.1. Aktywizacja społeczno - zawodowa osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym	417 500 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	16 650 000 zł	45 975 000 zł

	Kwota (PLN)	Źródła finansowania	Udział budżetu województwa	Udział beneficjentów
5.1.1. Indywidualne ścieżki aktywizacji społeczno - zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym	417 500 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR, budżet województwa, środki lokalne – wkład własny beneficjentów	15% z 111 000 000 (projekty realizowane przez organizacje pozarządowe) = 16 650 000 zł	15% z 306 500 000 (projekty systemowe) = 45 975 000 zł
Działanie 5.2. Dostarczanie wiedzy i informacji dla efektywnej polityki społecznej regionu	40 500 000 zł	Przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR (poziom centralny/ regionalny), budżet województwa	6 075 000 zł	-
5.2.1. Małopolski Model Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej	25 500 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR (poziom centralny/regionalny), budżet województwa	15% = 3 825 000 zł	0%
5.2.2. Diagnozowanie i monitorowanie sytuacji społecznej w Małopolsce	15 000 000 zł	przyszła perspektywa finansowa EFS, EFRR (poziom centralny/regionalny), budżet województwa	15% = 2 250 000 zł	0%
Suma		1 219 030 000 zł	53 249 500 zł	128 315 000 zł

7. SYSTEM WDRAŻANIA

W układzie podstawowym, system wdrażania programu strategicznego opiera się na:

1. wdrażaniu przedsięwzięć strategicznych określonych w programie,
2. regułach planowania realizacji tych przedsięwzięć – w cyklu rocznym, zgodnie z Planem zarządzania Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020.

Poniższe zestawienie zawiera wykaz przedsięwzięć strategicznych, zidentyfikowanych i uzgodnionych w ramach prac nad Programem Strategicznym „Włączenie Społeczne”.

Nazwa przedsięwzięcia	Lata realizacji	Operator/ Koordynator	Partnerzy
Priorytet 1. Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej			
Stworzenie systemu wsparcia finansowego podmiotów ekonomii społecznej w regionie obejmującego: - finansowe wsparcie bezzwrotne (dotacje), - finansowe wsparcie zwrotne (pożyczki / poręczenia)	etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	<ul style="list-style-type: none"> • Małopolski Fundusz Ekonomii Społecznej (instytucja poręczeniowa) • ośrodki wsparcia ekonomii społecznej • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
Stabilna infrastruktura wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej w regionie	etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • podmioty ekonomii społecznej • lokalne grupy działania • ośrodki wsparcia ekonomii społecznej • uczelnie wyższe

Priorytet 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie

<p>Rozwój oferty wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży</p>	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.</p>	<p>Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje podejmujące szeroko pojęte działania na rzecz dziecka i rodziny, w szczególności: szkoły i inne jednostki oświatowe, instytucje pomocy i integracji społecznej, ośrodki kultury, biblioteki, podmioty wykonujące działalność leczniczą
<p>Akademia Rodzica – wsparcie rodzin dla świadomego rodzicielstwa</p>	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.</p>	<p>Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje podejmujące szeroko pojęte działania na rzecz dziecka i rodziny, w szczególności: szkoły i inne jednostki oświatowe, instytucje pomocy i integracji społecznej, podmioty wykonujące działalność leczniczą

Rozwój usług interwencji kryzysowej	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje pomocy i integracji społecznej • podmioty wykonujące działalność leczniczą
Wsparcie dla funkcjonowania mieszkań chronionych dla usamodzielnianej młodzieży	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • instytucje pomocy i integracji społecznej • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust.3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
Interwencyjny ośrodek preadopcyjny - zapewnienie opieki nad dziećmi wymagającymi specjalistycznego wsparcia	etap przygotowawczy (wypracowanie koncepcji): 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: od 2015 r.	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	<ul style="list-style-type: none"> • NFZ • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje podejmujące szeroko pojęte działania na rzecz dziecka i rodziny, w szczególności: instytucje pomocy i integracji społecznej, sądy rodzinne i opiekuńcze, podmioty wykonujące działalność leczniczą

Priorytet 3. Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych

Zwiększenie dostępu do wczesnej interwencji i rehabilitacji w regionie	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	<ul style="list-style-type: none"> • Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych • NFZ • Departament Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie działające na rzecz osób niepełnosprawnych
Wsparcie opiekunów nieformalnych osób z niepełnosprawnością	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	<ul style="list-style-type: none"> • Departament Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM • Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie działające na rzecz osób niepełnosprawnych • instytucje pomocy i integracji społecznej

Indywidualne ścieżki aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	<ul style="list-style-type: none"> • Departament Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM • Publiczne służby zatrudnienia • Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie działające na rzecz osób niepełnosprawnych • instytucje pomocy i integracji społecznej • podmioty ekonomii społecznej • sektor prywatny
Priorytet 4. Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa			
Rozwijanie infrastruktury dziennych domów pomocy dla osób starszych w środowiskach lokalnych	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje pomocy i integracji społecznej • sektor prywatny
Centra wsparcia i opiekunów nieformalnych osób starszych	etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015-2020 r.	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje pomocy i integracji społecznej • sektor prywatny

<p>„REAKTYWACJA” - rozwijanie inicjatyw lokalnych oraz działań edukacyjnych dla dobrej starości</p>	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015 - 2020 r.</p>	<p>Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje pomocy i integracji społecznej • sektor prywatny
Priorytet 5. Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu			
<p>Indywidualne ścieżki aktywizacji społeczno - zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym</p>	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap właściwej realizacji: 2015- 2020 r.</p>	<p>Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • instytucje pomocy i integracji społecznej • podmioty ekonomii społecznej • służby zatrudnienia • instytucje oświatowe • lokalna społeczność
<p>Małopolski Model Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej</p>	<p>etap przygotowawczy: 2013-2014 r. etap realizacji: 2015-2020 r.</p>	<p>Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie / jednostka centralna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • samorządy gminne i powiatowe • uczelnie wyższe • organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie • jednostki oświatowe • instytucje pomocy i integracji społecznej • służby zatrudnienia

Diagnozowanie i monitorowanie sytuacji społecznej w Małopolsce	etap właściwej realizacji: 2015-2020 r. (kontynuacja działań prowadzonych do roku 2014)	Województwo Małopolskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie / jednostka centralna	<ul style="list-style-type: none"> • jednostki naukowo - badawcze • administracja rządowa • instytucje pomocy i integracji społecznej
--	---	---	--

W nawiązaniu do reguł wynikających z Planu zarządzania SRWM, system wdrażania programu opierać będzie się na powtarzalnym w cyklu rocznym planowaniu realizacji poszczególnych przedsięwzięć strategicznych – w oparciu o następujące reguły:

ZASADY ORGANIZACJI PROCESU

- I. **Planowanie realizacji przedsięwzięć strategicznych** poprzedzające planowanie budżetowe:
  - powtarzalny proces, uruchamiany przed przystąpieniem do prac nad budżetem województwa na dany rok (planowanie rzeczowe przed planowaniem budżetowym),
  - aktualizacja planu realizacji zidentyfikowanych przedsięwzięć strategicznych – w cyklu rocznym,
  - ewentualne identyfikowanie innych przedsięwzięć w ramach programu.
- II. **Powiązanie z kontrolą zarządczą:** coroczny przegląd zarządzania ukierunkowany na:
  - tworzenie warunków do uruchamiania procesów decyzyjnych,
  - korygowania ścieżki postępowania w bieżącej realizacji strategii regionalnej i programów strategicznych,
  - przy jednoczesnym uwzględnieniu zmian w otoczeniu (nowe instrumenty, źródła finansowania, partnerzy zewnętrzni).
- III. **Główni uczestnicy procesu:**
  - wiodąca rola: KOORDYNATOR PROGRAMU (jednocześnie koordynator realizacji grupy Działań SRWM) tj. właściwy merytorycznie Departament UMWM / Jednostka WM,
  - koordynująca rola: SEKRETARZ WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO,
  - wspierająca rola: DEPARTAMENT POLITYKI REGIONALNEJ UMWM,
  - główny odbiorca wyników: ZARZĄD WOJEWÓDZTWA.
- IV. **Tryb realizacji:** w oparciu o ramowy zakres informacji i funkcjonalność procedur, przy uwzględnieniu systemu informatycznego współzarządzany przez koordynatorów programu.

ZADANIA KOORDYNATORÓW PROGRAM I HARMONOGRAM:

- organizacja pracy nad przygotowaniem Planu Roczego dla programu strategicznego, przy współpracy z jednostkami, zaangażowanymi w realizację przedsięwzięć służących wdrażaniu

danego programu (Departamenty UMWM, WSJO, kluczowe instytucje regionalne)

termin: do 31 stycznia

- przygotowanie projektu Planu Roczego dla programu strategicznego i przekazanie go za pośrednictwem systemu informatycznego do Departamentu Polityki Regionalnej

termin: do 25 lutego

- prezentacja projektu Planu Roczego dla programu strategicznego (warsztat strategiczny)

termin: do 31 marca

- zaktualizowanie w systemie informatycznym danych dotyczących przedsięwzięć zaplanowanych w projekcie Planu Roczego

termin: do 5 kwietnia

ZADANIA DEPARTAMENTU POLITYKI REGIONALNEJ UMWM I HARMONOGRAM:

- ocena poprawności i kompletności danych zawartych w projektach Planów Rocznych wprowadzonych przez koordynatorów poszczególnych programów do systemu informatycznego

termin: do 10 marca

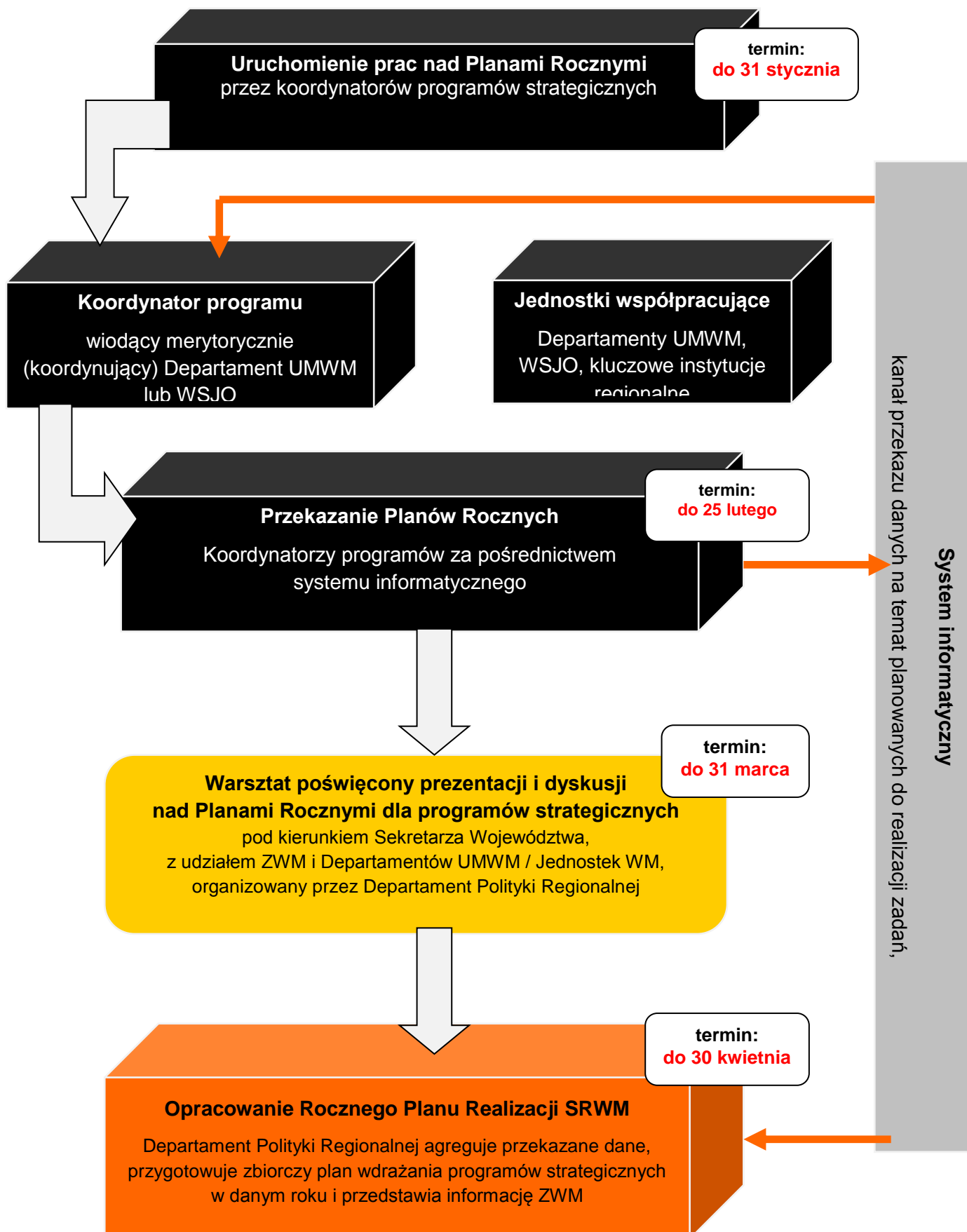
- organizacja warsztatu pod kierunkiem Sekretarza Województwa z udziałem Zarządu Województwa i Departamentów UMWM / Jednostek WM poświęconego prezentacji i dyskusji nad projektami Planów Rocznych dla programów strategicznych

termin: do 31 marca

- agregowanie danych wprowadzonych do systemu informatycznego w ramach poszczególnych Planów Rocznych, opracowanie zagregowanego Roczego Planu Realizacji SRWM i przedstawienie go w trybie informacji na ZWM

termin: do 30 kwietnia

SCHEMAT GRAFICZNY PROCESU

WZÓR PLANU ROCZNEGO DLA PROGRAMU STRATEGICZNEGO

PLAN ROCZNY wypełniany będzie elektronicznie w formacie standardowej karty realizacji przedsięwzięcia, przygotowywanej i przekazywanej za pośrednictwem systemu informatycznego.

PLAN ROCZNY REALIZACJI PROGRAMU STRATEGICZNEGO NA ..... ROK		
Nazwa programu strategicznego		
Nazwa priorytetu		
I. INFORMACJE OGÓLNE		
Nazwa planowanego przedsięwzięcia	.....	
Klasyfikacja przedsięwzięcia	przedsięwzięcie strategiczne – flagowe	<i>x – jeśli dotyczy</i>
	przedsięwzięcie strategiczne ujęte w programie strategicznym (inne niż flagowe)	<i>x – jeśli dotyczy</i>
	przedsięwzięcie nie ujęte w programie strategicznym	<i>x – jeśli dotyczy</i>
Podmioty realizujące	operator (koordynator)	<i>podmiot odpowiedzialny za realizację zadania</i>
	partnerzy	<i>podmioty zaangażowane w realizację zadania (zarówno udział finansowy, jak i nie finansowy)</i>
II. CHARAKTERYSTYKA PRZEDSIĘWZIĘCIA		
Planowane lata realizacji	<i>w podziale na etap przygotowawczy oraz etap właściwej realizacji zadania</i>	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia w danym roku	<i>opis zakresu przedmiotowego przedsięwzięcia planowany do zrealizowania w roku objętym planem rocznym oraz wskaźniki produktu przewidywane do osiągnięcia w wyniku realizacji tego zakresu</i>	
III. FINANSOWANIE		
Szacowana wartość całkowita przedsięwzięcia	<ul style="list-style-type: none"> • w przypadku braku możliwości przeprowadzenia dokładnych szacunków, wartość należy podać wariantowo (w przedziale od / do; minimalnie / maksymalnie) • w odniesieniu do zadań własnych administracji regionalnej i jednostek podległych – mających charakter zadań wieloletnich, wartość należy podać w podziale na: <ul style="list-style-type: none"> – szacunkowe koszty przygotowania (np. dokumentacja, wykup gruntów itd.) – szacunkowe koszty realizacji 	

	– ewentualnie szacunkowe koszty roczne utrzymania	
Szacowany udział budżetu województwa	łącznie	<ul style="list-style-type: none"> • w tym środki przewidywane jako wkład własny w realizację przedsięwzięć typowanych do wsparcia środkami europejskimi 2014-2020 • w przypadku, gdy szacowany udział budżetu województwa w realizacji zadania wynosi mniej niż 100% należy określić zakres rzeczowy / przeznaczenie angażowanych środków własnych
	w danym roku	środki planowane do zaangażowania w roku objętym planem rocznym
Inne przewidywane źródła finansowania	lokalne	środki w dyspozycji podmiotów / instytucji lokalnych i ponadlokalnych
	regionalne	środki w dyspozycji podmiotów / instytucji regionalnych (poza budżetem województwa)
	centralne	środki w dyspozycji podmiotów / instytucji centralnych (na poziomie krajowym)
	zagraniczne	środki w dyspozycji podmiotów / instytucji pozakrajowych (z wyłączeniem funduszy europejskich zarządzanych na poziomie krajowym i regionalnym)
IV. INNE		
Powiązanie z SRWM Działanie/Działania SRWM realizowane przez dane przedsięwzięcie		<i>nr i nazwa Działania / Działań SRWM, realizowanych przez dane przedsięwzięcie</i>
OPERATOR PROGRAMU		
Departament UMWM Jednostka WM		
Osoba do kontaktu		
E-mail Telefon		

8. SYSTEM MONITOROWANIA

W układzie podstawowym, system monitorowania programu strategicznego opiera się na:

1. monitorowaniu postępów w osiągnięciu wskaźników określonych w programie,
2. regułach monitorowania realizacji przedsięwzięć strategicznych – w cyklu rocznym, zgodnie z Planem zarządzania Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020.

Poniższe zestawienie zawiera wykaz wskaźników osiągnięć sformułowanych dla Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne”, w podziale na priorytety oraz w nawiązaniu do wytypowanych przedsięwzięć strategicznych.

Wskaźniki produktu

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa na 2020 rok	Opis sposobu wyliczenia wartości wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych
Priorytet 1. Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej				
Liczba dotacji przyznanych podmiotom ekonomii społecznej w regionie	300	50 dotacji rocznie x 6 lat	szt.	sprawozdania operatorów wsparcia bezzwrotnego
Liczba pożyczek przyznanych podmiotom ekonomii społecznej w regionie	300	30 pożyczek x 2 lata 2015 – 2016 + 60 pożyczek x 4 lata 2017 - 2020	szt.	dane operatora wsparcia zwrotnego
Liczba trwałych ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES), świadczących profesjonalne, kompleksowe wsparcie, dostępne w każdym z pięciu subregionów województwa	2	wskaźnik docelowy dla Poddziałania 7.2.2 PO KL 2007-2013 wg SzOP	szt.	sprawozdania instytucji przyznającej dofinansowanie/ liczba umów

Priorytet 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie

Liczba dofinansowanych miejsc w placówkach wsparcia dziennego dofinansowanych ze środków PS „Włączenie Społeczne”	5 320	założenie - liczba miejsc skalkulowana w oparciu o dane dot. liczby dzieci w wieku 7-18 lat oraz dane o korzystających z pomocy społecznej, w tym z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	miejsce	sprawozdania operatora dofinansowania
Opracowany program „Akademia Rodzica – wsparcie rodzin dla świadomego rodzicielstwa”	1	założenie wynikające z charakteru przedsięwzięcia strategicznego	program	upubliczniony dokument Programu
Liczba ośrodków interwencji kryzysowej, którym udzielono dofinansowania ze środków PS „Włączenie Społeczne”	22	założenie – minimum 1 ośrodek interwencji kryzysowej w powiecie świadczący usługi o określonym standardzie	szt.	sprawozdania operatora dofinansowania
Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych dla młodzieży usamodzielniającej się, którym udzielono dofinansowania ze środków PS „Włączenie Społeczne”	88	przeciętnie 4 wychowanków w powiecie w procesie usamodzielnienia każdego roku x 22 powiaty = 88 osób	miejsce	sprawozdania operatora dofinansowania
Funkcjonujący interwencyjny ośrodek preadopcyjny w regionie	1	założenie wynikające z charakteru przedsięwzięcia strategicznego	szt.	roczne sprawozdania z działalności interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego

Priorytet 3. Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych

Liczba zespołów wczesnej interwencji i rehabilitacji, którym udzielono dofinansowania ze środków PS „Włączenie Społeczne”	22	założenie - co najmniej 1 zespół wczesnej interwencji i rehabilitacji w powiecie	zespół	sprawozdania operatora dofinansowania
Liczba asystentów osób niepełnosprawnych w regionie, dofinansowanych ze środków PS „Włączenie Społeczne”	201	założenie - minimum 1 asystent osoby niepełnosprawnej w gminie /kalkulacja na podstawie wielkości ośrodków pomocy społecznej, z uwzględnieniem filii	osoba	sprawozdania operatora dofinansowania
Liczba osób niepełnosprawnych, które zakończyły udział w projektach opartych o indywidualną ścieżkę aktywizacji zawodowej, którym udzielono dofinansowania ze środków PS „Włączenie Społeczne”	4 200	Szacowanie na podstawie naboru w ramach Działania 7.4 PO KL (2012 r.). Planowane jest w okresie 2015 - 2020 r. objęcie wsparciem dwukrotnie większej liczby beneficjentów niż w Działaniu 7.4 PO KL 2007 - 2013 (realizacja projektów zaplanowana była na maks. 2,5 roku)	osoba	sprawozdania operatora dofinansowania

Priorytet 4. Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa

Liczba miejsc w dziennych domach pomocy dofinansowanych ze środków PS „Włączenie Społeczne”	1 976	założenie – liczba miejsc skalkulowana w oparciu o ofertę terenów z relatywnie rozwiniętą siecią ośrodków wsparcia dziennego dla osób starszych w odniesieniu do liczby miejsc na 1000 mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	miejsce	sprawozdania operatora dofinansowania
---	-------	---	---------	---------------------------------------

Liczba centrów wsparcia opiekunów nieformalnych osób starszych uruchomionych ze środków PS „Włączenie Społeczne”	5	Założenie - 1 centrum na subregion	centrum	sprawozdania operatora dofinansowania
Priorytet 5. Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu				
Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które zakończyły udział w projektach opartych o indywidualną ścieżkę aktywizacji społeczno-zawodowej, którym udzielono dofinansowania ze środków PS „Włączenie Społeczne”	30 000	Założenie – w oparciu o wskaźniki dla Działania 7.1 i 7.2 PO KL 2007-2013 (skorygowane na podstawie danych o stopniu realizacji wskaźników)	osoba	sprawozdania operatora dofinansowania
Liczba programów edukacyjnych dla kadr pomocy i integracji społecznej opracowanych wg zakresu rzeczowego PS „Włączenie społeczne”	4	założono 1 modelowy program rozwoju zawodowego kadr pomocy i integracji społecznej dla każdego z kluczowych obszarów PS „Włączenie społeczne”	program	sprawozdanie realizatora „Małopolskiego Modelu Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej”
Liczba zrealizowanych badań i analiz wspierających zarządzanie integrującą polityką społeczną	12	2 badania rocznie	szt.	raporty końcowe z badań

Wskaźniki rezultatu

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa na 2020 rok	Opis sposobu wyliczenia wartości wskaźnika	Jedn. miary	Źródło danych
Priorytet 1. Wsparcie działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości społecznej				
Liczba stworzonych miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej w regionie korzystających ze wsparcia zwrotnego i bezzwrotnego, w tym dla osób należących do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym	400	wskaźnik obliczony na podstawie liczby przyznanych dotacji tworzących miejsca pracy/300/ oraz liczby miejsc pracy /100/, które powstają dodatkowo bez wsparcia dotacyjnego, gł. kadra zarządzająca (doświadczenia z I i II edycji dotacji)	szt.	sprawozdania operatorów
Liczba podmiotów ekonomii społecznej w regionie powstałych dzięki wsparciu dotacyjnemu i zwrotnemu	100	wskaźnik obliczony na podstawie: a) średnio 60 PES powstałych z dotacji b) średnio 40 PES powstałych w ramach wsparcia zwrotnego	szt.	sprawozdania operatorów
Liczba inkubowanych podmiotów ekonomii społecznej w ramach działalności OWES	30	liczba inkubowanych podmiotów ekonomii społecznej w ramach działalności OWES z innych źródeł niż z dotacje i pożyczki (30)	szt.	sprawozdania OWES
Liczba osób które znalazły zatrudnienie w podmiotach ekonomii społecznej inkubowanych przez OWES	120	średnio 4-5 pracowników na 1 podmiot ekonomii społecznej	osoba	sprawozdania OWES
Priorytet 2. Wdrożenie systemowych form wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie				
Liczba dzieci korzystających z oferty placówek wsparcia dziennego, którym udzielono dofinansowania ze środków PS „Włączenie Społeczne”	10 000 rocznie	z jednego miejsca korzysta przeciętnie dwoje dzieci	osoba	sprawozdania operatora dofinansowania

Odsetek gmin, na terenie których wdrażany jest program „Akademia Rodzica – wsparcie rodzin dla świadomego rodzicielstwa”	100%	założenie – 100% gmin na terenie których wdrażany jest program „Akademia Rodzica – wsparcie rodzin dla świadomego rodzicielstwa”	%	sprawozdania operatora dofinansowania
Odsetek powiatów w regionie, na terenie których funkcjonują ośrodki interwencji kryzysowej, którym udzielono dofinansowania ze środków PS „Włączenie Społeczne”	100%	założenie – minimum 1 ośrodek interwencji kryzysowej w powiecie w powiecie świadczący usługi o określonym standardzie	%	sprawozdania operatora dofinansowania
Liczba osób korzystających z miejsc w mieszkaniach chronionych, którym udzielono dofinansowania ze środków PS „Włączenie Społeczne”	176	średnio 4 wychowanków w powiecie w procesie usamodzielnienia w roku x 22 powiaty = 88 osób usamodzielniających się rocznie (z tego w okresie 6 lat przewiduje się średnio 2 osoby na miejsce – po 3 lata pobytu)	osoba	sprawozdania operatora dofinansowania
Liczba dzieci korzystających z miejsc w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym	80	interwencyjny ośrodek preadopcyjny na 20 miejsc (wg przepisów 1 rok pobytu dziecka) x4 lata (przewidziana faza przygotowawcza)	osoba	roczne sprawozdania z działalności interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego

Priorytet 3. Integracja działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych

Odsetek powiatów, na terenie których funkcjonują zespoły wczesnej interwencji i rehabilitacji, którym udzielono dofinansowania ze środków PS „Włączenie Społeczne”	100%	założenie - 100% powiatów, na terenie których funkcjonują zespoły wczesnej interwencji i rehabilitacji	%	sprawozdania operatora dofinansowania
--	------	--	---	---------------------------------------

Odsetek gmin upowszechniających usługi asystenta osoby niepełnosprawnej ze środków udzielonego dofinansowania PS „Włączenie Społeczne”	100%	założenie - 100% gmin upowszechniających usługi asystenckie	%	sprawozdania operatora dofinansowania
Odsetek uczestników projektów opartych o indywidualną ścieżkę aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych (wdrażanych ze środków PS „Włączenie Społeczne”), którzy podjęli zatrudnienie w okresie do 6 miesięcy następujących po dniu, w którym zakończyli udział w projekcie - efektywność zatrudnieniowa	25%	założenie – na podstawie wymaganego progu efektywności zatrudnieniowej Działania 7.4 PO KL 2007 - 2013	%	sprawozdania operatora dofinansowania

Priorytet 4. Wdrożenie regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa

Liczba seniorów korzystających z oferty dziennych domów pomocy, którym udzielono dofinansowania ze środków PS „Włączenie Społeczne”	2 766	z jednego miejsca korzysta przeciętnie 1,4 osoby	osoba	sprawozdania operatora dofinansowania
---	-------	--	-------	---------------------------------------

Priorytet 5. Wspieranie integrującej polityki społecznej regionu

Odsetek uczestników projektów opartych o indywidualną ścieżkę aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (wdrażanych ze środków PS „Włączenie Społeczne”), którzy podjęli zatrudnienie w okresie do 6 miesięcy następujących po dniu, w którym zakończyli udział w projekcie - efektywność zatrudnieniowa	25%	założenie – na podstawie wymaganego progu efektywności zatrudnieniowej Działania 7.4 PO KL 2007 - 2013	%	sprawozdania operatora dofinansowania
---	-----	--	---	---------------------------------------

Odsetek instytucji pomocy i integracji społecznej w regionie objętych wsparciem edukacyjnym „Małopolskiego Modelu Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej”	100% OPS i PCPR, 50% instytucji pomocy i integracji społecznej w regionie (wg definicji SzOP PO KL)	w Małopolsce działa ok. 700 instytucji pomocy i integracji społecznej. Założono wsparcie dla ok. 50 %, w tym 100% OPS i PCPR	szt.	sprawozdanie realizatora „Małopolskiego Modelu Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej”
Powiązanie realizowanych badań i analiz z instrumentami zarządzania województwem w obszarze polityki społecznej (Strategie, Pogramy Wojewódzkie, plany działania)	100%	założenie	%	Wykaz użyteczności zrealizowanych badań i analiz sporządzony przez wojewódzką jednostkę analityczną – badawczą właściwą dla obszaru Programu

W nawiązaniu do reguł wynikających z Planu zarządzania SRWM, system monitorowania programu opierać będzie się na powtarzalnym w cyklu rocznym sprawozdawaniu realizacji poszczególnych przedsięwzięć strategicznych – w oparciu o następujące reguły:

ZASADY ORGANIZACJI PROCESU:

- I. **Monitorowanie programu strategicznego** powiązane ze sprawozdawczością budżetową:
  - coroczny i powtarzalny charakter procesu: przegląd przedsięwzięć zrealizowanych w danym roku, poprzedzający prace nad planowaniem realizacji zadań na rok następny.
- II. **Powiązanie z kontrolą zarządczą:** coroczny przegląd zarządzania ukierunkowany na:
  - monitorowanie postępów we wdrażaniu programu,
  - tworzenie warunków do ukierunkowania procesów decyzyjnych i korygowania ścieżki postępowania w bieżącej realizacji programu – przy uwzględnieniu stanu jego realizacji (wraz z identyfikacją bieżących problemów i ryzyk).

III. **Główni uczestnicy procesu:**

- wiodąca rola: KOORDYNATOR PROGRAMU (jednocześnie koordynator realizacji grupy Działań SRWM) tj. właściwy merytorycznie Departament UMWM / Jednostka WM
- koordynująca rola: SEKRETARZ WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO
- wspierająca rola: DEPARTAMENT POLITYKI REGIONALNEJ UMWM
- główny odbiorca wyników: ZARZĄD WOJEWÓDZTWA I SEJMIK WOJEWÓDZTWA.

IV. **Tryb realizacji:** w oparciu o ramowy zakres informacji i funkcjonalność procedur, przy uwzględnieniu systemu informatycznego współzarządzany przez koordynatorów programu.

ZADANIA KOORDYNATORÓW PROGRAMÓW I HARMONOGRAM:

- I. organizacja pracy nad projektem Raportu Roczego z realizacji programu strategicznego:
- właściwe merytorycznie Departamenty UMWM oraz WSJO
  - kluczowe instytucje regionalne (spółki z udziałem Województwa Małopolskiego itd.)
  - kluczowi partnerzy zewnętrzni: podmioty i instytucje niezależne pod względem organizacyjnym oraz finansowym od administracji regionalnej, wdrażający programy lub projekty służące realizacji programu strategicznego

termin: do 31 stycznia

- II. przygotowanie projektu Raportu Roczego oraz przekazanie go za pośrednictwem systemu informatycznego do Departamentu Polityki Regionalnej

termin: do 25 lutego

- III. prezentacja projektu Raportu Roczego (warsztat strategiczny)

termin: do 31 marca

ZADANIA DEPARTAMENTU POLITYKI REGIONALNEJ UMWM I HARMONOGRAM

- I. ocena poprawności i kompletności danych zawartych w Raportach Rocznych, wprowadzonych przez Koordynatora programu – do systemu informatycznego

termin: do 10 marca

- II. organizacja warsztatu strategicznego pod kierunkiem Sekretarza Województwa – przy udziale ZWM, właściwych merytorycznie Departamentów UMWM i WSJO, poświęconego prezentacji i dyskusji nad Raportem Rocznym

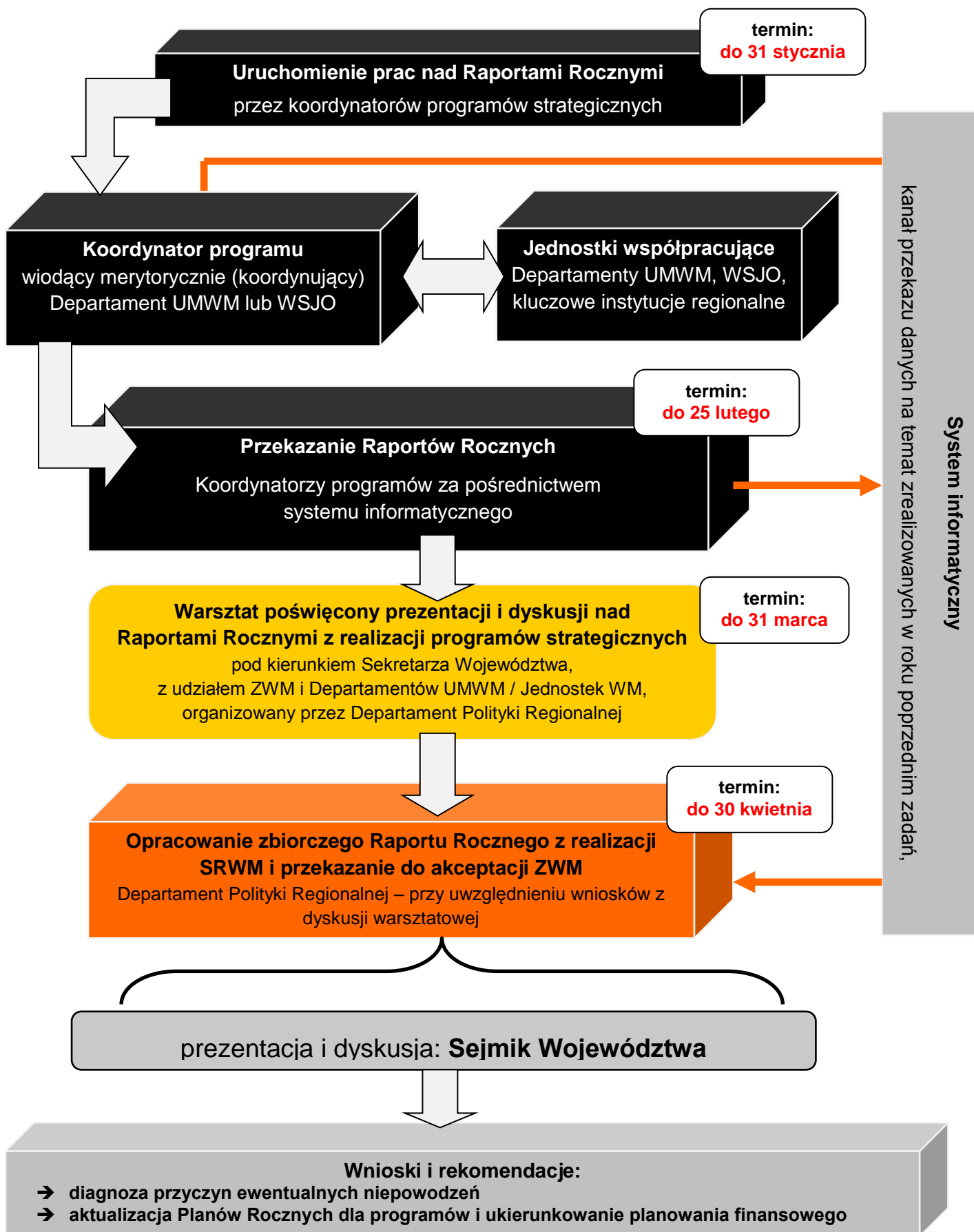
termin: do 31 marca

- III. agregowanie danych wprowadzonych do systemu informatycznego w ramach poszczególnych Raportów Rocznych, opracowanie zbiorczego projektu Raportu Roczego i przedstawienie do rozpatrzenia przez ZWM

termin: do 30 kwietnia

SCHEMAT GRAFICZNY PROCESU

IV. organizacja prezentacji i dyskusji nad Raportem Rocznym na forum Sejmiku Województwa Małopolskiego

WZÓR RAPORTU ROCZNEGO DLA PROGRAMU STRATEGICZNEGO

RAPORT ROCZNY wypełniany będzie elektronicznie w formacie standardowej karty realizacji przedsięwzięcia, przygotowywanej i przekazywanej za pośrednictwem systemu informatycznego.

RAPORT ROCZNY Z REALIZACJI PROGRAMU STRATEGICZNEGO ZA ROK											
Nazwa programu strategicznego											
Nazwa priorytetu											
I. INFORMACJE OGÓLNE											
Nazwa zrealizowanego przedsięwzięcia		.....									
Podmioty realizujące	operator/ koordynator		<i>podmiot odpowiedzialny za realizację zadania</i>								
	partnerzy		<i>podmioty zaangażowane w realizację zadania (zarówno udział finansowy, jak i nie finansowy)</i>								
II. CHARAKTERYSTYKA ZADANIA											
Stan realizacji	zakończone		<i>x – jeśli dotyczy</i>								
	w trakcie realizacji		<i>x – jeśli dotyczy</i>								
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia zrealizowany w danym roku		<i>opis zakresu przedmiotowego przedsięwzięcia zrealizowany w okresie objętym raportem rocznym</i>									
Osiągnięte wskaźniki		<i>wskaźniki produktu osiągnięte w wyniku realizacji przedsięwzięcia – w nawiązaniu do zaplanowanego zakresu rzeczowego: wartości prezentowane kumulatywnie od początku realizacji danego zadania</i>									
III. FINANSOWANIE											
Udział budżetu województwa w realizacji przedsięwzięcia (PLN/%)		<i>w tym środki przewidywane jako wkład własny w realizację przedsięwzięć typowanych do wsparcia środkami europejskimi 2014-2020</i>									
Pozostałe źródła finansowania		<i>w podziale na środki lokalne, regionalne, centralne i zagraniczne</i>									
lokalne	udział		regionalne	udział		centralne	udział		zagraniczne	udział	
	PLN	%		PLN	%		PLN	%		PLN	%
<i>w dyspozycji podmiotów /instytucji lokalnych i</i>			<i>w dyspozycji podmiotów/ instytucji regionalnych</i>			<i>w dyspozycji podmiotów / instytucji</i>			<i>w dyspozycji podmiotów/ instytucji pozakrajowych</i>		

<i>ponadlokalnych</i>		<i>(poza budżetem województwa)</i>		<i>centralnych (na poziomie krajowym)</i>		<i>(z wyłączeniem funduszy europejskich zarządzanych na poziomie krajowym i regionalnym)</i>		
IV. INNE								
Powiązanie z SRWM Działanie/Działania SRWM realizowane przez dane przedsięwzięcie				<i>nr i nazwa Działania / Działań SRWM, realizowanych przez dane przedsięwzięcie</i>				
OPERATOR PROGRAMU								
Departament UMWM Jednostka WM								
Osoba do kontaktu								
E-mail Telefon								

9. PODSUMOWANIE OCENY EX-ANTE

W III kwartale 2012 r. została przeprowadzona ramowa ocena ex-ante projektu Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne”. Była ona elementem pakietu ramowych ocen ex-ante dla projektów programów strategicznych Województwa Małopolskiego na lata 2013-2020 przeprowadzonych w tym samym czasie przez EU-CONSULT Sp. z o.o., podmiot wyłoniony dla realizacji usługi w trybie przetargu nieograniczonego.

Celem oceny ex-ante będącej integralną częścią procesu przygotowania programów strategicznych Województwa Małopolskiego (mając na uwadze zobowiązania wynikające z ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz przyjętą metodologię prac nad programami strategicznymi) było sformułowanie uwag, wniosków i rekomendacji służących podniesieniu jakości merytorycznej oraz formalnej ocenianych dokumentów, w tym projektu Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne”. Ocena została przeprowadzona na takim etapie procesu programowania, który dawał możliwość modyfikacji dokumentu w celu poprawy jego jakości.

Zakres przedmiotowy oceny ex-ante projektu Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” obejmował:

1. Ocenę projektu programu pod względem poprawności i trafności opisu w zakresie dotyczącym:
    - a) diagnozy sytuacji,
    - b) analizy strategicznej,
    - c) celu głównego,
    - d) priorytetów,
    - e) działań,
    - f) przedsięwzięć strategicznych.
  2. Ocenę spójności wewnętrznej projektu programu tj. ocenę logiki (relacji przyczynowo-skutkowych) interwencji zaprojektowanej w układzie: priorytet – działanie – przedsięwzięcie strategiczne, przy uwzględnieniu kontekstu oczekiwanej zmiany (opisanej celem głównym i priorytetami programu).
  3. Ocenę zachowania demarkacji pomiędzy poszczególnymi programami strategicznymi.
- Głównymi kryteriami oceny ex-ante były: trafność, skuteczność, wykonalność oraz efektywność.

Treść dokumentu została oceniona pozytywnie. Według autorów oceny charakteryzuje się on precyzją opisów merytorycznych, wysoką trafnością oraz spójnością zdiagnozowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych Małopolski, które konsekwentnie przekładają się na projektowane działania i przedsięwzięcia. Tym samym zaprojektowana zmiana charakteryzuje się wysokim prawdopodobieństwem wystąpienia, a planowane przedsięwzięcia strategiczne wysokim prawdopodobieństwem wykonalności i skuteczności.

Jednocześnie w ramach „Podsumowania wniosków i rekomendacji oceny ex-ante” wskazano obszary Programu proponowane do modyfikacji. Poniższa tabela prezentuje podsumowanie rekomendowanych zmian ocenianego projektu Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne”. Jest to zestawienie wniosków i rekomendacji strategicznych służących podniesieniu jakości merytorycznej oraz formalnej ocenianego dokumentu.

	Zakres dokumentu	wniosek	rekomendacja
1.1	Opis celu głównego	Sformułowanie celu głównego jest przeładowane ilością informacji o charakterystyce proponowanych działań w ramach realizacji programu strategicznego.	Proponowane uproszczenie nazwy celu głównego, np. w odniesieniu do zakresu zharmonizowanych działań.
1.2	Ocena opisu działań	Brak w diagnozie określenia przewidywanych efektów planowanych działań realizacji strategii (dot. Dz.1.1).	Proponowane dodanie do opisu prognozy konsekwencji realizacji działania, podjęcia próby przedstawienia wizji skutków działania.
1.3	Ocena opisu przedsięwzięć	Wyłączenia wskaźników produktu i rezultatu ze standardowych tabel opisu poszczególnych przedsięwzięć i umieszczenie w osobnej, uogólnionej tabeli charakteryzującej efekty realizacji w ramach danego priorytetu	Proponowane dodanie informacji w m-cu prezentacji wskaźników produktu i rezultatu, jednoznacznej identyfikacji efektów konkretnego przedsięwzięcia (macierz obrazująca relacje wskaźników wynikowych).
1.4	Ocena spójności wewnętrznej	Niekompletność wskaźnika efektu danego przedsięwzięcia	Proponowane zestawienie wskaźników produktu i rezultatu danych przedsięwzięć, Bądź informacje wskazujące na relacje wskaźników wynikowych – jednoznaczna identyfikacja efektów danej inicjatywy.
1.5	Ocena zjawiska demarkacji	Stwierdzonych 7 przypadków prawdopodobieństwa zbieżności realizacji w ramach pakietu programów strategii rozwoju.	Proponowany przegląd wyszczególnionych przedsięwzięć i weryfikacja ewentualnych zbieżności w ramach wdrażania poszczególnych realizacji zadań.

W odniesieniu do sformułowanych uwag uproszczono brzmienie celu głównego Programu, uzupełniono opis Działania 1.1. „Małopolski system wsparcia przedsiębiorczości społecznej” wskazując planowane efekty jego realizacji.

Rozstrzygnięto kwestię prawdopodobieństwa realizacji tych samych zadań w ramach Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne” i przedsięwzięć innych programów strategicznych województwa małopolskiego (dotyczy: Program Strategiczny „Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy” – Przedsięwzięcia strategiczne: „Rozumieć siebie i świat”, „Centrum Zapewniania Jakości Kształcenia w Małopolsce”; Program Strategiczny „Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego”- Przedsięwzięcia strategiczne: „Kraków - Nowa Huta przyszłości - rewitalizacja obszaru Kraków - Wschód wraz z utworzeniem strefy aktywności gospodarczej”, „Nowa sztuka - sztuka włączająca. Bon kultury”; Program Strategiczny „Obszary Wiejskie” - Przedsięwzięcie strategiczne „Organizacja dystrybucji i promocji żywności wysokiej jakości poprzez przystąpienie Małopolski do Europejskiej Sieci Regionalnej Dziedzictwa Kulinarnego”).

W odniesieniu do PS „Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy” w przypadku przedsięwzięć „Rozumieć siebie i świat” i „Rozwój oferty wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży” (PS „Włączenie Społeczne”) nie występuje sugerowany brak demarkacji odnośnie „działań edukacyjnych i animacyjnych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii”. W pierwszym z przedsięwzięć mowa jest o edukacji medialnej, w drugim o ułatwianiu dostępu do komputera i Internetu w celu zarówno przeciwdziałania marginalizacji, jak i uatrakcyjnienia zajęć dla dzieci i młodzieży. Natomiast zagrożenie potencjalną zbieżnością przedsięwzięć „Rozumieć siebie i świat” (w części obejmującej edukację emocjonalną rodziców, będącą elementem towarzyszącym nurtowi głównemu przedsięwzięcia, jakim jest edukacja nauczycieli i uczniów) i „Akademia Rodzica – wsparcie rodzin dla

świadomego rodzicielstwa” (PS „Włączenie Społeczne”) będzie niwelowane na etapie wzajemnych uzgodnień Operatorów w fazie wdrożeniowej. Jednocześnie w Programie przeformułowano opis Przedsięwzięcia „Małopolski Model Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej”, tak by zapisy dotyczące ewaluacji jednoznacznie wskazywały na ocenę efektów „Modelu”, a nie „weryfikację jakości firm szkoleniowych” zaplanowaną w PS „Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy” (Przedsięwzięcie Strategiczne „Centrum Zapewniania Jakości Kształcenia w Małopolsce”). Z kolei „bony edukacyjne” w przedsięwzięciu „Małopolski Model Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Kadr Pomocy i Integracji Społecznej” wdrażane będą w odniesieniu do kadr pomocy i integracji społecznej „małopolskim systemem” wypracowanym również na gruncie PS „Kapitał intelektualny i rynek pracy” („opracowanie i pilotażowe sprawdzenia mechanizmu bonu szkoleniowego dla wybranych grup testowych”).

W odniesieniu do Przedsięwzięć PS „Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego” sugerowany brak demarkacji nie występuje, co więcej wskazywane przedsięwzięcia są względem siebie komplementarne ze względu na zakładaną integrację społeczności lokalnych, przeciwdziałanie wykluczeniu itp. Nie ma więc niebezpieczeństwa, że te same działania będą realizowane w ramach wskazanego Przedsięwzięcia PS „Włączenie Społeczne” i przedsięwzięć PS „Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego”. Taka uwaga zgłaszana była na etapie przyjmowania raportu z oceny ex-ante ostatniego z Programów.

W odniesieniu do wskazanego powyżej Przedsięwzięcia „Organizacja dystrybucji i promocji żywności wysokiej jakości poprzez przystąpienie Małopolski do Europejskiej Sieci Regionalnej Dziedzictwa Kulinarnego” Programu Strategicznego „Obszary Wiejskie” (Priorytet 2. Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich, Działanie 1. Wykorzystanie potencjału wytwórczego i przedsiębiorczości społeczności lokalnych) sugerowana zbieżność również nie występuje. Cel realizacji przedsięwzięcia „Organizacja dystrybucji i promocji żywności wysokiej jakości poprzez przystąpienie Małopolski do Europejskiej Sieci Regionalnej Dziedzictwa Kulinarnego” jest w pewnym zakresie komplementarny z jednym z elementów przypisanych Działaniu 1.1. PS „Włączenie Społeczne” - „Małopolski system wsparcia przedsiębiorczości społecznej”, mianowicie: „wspieranie samorządu, mieszkańców oraz podmiotów ekonomii społecznej w zakresie działalności opartej o marketing terytorialny i produkt lokalny”, jednak zakres rzeczowy przedsięwzięć, zupełnie inny. Celem inicjatywy wspierającej społeczności lokalne (samorząd, mieszkańców i podmioty ekonomii społecznej) w działalności opartej o marketing terytorialny i produkt lokalny („Włączenie Społeczne”) jest szeroko rozumiany rozwój społeczno-gospodarczy w oparciu o różnorodne walory miejsca. W Działaniu 1. PS „Obszary Wiejskie” „Wykorzystanie potencjału wytwórczego i przedsiębiorczości społeczności lokalnych” pomimo kojarzącej się z przedsiębiorczością społeczną nazwy działania, nacisk kładziony jest głównie na produkty żywnościowe oraz odtwarzanie wymierających gatunków zwierząt i roślin. I choć produkty lokalne obejmują też produkty żywnościowe, to jednak są rozumiane znacznie szerzej. Jednak linia demarkacyjna jest bardzo wyraźna na poziomie zakresu rzeczowego, który podlega budżetowaniu, co w tym przypadku jest najistotniejsze.

Nie uwzględniono uwag odnoszących się do „owskaźnikowania” każdego z przedsięwzięć z uwagi na generalne podejście zastosowane w pakiecie programów strategicznych – nierozbudowany, selektywny katalog wskaźników, oparty o dwie podstawowe zasady:

- wskaźniki kluczowe dla realizacji interwencji w ramach danego priorytetu,

- wskaźniki bazujące na tych, które zostały zaproponowane w załącznikach do projektów rozporządzeń składających się na pakiet legislacyjny dla funduszy europejskich 2014-2020.

Zestawienie wskaźników realizacji Programu umieszczono w tabeli zbiorczej, w części „SYSTEM MONITOROWANIA”.

10. PODSUMOWANIE OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Nie stwierdzono konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania Programu na środowisko.

Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2008 r. nr 199, poz. 1227) narzuca obowiązek przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, której wymagają projekty programów w dziedzinie: przemysłu, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (art. 46 pkt 2 ustawy). Mimo, iż Program Strategiczny „Włączenie Społeczne” pozostaje poza w/w wymogami, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie (koordynator Programu) wystąpił o opinie w sprawie strategicznej oceny oddziaływania Programu na środowisko do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie i Małopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w zakresie stwierdzenia konieczności jej przeprowadzenia⁵. W/w właściwe organy nie stwierdziły konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania Programu na środowisko⁶, załączając uzasadnienia:

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie – „(...) Projekty i strategie z zakresu polityki społecznej nie zostały wymienione w art. 46 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, a tym samym nie wymagają one obligatoryjnie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Ponadto, z przedłożonego (...) wystąpienia wynika, iż projekt „Programu Strategicznego Włączenie Społeczne” nie wyznacza ram dla realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, ani też jego realizacja nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko (...)”.

Małopolski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny – „(...) po zapoznaniu się z przełożoną dokumentacją stwierdza, że dla projektu w/w wniosku nie jest wymagane przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. (...) Przedsięwzięcie polegać będzie na wsparciu działań wzmacniających rozwój przedsiębiorczości, wsparcia na rzecz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziałania i zwalczania dysfunkcji w rodzinie, integracji działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, aktywizacji osób starszych, w tym działań na rzecz społeczności lokalnych. Zakres przedmiotowego Programu nie wymaga przeprowadzenia tego typu oceny (...)”.

---

⁵ W dniu 24.09.2012 r., w załączeniu przesyłając dokument zawierający szerszy opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach Programu Strategicznego „Włączenie Społeczne”, tj. wersję założeń Programu udostępnioną do konsultacji środowiskowych (I etap konsultacji) w dniach 03.07-21.09.2012 r.

⁶ Opinia Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie z dnia 05.10.2012 r. (znak: OO.410.17.4.2012.JJ), opinia Małopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 23.10.2012 r. (znak: NS.9022.4.553.2012).

OPRACOWANIA I DOKUMENTY WYKORZYSTANE W PRACACH NAD PROGRAMEM

- Sejmik Województwa Małopolskiego (2011) Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020, Kraków;
- Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego (2010) Wyzwania Małopolski w kontekście starzenia się społeczeństwa. Podejście strategiczne., Kraków;
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej, Regionalny plan rozwoju ekonomii społecznej w województwie małopolskim na lata 2013-2020 (projekt), Kraków;
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej (2011), Strategia województwa małopolskiego w zakresie polityki społecznej na lata 2011-2020 (projekt), Kraków;
- Komisja Europejska (2011), Wniosek „Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1081/2006”, Bruksela;
- Komisja Europejska (2010), Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno - Społecznego oraz Komitetu Regionów. Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej /* COM/2010/0758 końcowy */;
- Komisja Europejska (2010) Komunikat Komisji EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela;
- Komisja Europejska (2011), Wniosek „Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i celu „Inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006”, Bruksela;
- Kancelaria Prezesa Rady Ministrów (2011), Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (projekt), Warszawa;
- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2012), Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (projekt), Warszawa;
- Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji (2012), Polska 2020. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Warszawa;
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2010), Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 - 2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Warszawa;
- Hausner J. (2008) Ekonomia społeczna jako kategoria rozwoju, w: Hausner J. (red.), Ekonomia społeczna a rozwój, MSAP UEK, Kraków;
- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Zespół ds. rozwiązań systemowych ekonomii społecznej - Grupa ds. strategicznych (2012) Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (projekt), Warszawa;
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2009) Poprawa potencjału integracji społecznej na poziomie lokalnym poprzez integrację społeczną, Warszawa;
- GUS (2010) Wstępna informacja nt. wyników Badania stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych (SOF-1), Raport dostępny na stronie:

- http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_gs_wstep_inf_nt_wyn_2009.pdf;
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej (2011) Sprawozdanie z badania opinii na temat skuteczności realizowanych interwencji służących rozwojowi ekonomii społecznej w Małopolsce, Kraków;
  - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej (2010), Monitoring przedsiębiorstw społecznych w Małopolsce, Kraków;
  - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej (2011), Monitoring podmiotów ekonomii społecznej w Małopolsce, Kraków;
  - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej (2012) Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego, Kraków;
  - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej (2011) Praca i integracja społeczna osób niepełnosprawnych w województwie małopolskim, Kraków;
  - Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu (2012) Starzenie się społeczeństwa polskiego, www.bas.sejm.gov.pl;
  - Główny Urząd Statystyczny (2009) Stan zdrowia ludności w 2009 r., Warszawa;
  - Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks;
  - Sprawozdania MPiPS-03, Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, Kraków.
  - Rosochacka - Gmitrzak M. (2011), Wsparcie opiekunów nieformalnych – w stronę równowagi społecznych oczekiwań i opiekuńczych możliwości rodzin, Instytut Spraw Publicznych (2011) Publiczna troska, prywatna opieka. Społeczność lokalna wobec osób starszych., Raław M. (red.)
  - Raław M. (2011), Opiekunowie nieformalni – „niewidoczne” podmioty, Instytut Spraw Publicznych (2011) Publiczna troska, prywatna opieka. Społeczność lokalna wobec osób starszych, Raław M. (red.)
  - Instytut Spraw Publicznych (2011) Publiczna troska, prywatna opieka. Społeczność lokalna wobec osób starszych. Raław M. (red.)
  - Raław M. (2012), Opiekunowie nieformalni. Krótkookresowa funkcjonalność nieopłacanej pracy, Rządowa Rada Ludnościowa (2012) O sytuacji ludzi starszych. Hrynkiewicz J (red.)
  - Parlament Europejski (2010), Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 9 września 2010 r. w sprawie opieki długoterminowej nad osobami starszymi, <http://www.europarl.europa.eu>